

Monitoring Onbeperkt meedoen!

Eindrapportage overkoepelende indicatoren: 2016-2020

Juliane Menting
Ellen Zonneveld
Lex Hulsbosch
Claire Aussems
Hennie Boeije

NIVEL
Kennis voor betere zorg

Het Nivel levert kennis om de gezondheidszorg in Nederland beter te maken. Dat doen we met hoogwaardig, betrouwbaar en onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek naar thema's met een groot maatschappelijk belang. 'Kennis voor betere zorg' is onze missie. Met onze kennis dragen we bij aan het continu verbeteren en vernieuwen van de gezondheidszorg. We vinden het belangrijk dat mensen in staat zijn om deel te nemen aan de samenleving. Ons onderzoek draait uiteindelijk om de vraag hoe we de zorg voor de patiënt kunnen verbeteren. Alle onderzoeken publiceert het Nivel openbaar, dat is statutair vastgelegd.

November 2021

ISBN 978-94-6122-700-3

030 272 97 00

nivel@nivel.nl

www.nivel.nl

© 2021 Nivel, Postbus 1568, 3500 BN UTRECHT

Gegevens uit deze uitgave mogen worden overgenomen onder vermelding van Nivel en de naam van de publicatie. Ook het gebruik van cijfers en/of tekst als toelichting of ondersteuning in artikelen, boeken en scripties is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Voorwoord

Dit onderzoek is uitgevoerd in het kader van de monitoring van het overheidsprogramma VN-Verdrag Onbeperkt meedoen!. Dit beleidsprogramma heeft primair tot doel de drempels te verminderen die het meedoen van mensen met een beperking in de weg staan. De monitoring van dit onderzoek betreft de overkoepelende ambitie dat mensen met een beperking meer naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving. Sinds 2019 werkt het Nivel samen met het Trimbos-instituut en Patiëntenfederatie Nederland om de overkoepelende ambitie van het programma te monitoren.

In dit derde rapport voor Onbeperkt meedoen!, dat tevens de voorlopige eindmeting beschrijft, worden de ontwikkelingen in participatie gerapporteerd over de jaren 2016, 2018, 2019 en 2020. Dit rapport volgt de eerdere twee rapportages uit 2019 en 2020 op. We hebben hiertoe de participatie van mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking en van mensen met een psychische aandoening op verschillende deelgebieden gemeten, zoals het ondernemen van activiteiten in de vrije tijd, het gebruik van openbaar vervoer en het verrichten van betaald werk. Waar mogelijk is dit vergeleken met de algemene bevolking. Ook is gekeken naar (ontwikkelingen) in participatie naar wens en vermogen van deze doelgroepen.

We bedanken alle deelnemers die vragenlijsten hebben ingevuld en op deze weg hun ervaringen en meningen met ons hebben gedeeld. Dit onderzoek werd gefinancierd door het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). We danken Evert Verkade van het ministerie van VWS voor het prettige en waardevolle overleg.

De auteurs

Utrecht, november 2021

Inhoud

Voorwoord	3
Samenvatting	6
1 Inleiding	10
1.1 Participatie en het programma Onbeperkt meedoen!	10
1.2 Overzicht van het onderzoek	12
2 Metingen	13
2.1 Opzet van het onderzoek	13
2.2 Indicatoren	13
2.3 Panels	15
2.4 Data-analyse	17
3 Cluster 1: Feitelijke participatie	19
3.1 Feitelijke participatie van mensen met een lichamelijke beperking	20
3.2 Feitelijke participatie van mensen met een verstandelijke beperking	23
3.3 Feitelijke participatie van mensen met een psychische aandoening	28
4 Cluster 2 : Participatie naar wens en vermogen	31
4.1 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een lichamelijke beperking	32
4.2 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een verstandelijke beperking	37
4.3 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een zintuiglijke beperking	40
4.4 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een psychische aandoening	41
5 Cluster 3: Participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt	43
5.1 Participatie op belangrijke deelgebieden van mensen met een lichamelijke beperking	44
5.2 Participatie op belangrijke deelgebieden van mensen met een psychische aandoening	47
6 Conclusie en discussie	50
Literatuur	55
Bijlage A Operationalisering van alle indicatoren	57
A.1 Cluster 1 Feitelijke participatie op domeinen	57
A.2 Cluster 2 Participatie naar wens en vermogen	65
A.3 Cluster 3 Participatie op gebieden die men belangrijk vindt	69

Bijlage B	Overzicht van gebruikte panels	70
B.1	Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG)	70
B.2	Panel Samen Leven (PSL)	71
B.3	Panel Psychisch Gezien (PPG)	71
B.4	Consumentenpanel Nivel (CoPa)	72
B.5	Mijnkwaliteitvanleven (MKvL)	73
Bijlage C	Standaardpopulatie	75
C.1	Mensen met een lichamelijke beperking (NPCG)	75
C.2	Mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking (PSL)	77
C.3	Mensen uit de algemene bevolking (CoPa)	79
Bijlage D	Tabellen cluster 1 en cluster 3	80
D.1	Mensen met een lichamelijke beperking (NPCG)	80
D.2	Mensen met een verstandelijke beperking (PSL)	81
D.3	Mensen met een psychische aandoening (PPG)	82
D.4	Algemene bevolking (CoPa)	83

Samenvatting

Inleiding en methode

Monitoring overkoepelende ambitie Onbeperkt meedoen!

Het programma VN-verdrag Onbeperkt meedoen! van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport beoogt dat mensen met een beperking naar eigen wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving, net als iedereen. Het programma is gebaseerd op het VN-verdrag over de rechten van personen met een beperking. Het Nivel monitort de voortgang van de overkoepelende indicatoren van Onbeperkt meedoen!. Deze indicatoren zijn ingedeeld in drie clusters, namelijk: (1) feitelijke participatie op negen deelgebieden, (2) participatie naar wens en vermogen, en (3) participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt.

Door regelmatige metingen onder mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking en mensen met een psychische aandoening worden de ontwikkelingen op het gebied van participatie gevolgd. De metingen zijn afkomstig uit meerdere panels: het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten en het Panel Samen Leven van het Nivel, het Panel Psychisch Gezien van het Trimbos-instituut en Mijnkwaliteitvanleven.nl van Patiëntenfederatie Nederland. Waar mogelijk wordt de deelname aan de samenleving van bovenstaande doelgroepen vergeleken met die van de algemene bevolking. Deze gegevens komen uit het Consumentenpanel, afkomstig van het Nivel. In het huidige rapport worden de uitkomsten gepresenteerd van vier meetjaren (2016, 2018, 2019 en 2020). Dit is voorlopig de laatste meting voor Onbeperkt meedoen!.

Resultaten

Cluster 1 – Ontwikkelingen in participatie op deelgebieden

In cluster 1 is participatie onderzocht op negen deelgebieden: (1) gebruikmaken van buurtvoorzieningen, (2) buitenshuis komen, (3) gebruikmaken van het openbaar vervoer, (4) betaald werk hebben, (5) vrijwilligerswerk doen, (6) een opleiding of werkgerelateerde cursus volgen, (7) uitgaansgelegenheden bezoeken, (8) activiteiten in verenigingsverband en/of cursussen doen, en (9) contact hebben met vrienden of goede kennissen.

Over het algemeen doen mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking en mensen met een psychische aandoening in alle vier jaren minder mee dan mensen uit de algemene bevolking. Met name op het gebied van betaald werk is het verschil tussen deze doelgroepen en de algemene bevolking groot. Maar er zijn ook uitzonderingen. Zo ontmoeten mensen met een lichamelijke beperking in alle vier jaren nagenoeg even vaak vrienden als mensen in de algemene bevolking en wordt door mensen met een psychische aandoening vaker vrijwilligerswerk gedaan en gebruikgemaakt van het openbaar vervoer dan door de algemene bevolking. Tot en met 2019 ondernemen mensen met een verstandelijke beperking daarnaast relatief vaker een verenigingsactiviteit en/of cursus dan de algemene bevolking.

De coronapandemie en genomen maatregelen in 2020 lijken invloed te hebben op participatie. In 2020 is een afname zichtbaar op verschillende deelgebieden van participatie ten opzichte van het jaar ervoor, voor alle doelgroepen en de algemene bevolking. Hoewel alle groepen in dat jaar bijvoorbeeld minder gebruikmaken van het openbaar vervoer en minder uitgangsheugenheden bezoeken, zijn vooral in de groep mensen met een verstandelijke beperking (veel) grote afnames op verschillende deelgebieden van participatie te zien.

De ontwikkelingen door de tijd heen verschillen per deelgebied en zijn niet voor alle groepen gelijk. In 2020 is de participatiegraad op sommige deelgebieden stabiel ten opzichte van 2019, terwijl deze in de jaren ervoor (2016-2019) nog toe- of afneemt. Op andere gebieden zien we in 2020 juist een afname, die in de periode daarvoor niet aanwezig is. Hierdoor wordt het verschil tussen mensen met een beperking of aandoening en de algemene bevolking op sommige deelgebieden groter en op andere deelgebieden kleiner. Voor mensen met een verstandelijke beperking betekent dit concreet dat zij in 2020 voor het eerst sinds 2016 minder verenigingsactiviteiten en/of cursussen doen dan de algemene bevolking.

Cluster 2 – Participatie naar wens en vermogen

Voor mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening is onderzocht in welke mate zij het gevoel hebben mee te tellen in de maatschappij en te kunnen leven zoals zij dat willen. Ongeveer drie op de vijf mensen in beide groepen hebben in 2020 het gevoel dat zij meetellen in de maatschappij. Dat zijn er minder dan in de algemene bevolking waar circa vier op de vijf mensen dit aangeven. Voor de groep mensen met een lichamelijke beperking neemt het gevoel mee te tellen bovendien af ten opzichte van 2019, toen nog twee derde van de mensen zich mee voelde tellen in de maatschappij.

Relatief minder mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening geven daarnaast aan dat zij (zeer) goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen, vergeleken met mensen in de algemene bevolking. Voor mensen met een lichamelijke beperking zijn dat in 2020 circa twee op de drie mensen. Dit is een opvallende stijging ten opzichte van het jaar ervoor, toen nog maar de helft van de mensen aangaf hun leven vorm te kunnen geven zoals zij dat willen. Mensen met een psychische aandoening zijn het minst tevreden. Hoewel ook in deze groep een stijging in 2020 te zien is ten opzichte van het jaar ervoor, zegt nog steeds maar nauwelijks de helft van de mensen de mogelijkheid te hebben om te kunnen leven zoals zij dat willen. Ter vergelijking geeft in 2020 bijna vier op de vijf mensen in de algemene bevolking aan te kunnen leven zoals zij willen.

In 2020 is aan mensen met een lichamelijke beperking en naasten van mensen met een verstandelijke beperking gevraagd in hoeverre de maatschappelijke bewustwording is veranderd over drempels die mensen met een beperking kunnen ervaren in hun deelname aan de samenleving. Het gaat hier om veranderingen sinds 2018, toen het programma Onbeperkt meedoen! startte. Mensen die een toename rapporteren, geven als reden dat er in de afgelopen drie jaar meer aandacht is gekomen vanuit de politiek en de media, en dat er meer begrip en acceptatie is bij de medemens. Mensen die een verslechtering ervaren, schrijven deze vooral toe aan een daling van betrokkenheid bij de medemens. Daarnaast is aan beide groepen gevraagd in hoeverre hun eigen mogelijkheden of die van hun naasten zijn veranderd om deel te nemen aan de samenleving. Een verslechtering in mogelijkheden wordt vooral toegeschreven aan veranderingen in de gezondheid. Een verbetering wordt gelinkt aan medische hulp(middelen), voorzieningen en het ontwikkelen van vaardigheden.

Aan mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking is tevens gevraagd of zij kunnen participeren zoals zij dat willen op vier deelgebieden van het dagelijks leven. De meerderheid van de mensen in deze groepen kan naar tevredenheid gaan en staan in de eigen woning. Men is minder tevreden over het kunnen ontmoeten van burens, vrienden en kennissen en over het gaan naar het werk of andere locaties buitenshuis. Het minst tevreden is men over het naar wens maken van uitstapjes of een (vakantie)reis.

Cluster 3 – Participatie op deelgebieden van persoonlijk belang

Op vier deelgebieden is participatie gemeten van mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening die zelf aangeven dat ze meedoen op deze deelgebieden belangrijk vinden. Dit laat zien hoe men participeert op domeinen die voor iemand ertoe doen. De vier deelgebieden zijn: (1) gebruikmaken van het openbaar vervoer; (2) betaald werk hebben; (3) sporten in georganiseerd verband of een vereniging; en (4) bezoeken van attractie, museum, bioscoop, of theater.

De participatiegraad is hoger als men het belangrijk vindt om mee te doen op een bepaald deelgebied. Maar ook hier is de participatie op vrijwel alle deelgebieden lager bij mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening dan de algemene bevolking. De grootste afstand tussen groepen is ook hier zichtbaar op het gebied van betaald werk. Een uitzondering is het openbaar vervoer, dat vaker gebruikt wordt door mensen met een psychische aandoening die dit belangrijk vinden dan door de algemene bevolking.

Conclusie en discussie

Deze derde – en voorlopig laatste – rapportage beschrijft de bevindingen van participatie gedurende vier meetjaren in het kader van het programma Onbeperkt meedoen!. Het uitgangspunt van dit programma is dat iedereen naar eigen wens en vermogen kan meedoen aan de samenleving. Vanuit het perspectief van mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking, en mensen met een psychische aandoening wordt de overkoepelende ambitie van het programma gemonitord. Uit dit onderzoek blijkt dat de participatiegraad verschilt tussen de diverse deelgebieden en tussen doelgroepen. In het algemeen kan gesteld worden dat de participatiegraad van mensen met een beperking of aandoening lager is dan in de algemene bevolking, waarbij in het bijzonder op het gebied van betaald werk een groot verschil zichtbaar is. Op enkele deelgebieden participeren mensen met een beperking meer dan mensen uit de algemene bevolking. Deze uitzonderingen moeten in context geïnterpreteerd worden. Zo doen mensen met een psychische aandoening vaker vrijwilligerswerk dan mensen in de algemene bevolking, maar dit kan mogelijk toegeschreven worden aan eerdere werkloosheid en het moeilijk aan betaald werk kunnen komen.

De bevindingen van dit onderzoek laten daarnaast zien dat het belangrijk is om participatie te meten in relatie tot iemands behoefte. Over het algemeen geldt dat mensen meer participeren zodra zij meer waarde hechten aan participatie op het betreffende deelgebied. Waarom iemand meer belang hecht aan een bepaald deelgebied en welke factoren meespelen in het belang en tevredenheid van participatie, zou vervolgonderzoek kunnen uitwijzen.

De coronapandemie en bijhorende maatregelen hebben invloed op participatie. Dit is terug te zien in de uitkomsten in dit rapport. In het meetjaar 2020 zijn er veel uitschieters, die met grote waarschijnlijkheid verklaard kunnen worden door de pandemie en maatregelen. Veel toenames in participatie die in de vorige jaren zichtbaar zijn, lijken niet door te zetten in 2020. Ook zien we op sommige deelgebieden in 2020 een (grote) afname in participatie, ten opzichte van de jaren ervoor. Hoewel de afname grotendeels ook zichtbaar is in de algemene bevolking, lijken sommige doelgroepen – zoals mensen met een verstandelijke beperking – extra kwetsbaar voor de gevolgen van de coronapandemie. Op enkele deelgebieden krimpt hun participatiegraad tussen 2019 en 2020 meer dan in andere doelgroepen. Toekomstige metingen zullen moeten uitwijzen in hoeverre participatie (naar wens en vermogen) zich herstelt en wat dit in de toekomst betekent voor het verschil in participatie met de algemene bevolking.

De bevindingen uit dit rapport laten daarnaast zien hoe ontwikkelingen in (deelname aan) de samenleving worden ervaren. Respondenten met een lichamelijke beperking en naasten van mensen met een verstandelijke beperking is gevraagd om te beschrijven of en welke ontwikkelingen ze in de afgelopen drie jaar – sinds de start van Onbeperkt meedoen! – hebben waargenomen. Volgens veel respondenten zijn ontwikkelingen in maatschappelijke bewustwording gekoppeld aan diverse factoren, zoals aandacht in de media en politiek voor hun participatie of betrokkenheid bij de medemens. De toename in maatschappelijke bewustwording – die een deel van de mensen ervaart – zou toegeschreven kunnen worden aan onder andere het programma Onbeperkt meedoen!. Er is echter ook een groep respondenten die juist een afname in bewustwording ervaart. Veel mensen geven aan dat hun eigen gezondheid een belangrijke factor is voor hun mogelijkheden om deel te nemen aan de samenleving. De beschikbaarheid van hulpmiddelen of (medische) hulp is daarom belangrijk voor hen. Het is van belang om mensen hierin te ondersteunen zodat zij naar wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving.

Concluderend kan worden gesteld dat het doel van het programma Onbeperkt meedoen! en het VN-verdrag op sommige terreinen dichterbij komt dan op andere. Hierbij zien we verschillen tussen de doelgroepen, maar in het algemeen doen mensen met een beperking of een aandoening minder (naar wens en vermogen) mee dan de algemene bevolking. Er ligt een uitdaging om ontwikkelingen in participatie en de doelstellingen van het VN-verdrag te blijven monitoren en bewaken, zodat de positie van mensen met een beperking of aandoening verbetert en ze kunnen meedoen op alle terreinen die voor hen belangrijk zijn, net als iedereen.

1 Inleiding

1.1 Participatie en het programma Onbeperkt meedoen!

Mensen met een beperking hebben het recht om mee te doen aan de samenleving, net als ieder ander. In 2018 is het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (hierna: het ministerie van VWS) daarom het programma [Onbeperkt meedoen!](#) gestart (VWS, 2018). Het hoofddoel van het programma is dat mensen met een beperking merkbaar minder drempels gaan tegenkomen die het meedoen in de weg staan. Hierbij gaat het om zichtbare drempels, zoals op het werk, in het openbaar vervoer of bij een restaurant. Maar ook om onzichtbare drempels, bijvoorbeeld het gevoel om serieus genomen te worden of mee te tellen in de maatschappij.

Onbeperkt meedoen! is een praktische uitwerking van het [VN-Verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap](#) (College voor de Rechten van de Mens, 2021). In juli 2016 heeft Nederland dit verdrag geratificeerd. Het VN-verdrag heeft het doel om de rechten van mensen met een beperking te bevorderen en te beschermen. Het moet eraan bijdragen dat de positie van mensen met een beperking in de samenleving verbetert. Vanuit mensenrechtenperspectief geldt dat mensen met een beperking op gelijke voet moeten kunnen deelnemen aan de samenleving als ieder ander.

Onbeperkt meedoen! loopt in de periode 2018 tot 2021 en bestaat – naast de overkoepelende ambitie – uit zeven actielijnen: (1) bouwen en wonen, (2) werk, (3) onderwijs, (4) vervoer, (5) participatie en toegankelijkheid, (6) zorg en ondersteuning, en (7) Rijk als organisatie. Bij de uitvoering van het programma is het nadrukkelijk de bedoeling van de Rijksoverheid om samen te werken met gemeenten, sectoren, maatschappelijke organisaties en (organisaties voor) mensen met een beperking.

Monitoring van het programma

In het programma Onbeperkt meedoen! is aangegeven dat gemonitord zal worden of het ingezette beleid bijdraagt aan het bereiken van de doelen van het programma. De monitoring richt zich op de overkoepelende ambitie van het programma, namelijk de centrale vraag in hoeverre mensen met een beperking zelf ervaren dat zij beter naar wens en vermogen kunnen meedoen. Daarnaast wordt de voortgang van het programma met betrekking tot de zeven actielijnen gemonitord.

Monitoring overkoepelende ambitie

In opdracht van de directie Maatschappelijke Ondersteuning van het ministerie van VWS voert het Nivel de monitoring van de overkoepelende ambitie van Onbeperkt meedoen! uit. In 2019 heeft het Nivel, in samenwerking met het ministerie van VWS, het RIVM, het Trimbos-instituut en Patiëntenfederatie Nederland, indicatoren samengesteld om de overkoepelende ambitie van Onbeperkt meedoen! in kaart te brengen. Leidraad hiervoor was onder andere de Participatiemonitor, die het Nivel sinds 2008 uitvoert (Van Hees et al., 2018; nivel.nl/npcg). Met de Participatiemonitor maken we de participatie van verschillende groepen in onze samenleving inzichtelijk. We brengen in kaart hoe mensen feitelijk meedoen en hoe ze graag zouden willen

deelnemen op verschillende levensdomeinen, zoals het ondernemen van activiteiten in de vrije tijd, het verrichten van betaald werk en het gebruik van openbaar vervoer.

Inmiddels zijn twee voortgangsrapportages van Onbeperkt meedoen! verschenen, waarvan de monitoring van de overkoepelende ambitie deel uitmaakt. In 2019 hebben we de resultaten gepresenteerd in het rapport 'Meting overkoepelende indicatoren programma Onbeperkt Meedoen: 2016-2018' (Grosscurt et al., 2019) en in 2020 in het rapport 'Monitoring Onbeperkt meedoen! Tweede meting overkoepelende indicatoren: 2016-2019' (Knapen et al., 2020). In Box 1 worden de belangrijkste bevindingen van het laatste rapport uit 2020 weergegeven.

Monitoring zeven actielijnen

De monitoring van de zeven actielijnen maakt geen deel uit van het huidige rapport. Om de voortgang van het programma Onbeperkt meedoen! op deze actielijnen te monitoren, heeft het RIVM – in afstemming met de betrokken departementen van het ministerie van VWS – een indicatorenset ontwikkeld. Inmiddels zijn [twee cijferoverzichten](#) van dit indicatorenset openbaar gepubliceerd. In 2019 verscheen het eerste cijferoverzicht (RIVM, 2019) en in het cijferoverzicht van 2020 zijn voor zover beschikbaar nieuwe cijfers toegevoegd (RIVM, 2020).

Box 1: Toelichting op de belangrijkste bevindingen uit de tweede rapportage monitoring overkoepelende indicatoren Onbeperkt meedoen!

Terugblik op eerdere bevindingen

- In 2019 deden mensen met een beperking minder naar wens en vermogen mee in de samenleving dan mensen uit de algemene bevolking. Gedurende de jaren (2016, 2018, 2019) is dit nauwelijks veranderd.
- Op de helft van de negen onderzochte deelgebieden van participatie, zoals het bezoeken van uitgaansgelegenheden en het ontmoeten van vrienden, bleef de participatie stabiel, zowel van mensen met een beperking als van mensen uit de algemene bevolking.
- Op een aantal leefgebieden nam het verschil met de algemene bevolking echter toe, bijvoorbeeld bij het gebruik van buurtvoorzieningen door mensen met een lichamelijke beperking en het hebben van (on)betaald werk door mensen met een verstandelijke beperking of psychische aandoening.
- Op een aantal deelgebieden was een afname van verschillen zichtbaar, zoals de deelname aan verenigingsactiviteiten en/of cursussen door mensen met een psychische aandoening ten opzichte van de algemene bevolking.
- Het verschil in participatie tussen mensen met een beperking en mensen uit de algemene bevolking was kleiner wanneer mensen met een beperking aangaven het belangrijk te vinden om mee te doen op het betreffende deelgebied.
- Tot slot gaf de helft van de ondervraagde mensen met een lichamelijke beperking in 2019 aan goede mogelijkheden te hebben om te leven zoals zij dat willen. Dit is een afname sinds 2016, toen dit twee derde was. In de algemene bevolking was dit hoger en stabiel rond de tachtig procent.

1.2 Overzicht van het onderzoek

Dit onderzoek betreft een derde meting, en tevens de voorlopige eindmeting van de overkoepelende indicatoren van het programma Onbeperkt meedoen!. De indicatoren zijn afkomstig van de Nivel Participatiemonitor, waarbij we gebruikmaken van een drietal Nivel-panels: het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG), het Panel Samen Leven (PSL) en het Consumentenpanel (CoPa). Daarnaast maken we gebruik van databronnen van het Trimbos-instituut (Panel Psychisch Gezien, PPG) en Patiëntenfederatie Nederland (Mijnkwaliteitvanleven.nl, MKvL). De overkoepelende indicatoren zijn beschreven in drie clusters:

1. Feitelijke participatie
2. Participatie naar wens en vermogen
3. Participatie op deelgebieden die men zelf belangrijk vindt

In het eerste cluster worden indicatoren van de feitelijke participatie in de samenleving op negen domeinen gepresenteerd, namelijk (1) gebruik van buurtvoorzieningen, (2) buitenshuis komen, (3) gebruik van openbaar vervoer, (4) betaald werk verrichten, (5) vrijwilligerswerk doen, (6) opleiding of werk-gerelateerde cursus volgen, (7) uitgaansgelegenheden bezoeken, (8) activiteiten in verenigingsverband en/of cursussen doen en (9) ontmoeten van vrienden of goede kennissen. Het tweede cluster laat zien in welke mate mensen de mogelijkheden hebben om te participeren zoals zij dat willen en zoals dat bij hen past. Deze indicatoren worden voor het eerst aangevuld met kwalitatieve gegevens uit open vragen waarbij deelnemers kunnen toelichten welke ervaringen zij hebben met de ontwikkeling van participatie in de afgelopen drie jaar. Het derde cluster beschrijft de participatie op onderdelen van het leven waarvan mensen zelf hebben aangegeven dat die belangrijk voor hen zijn.

De indicatoren worden gepresenteerd voor verschillende doelgroepen: mensen met een lichamelijke beperking, mensen met een verstandelijke beperking, mensen met een psychische aandoening en mensen met een zintuiglijke beperking. Waar mogelijk worden deze groepen vergeleken met de algemene bevolking. Voor mensen met een zintuiglijke beperking zijn alleen gegevens van het tweede cluster bekend en gerapporteerd.

2 Metingen

2.1 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek gaat over gegevens uit vier meetjaren: 2016 (nulmeting), 2018 (eerste meting), 2019 (tweede meting) en 2020 (derde en tevens eindmeting). De dataverzameling vond ieder jaar plaats in het najaar (oktober tot december). Voor ieder meetjaar wordt de mate van participatie van de verschillende doelgroepen weergegeven in percentages. Gegevens uit 2017 zijn niet beschikbaar.

Voor het eerste cluster (feitelijke participatie) rapporteren we negen indicatoren, zoals het gebruik van buurtvoorzieningen en van het openbaar vervoer. Gegevens hiervan zijn beschikbaar voor mensen met een lichamelijke beperking, mensen met een verstandelijke beperking en voor mensen met een psychische aandoening. De percentages van deze groepen worden vergeleken met percentages van participatie door mensen uit de algemene bevolking.

Voor het tweede cluster (participatie naar wens en vermogen) rapporteren we, afhankelijk van de beschikbaarheid per doelgroep, één tot vier indicatoren. Dat doen we voor mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking en voor mensen met een psychische aandoening. De percentages van mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een psychische aandoening worden vergeleken met de percentages in de algemene bevolking. Voor de groep mensen met een lichamelijke en verstandelijke beperking, rapporteren we daarnaast over uitkomsten van twee open vragen die in het najaar 2020 zijn meegenomen.

Voor het derde cluster (participatie op onderdelen die men belangrijk vindt) rapporteren we vier indicatoren. Dit zijn (1) betaald werk, (2) het gebruik van sportvoorzieningen, (3) openbaar vervoer en (4) bezoek van onder meer attractie of theater. Deze gegevens zijn beschikbaar voor mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een psychische aandoening. Ook deze percentages worden afgezet tegen die in de algemene bevolking. De vier indicatoren in dit cluster beschrijven participatie van mensen die aangeven (groot) belang te hechten aan deze deelgebieden. De cijfers in cluster 3 plaatsen meedoen aan de samenleving in context van iemands waardering van een indicator, en zijn hiermee een toevoeging op cluster 1.

2.2 Indicatoren

De uitwerking en invulling van de drie clusters van indicatoren voor de verschillende doelgroepen wordt hieronder weergegeven. Niet alle gegevens zijn voor alle doelgroepen (en alle jaren) beschikbaar. Tabel 2.1 is opgenomen als overzicht van de gebruikte indicatoren, per panel, doelgroep en meetjaar. In Bijlage A staat de volledige uitwerking van alle indicatoren.

Cluster 1: feitelijke participatie

Dit cluster bestaat uit negen deelgebieden van participatie:

1. Gebruik buurtvoorzieningen
2. Dagelijks buitenshuis komen
3. Gebruik openbaar vervoer
4. Betaald werk verrichten
5. Vrijwilligerswerk doen

6. Opleiding/werkgerelateerde cursus volgen
7. Maandelijks bezoeken uitgaansgelegenheid
8. Maandelijks verenigingsactiviteit doen
9. Maandelijks vrienden ontmoeten

Voor dit cluster worden gegevens gebruikt uit het NPCG (mensen met een lichamelijke beperking), het PSL (mensen met een verstandelijke beperking) en het PPG (mensen met een psychische aandoening). Waar mogelijk vergelijken wij deze gegevens met data uit het CoPa (mensen uit de Nederlandse bevolking).

Cluster 2: participatie naar wens en vermogen

Participatie naar wens en vermogen is onderzocht aan de hand van verschillende indicatoren, die wisselend zijn voor de doelgroepen. Er wordt gerapporteerd over de volgende vragen:

1. 'Mijn mogelijkheid om te leven op de manier zoals ik het wil' (vijfpuntsschaal: zeer goed, goed, redelijk, matig, slecht)
2. 'Ik heb het gevoel dat ik meetel in de maatschappij' (vijfpuntsschaal: eens, een beetje eens, beetje oneens, oneens, geen mening)
3. De Impact op Participatie en Autonomie vragenlijst (IPA; vijfpuntsschalen: zeer goed, goed, redelijk, matig, slecht) op vier domeinen:
 - Gaan en staan in mijn eigen woning waar ik dat wil
 - Het bezoeken van burens, vrienden en kennissen wanneer ik dat wil
 - Het maken van uitstapjes of een (vakantie)reis zoals ik dat wil
 - Naar werk en/of andere locatie buiten de deur gaan zoals ik dat wil
4. 'Mensen met een chronische ziekte of beperking kunnen drempels ervaren bij hun deelname aan de samenleving. Hoe heeft de bewustwording van deze drempels zich volgens u in de afgelopen drie jaar ontwikkeld?' (vijfpuntsschaal van 'veel meer bewustwording' tot 'veel minder bewustwording'). Aansluitend met een open vraag om het antwoord toe te lichten.
5. 'Wilt u aangeven hoe uw eigen mogelijkheden om mee te doen aan de samenleving in de afgelopen drie jaar zijn ontwikkeld?' (vijfpuntsschaal van 'veel beter geworden' tot 'veel slechter geworden'). Aansluitend met een open vraag om het antwoord toe te lichten.

Voor mensen met een lichamelijke beperking wordt gerapporteerd over alle vragen. Voor mensen met een psychische aandoening wordt gerapporteerd over vraag 1 en 2. Er zijn voor deze groep geen gegevens beschikbaar over de overige vragen. Voor mensen met een verstandelijke beperking zijn gegevens beschikbaar voor vraag 3 t/m 5. Vraag 4 en 5 zijn hierbij aangepast om aan te sluiten bij de doelgroep (Zie Bijlage A). Voor de groep mensen met een zintuiglijke beperking wordt gerapporteerd over vraag 3. Voor mensen uit de algemene bevolking zijn gegevens beschikbaar voor vraag 1 en 2.

Cluster 3: participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt

Cluster 3 beschrijft de participatie op deelgebieden waarvan deelnemers met een lichamelijke beperking of psychische aandoening hebben aangegeven dat ze die belangrijk vinden. Dit is onderzocht voor vier deelgebieden:

1. Maandelijks sporten in georganiseerd verband
2. Maandelijks attractie, museum, bioscoop of theater bezoeken
3. Gebruik van openbaar vervoer
4. Betaald werk verrichten

Waar mogelijk worden vergelijkingen gemaakt met gegevens van mensen uit de Nederlandse bevolking, afkomstig uit het CoPa.

2.3 Panels

Het Nivel gebruikt drie panels: het NPCG, het PSL en het CoPa. Het NPCG is een landelijk representatief panel van ruim 3.500 zelfstandig wonende mensen van 15 jaar en ouder. Ze zijn medisch gediagnosticeerd met een chronische ziekte en/of hebben een langdurige lichamelijke beperking. Deelnemers worden geworven via huisartsenpraktijken (landelijke steekproeven) en bevolkingsonderzoek van het CBS. Voor het huidige onderzoek doen alleen mensen mee die een langdurige lichamelijke beperking hebben. De lichamelijke beperking kan het gevolg zijn van een chronische somatische ziekte, maar kan hier ook los van staan. Ook het PSL is een representatief panel waaraan circa 550 mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking en 350 naasten van mensen met een verstandelijke beperking deelnemen. De deelnemers worden geworven via instellingen die ondersteuning bieden aan mensen met een verstandelijke beperking in hun woning of in de instelling (verspreid over Nederland) en via huisartsenpraktijken (landelijke steekproeven). Vanwege de vergelijkbaarheid van de vragen met andere panels, worden voor dit onderzoek alleen gegevens beschreven die naasten over mensen met een verstandelijke beperking rapporteren. Daarnaast worden gegevens uit het CoPa gebruikt om uitkomsten van mensen met een beperking of aandoening te kunnen vergelijken met uitkomsten van de algemene bevolking. Dit panel bestaat uit ongeveer 12.000 mensen van 18 jaar en ouder uit de algemene Nederlandse bevolking.

Het Trimbos-instituut beheert het PPG. Dit landelijke panel bestaat uit ruim 1.400 mensen van 18 jaar en ouder. Deelnemers hebben een psychische stoornis die van langere duur is en beperkingen in het sociaal-maatschappelijk functioneren veroorzaakt. PPG-deelnemers zijn mensen die cliënt zijn van een ggz-instelling, maar ook mensen die geen gebruik (meer) maken van zorg.

De database MKvL is een initiatief van Patiëntenfederatie Nederland en wordt uitgevoerd in samenwerking met MantelzorgNL, Per Saldo, Zorgbelang Nederland, KBO-PCOB, NOOM en Ieder(in). Onder de deelnemers bevinden zich mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking. Zij worden geworven via nieuwsbrieven, sociale media, bannering en huis-aan-huis uitnodigingen. De grootte van dit panel verschilt per jaar.

De werving van panelleden bij het NPCG, het PSL en het PPG vindt systematisch en gecontroleerd plaats. Bijvoorbeeld via bevolkingsonderzoeken van het CBS, huisartsen en instellingen. Hierdoor is er sprake van representatieve panels voor de betreffende populaties waarover we uitspraken doen. De percentages zijn indicaties voor de uitkomsten in de populatie. Mensen uit de algemene Nederlandse bevolking (CoPa) zijn qua leeftijd en geslacht een representatieve afspiegeling van de samenleving. MKvL maakt gebruik van zelfaanmeldingen. Mensen zijn niet systematisch geworven. Het aantal respondenten met een verstandelijke beperking in dit panel is bovendien klein, vergeleken met de andere panels. Bij de cijfers van MKvL is daarom voorzichtigheid geboden voor wat betreft de reikwijdte van de uitspraken die hierop zijn gebaseerd.

Uitgebreide beschrijvingen van alle panels, inclusief responspercentages en achtergrondgegevens over de steekproeven, zijn te vinden in Bijlage B.

Tabel 2.1 Overzicht beschikbaarheid indicatoren

	Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten				Panel Samen Leven				Panel Psychisch Gezien				Mijn Kwaliteit van Leven				Consumentenpanel			
	Lichamelijke beperkingen				Verstandelijke beperkingen				Psychische aandoeningen				Lichamelijke, verstandelijke en zintuiglijke beperkingen				Algemene bevolking			
	'16	'18	'19	'20	'16	'18	'19	'20	'16	'18	'19	'20	'16	'18	'19	'20	'16	'18	'19	'20
Cluster 1 Feitelijke participatie																				
Gebruik buurtvoorzieningen	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v
Woonsituatie	-	-	-	-	v	v	v	v	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Buitenshuis komen	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v
Gebruik openbaar vervoer	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v
Betaald werk ¹	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v
Vrijwilligerswerk ¹	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v
Opleiding/werkgerelateerde cursus	v	v	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v
Uitgaansgelegenheid bezoeken	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v
Verenigingsactiviteit doen	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v
Vrienden ontmoeten	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v
Cluster 2 Participatie naar wens en vermogen																				
Mogelijkheid om te leven zoals men het wil	v	v	v	v	-	-	-	-	-	-	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v
Gevoel mee te tellen	-	-	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v	-	-	-	-	-	-	v	v
IPA ¹ Impact op Participatie en Autonomie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	v	v	v	v	-	-	-	-
Ontwikkeling bewustwording drempels	-	-	-	v	-	-	-	v	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ontwikkeling deelname samenleving	-	-	-	v	-	-	-	v	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Cluster 3 Participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt																				
Openbaar vervoer	v	v	v	v	-	-	-	-	-	-	v	v	-	-	-	-	v	-	v	v
Betaald werk	v	v	v	v	-	-	-	-	-	-	v	v	-	-	-	-	v	-	v	v
Sportvoorziening	v	v	v	v	-	-	-	-	-	-	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v
Bezoek attractie, museum, bioscoop, theater	v	v	v	v	-	-	-	-	-	-	v	v	-	-	-	-	v	v	v	v

¹ In het Panel Samen Leven zijn deze twee indicatoren geformuleerd als één indicator: 'doet (on)betaald werk'. Daarnaast is er de indicator: 'gaat naar dagactiviteitencentrum'.

2.4 Data-analyse

Steekproef en weging

In dit onderzoek maken we gebruik van steekproeven. Een steekproef is een selectie uit de populatie van mensen uit de betreffende doelgroep in Nederland. Hierbij is er een kans dat de respons qua achtergrondkenmerken (bijvoorbeeld leeftijd, geslacht en opleidingsniveau) niet helemaal overeenkomt met de werkelijke populatie van mensen uit de betreffende doelgroep. Om toch uitspraken te kunnen doen op populatieniveau, maken we gebruik van standaardpopulaties. Het gebruik van een standaardpopulatie maakt het daarnaast mogelijk om ontwikkelingen in de indicatoren te volgen over de tijd. Eventuele veranderingen zijn dan niet het gevolg van verschillen in de samenstelling van de steekproeven in de verschillende jaren.

We gebruiken standaardpopulaties voor de panels NPCG, PSL en CoPa (Nivel). Deze standaardpopulaties zijn gebaseerd op gegevens over de daadwerkelijke samenstelling van de betreffende populaties in Nederland. Sinds 2020 gebruiken wij voor alle drie de panels geüpdatete standaardpopulaties met de meest recent beschikbare achtergrondkenmerken (zie Bijlage C). Deze hebben wij in 2020 toegepast op alle meetjaren waarover gerapporteerd wordt. Hierdoor kunnen de cijfers over 2016 en 2018 in dit rapport en het rapport van de tweede meting licht afwijken van die in het eerste rapport (Grosscurt et al., 2019). De verschillen zijn minimaal (niet meer dan 2%) en veranderen niets aan de richting of inhoud van de cijfers. Voor het PPG (Trimbos-instituut) is geen standaardpopulatie bekend. Om de vier meetjaren goed met elkaar te kunnen vergelijken, is waar nodig in de analyses gecorrigeerd voor mogelijke verschillen in geslacht, leeftijd en opleidingsniveau tussen de meetjaren. De percentages voor PPG in dit rapport zijn ongecorrigeerd. Voor de database MKvL (Patiëntenfederatie Nederland) worden geen standaardpopulaties gebruikt en wordt niet gecorrigeerd voor eventuele verschillen in de samenstelling van de steekproeven tussen de jaren.

Beschrijvende statistiek, trends en contrasten

De cijfers die we rapporteren zijn gewogen percentages, waar een standaardpopulatie beschikbaar is. Bij deze berekeningen worden respondenten waarvan geen respons op een indicator bekend is, niet meegenomen in het percentage behorende bij de betreffende indicator. Er heeft geen toetsing van verschillen tussen panels/groepen plaatsgevonden. Wel zijn voor alle schattingen waar mogelijk de boven- en ondergrens van het 95%-betrouwbaarheidsinterval (BI) berekend. Deze worden voor cluster 1 en cluster 3 weergegeven in Bijlage D. Een betrouwbaarheidsinterval geeft aan tussen welke waarden het werkelijke percentage in de populatie waarschijnlijk ligt. Wanneer we steeds nieuwe steekproeven uit dezelfde populatie zouden nemen, mag worden verwacht dat voor 95% van de gevallen het gevonden percentage tussen deze boven- en ondergrens zal vallen. Hoe kleiner het interval, hoe nauwkeuriger de schatting.

De percentages zijn verder geanalyseerd om te onderzoeken of participatie is toe- of afgenomen sinds 2016. Waar mogelijk presenteren wij de cijfers als trends (jaren 2016, 2018 en 2019) en als contrasten (2019 vs. 2020). Voor deze splitsing in perioden is gekozen in verband met uitschieters in 2020 (zie Box 2). Bij de berekening van trends (2016-2019) toetsen wij of er over de drie jaren heen een significante toename of afname in participatie heeft plaatsgevonden. Bij de berekening van contrasten toetsen wij of er tussen 2019 en 2020 een significant verschil heeft plaatsgevonden in participatie.

Uitschieters in 2020

De laatste meting in 2020 heeft plaatsgevonden tijdens de tweede golf van de coronapandemie (in oktober tot november). 2020 was een bijzonder jaar. Door de maatregelen omtrent de coronapandemie konden mensen bijvoorbeeld minder gebruik maken van het openbaar vervoer of minder (vaak) familie/vrienden ontmoeten. Dit heeft effect op de participatiecijfers. In het meetjaar 2020 zien we veel uitschieters, die zeer waarschijnlijk verband houden met de coronapandemie. Trendanalyses met het meetjaar 2020 zijn door de vele en grote uitschieters minder betrouwbaar. Daarom is ervoor gekozen om de trends weer te geven voor de meetjaren 2016, 2018 en 2019. Om iets te kunnen zeggen over de veranderingen in participatie tijdens de coronapandemie, hebben we verschillen getoetst tussen 2019 (vóór de coronapandemie) en 2020 (tijdens de coronapandemie). Hierdoor kunnen cijfers uit deze twee jaren vergeleken worden.

Trendanalyses (2016, 2018 en 2019) zijn uitgevoerd met logistische regressies. Er wordt hierbij niet gekeken naar verschillen tussen twee jaartallen, maar naar het totale effect over de drie meetjaren¹. Door deze analyses is per indicator statistisch getoetst hoe groot de kans is dat een toe- of afname in participatie door toeval tot stand is gekomen. Wij spreken over een significante toe- of afname indien de kans dat het gevonden effect door toeval is ontstaan, kleiner is dan 1%. Dit wordt respectievelijk gerapporteerd als 'toename' of 'afname'. Bij een kans groter dan 1%, spreken we niet van een significant effect. Dit rapporteren we als 'geen effect'².

Contrasten (2019 vs. 2020) zijn ook geanalyseerd met logistische regressies. Hierbij wordt gekeken naar verschillen tussen twee jaartallen, namelijk naar het verschil tussen 2019 en 2020. Per indicator is statistisch getoetst hoe groot de kans is dat een verschil in participatie toevallig tot stand is gekomen. Bij een significant verschil is de kans dat het gevonden effect toevallig is ontstaan, kleiner dan 1%. Dit rapporteren we respectievelijk als 'verschil'. Bij een kans groter dan 1%, is er geen sprake van een significant effect. Dit rapporteren we als 'geen verschil'.

¹ Er is in de analyses rekening gehouden met het ontbreken van data uit het jaar 2017.

² Ondanks ogenschijnlijke verschillen tussen de gerapporteerde percentages van indicatoren over de meetmomenten, rapporteren wij hierbij niet altijd een gevonden effect. Andersom kan het lijken alsof er nauwelijks een toe- of afname aanwezig is, terwijl wij wel een effect rapporteren. De door ons gerapporteerde effecten komen voort uit de toetsing van de trend over 2016, 2018 en 2019.

3 Cluster 1: Feitelijke participatie

Feitelijke participatie betreft het daadwerkelijk meedoen in de samenleving. Dit is gemeten in de frequentie van verschillende handelingen of gedragingen, waaronder of iemand dagelijks buitenshuis komt of hoe vaak iemand met het openbaar vervoer reist. In dit hoofdstuk wordt de zelfgerapporteerde feitelijke participatie weergegeven van mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking en voor mensen met een psychische aandoening. Voor de groep mensen met een verstandelijke beperking is dit gerapporteerd door hun naasten. Ter vergelijking wordt de feitelijke participatie van de algemene bevolking gepresenteerd. De percentages en bijbehorende betrouwbaarheidsintervallen zijn beschreven in tabellen in Bijlage D. Er wordt gerapporteerd over de jaren 2016, 2018, 2019 en 2020.

Box 3: Overzicht kernbevindingen cluster 1

Feitelijke participatie

- Over het algemeen ligt de participatie van mensen met een beperking of aandoening in alle vier de jaren lager dan de participatie van de algemene bevolking.
- Er zijn enkele uitzondering zichtbaar:
 - Mensen met een lichamelijke beperking ontmoeten in alle vier jaren nagenoeg even vaak vrienden als mensen in de algemene bevolking.
 - Mensen met een psychische aandoening doen in alle vier jaren vaker vrijwilligerswerk en maken vaker gebruik van het openbaar vervoer dan de algemene bevolking.
 - Mensen met een verstandelijke beperking ondernemen tot en met 2019 relatief vaker een verenigingsactiviteit en/of cursus dan de algemene bevolking.
- De grootste participatieafstand tussen mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening en de algemene bevolking is te zien op het gebied van betaald werk.
- Voor mensen met een verstandelijke beperking is het verschil met de algemene bevolking het grootst op het gebied van buitenshuis komen en (on)betaald werk.
- 2020 was vanwege de coronapandemie en genomen maatregelen een afwijkend jaar. Op meerdere deelgebieden is de participatie verminderd voor mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking, een psychische aandoening en de algemene bevolking.
- Op sommige deelgebieden is in 2020 het verschil tussen de groep mensen met een beperking en mensen uit de algemene bevolking groter geworden. Mensen met een verstandelijke beperking ondernamen in 2020 voor het eerst minder verenigingsactiviteiten en/of cursussen dan de algemene bevolking.
- Op andere deelgebieden is in 2020 het verschil met de algemene bevolking juist kleiner geworden. Dit is bij mensen met een lichamelijke beperking bijvoorbeeld te zien bij het gebruik van buurtvoorzieningen.

3.1 Feitelijke participatie van mensen met een lichamelijke beperking

Figuur 3.1 geeft de feitelijke participatie weer van mensen met een lichamelijke beperking (NPCG) en van de algemene bevolking (CoPa). Het gaat om het percentage mensen dat aangeeft (1) regelmatig gebruik te maken van minimaal twee buurtvoorzieningen, (2) dagelijks buitenshuis te komen, (3) af en toe of regelmatig gebruik te maken van het openbaar vervoer, (4) tenminste 12 uur per week betaald werk te hebben, (5) aan vrijwilligerswerk te doen, (6) een opleiding of werk gerelateerde cursus te volgen, (7) minstens één keer per maand een uitgaansgelegenheid te bezoeken, (8) minstens één keer per maand een activiteit in verenigingsverband en/of cursus te doen, en (9) minstens één keer per maand contact te hebben met vrienden of goede kennissen.

Participatie in de verschillende deelgebieden

Over het algemeen ligt de participatie van mensen met een lichamelijke beperking in alle vier de jaren (iets) lager dan de participatie van de algemene bevolking. De grootste afstand tussen beide groepen is te zien bij het deelgebied betaald werk. Waar meer dan driekwart van de algemene bevolking onder de 65 jaar tenminste 12 uur per week betaald werk heeft, ligt dit voor mensen met een lichamelijke beperking rond de 30 tot 40 procent (zie figuur 3.1 en Bijlage D).

In de periode 2016 tot en met 2019 en tussen 2019 en 2020 is de participatie van mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking op verschillende deelgebieden veranderd. Tabel 3.1 laat de significante veranderingen in beide perioden zien.

In de periode 2016-2019 is een afname zichtbaar in het aandeel mensen met een lichamelijke beperking dat regelmatig gebruikmaakt van buurtvoorzieningen, terwijl dit percentage in de algemene bevolking juist toeneemt. Tussen 2019 en 2020 neemt het aandeel mensen met een lichamelijke beperking op dit deelgebied niet verder af. In de algemene bevolking is dat wel het geval; hier ligt het aandeel lager in 2020 dan in 2019.

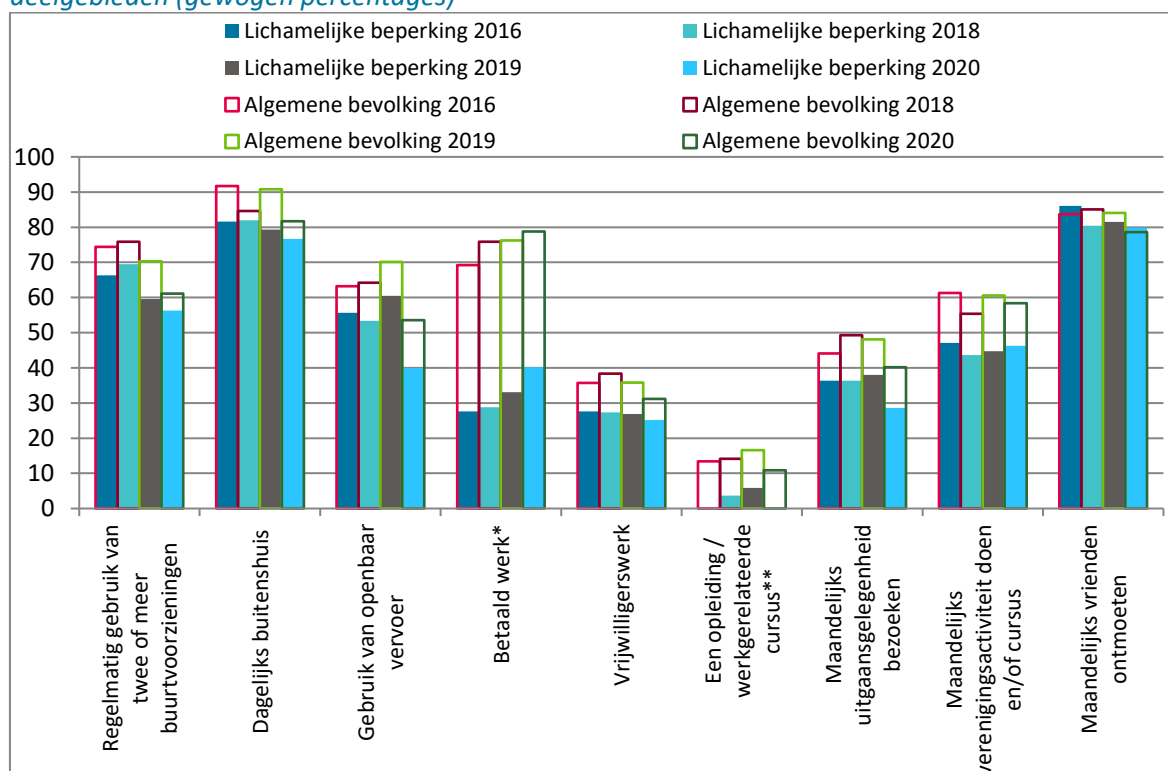
Ook op het gebied van dagelijks buitenshuis komen is een afname te zien bij mensen met een lichamelijke beperking in de periode 2016-2019. In 2020 zet de afname niet verder door en is het aandeel mensen met een lichamelijke beperking dat dagelijks buitenshuis komt niet anders dan in 2019. In de algemene bevolking daarentegen is in 2020 wel een afname zichtbaar in het aandeel mensen dat buitenshuis komt.

Voor beide groepen zien we in 2020 een afname in het gebruik van het openbaar vervoer ten opzichte van het jaar ervoor. In de periode 2016-2019 neemt dit gebruik juist nog toe in de algemene bevolking. Ook op het deelgebied uitgaansgelegenheden bezoeken is een afname in 2020 zichtbaar; in 2019 bezoeken mensen in beide groepen meer uitgaansgelegenheden. In de periode 2016-2019 was deze participatiegraad nog stabiel. Het aandeel mensen met een lichamelijke beperking dat vrijwilligerswerk doet blijft zowel in de periode 2016-2019 als in 2020 stabiel. In de algemene bevolking zet de toenemende trend tussen 2016 en 2019 niet verder door in 2020.

Zowel in de periode 2016-2019 als tussen de jaren 2019 en 2020 blijft het aandeel mensen met een lichamelijke beperking en het aandeel mensen in de algemene bevolking stabiel als het gaat

om het hebben van betaald werk³, het doen van verenigingsactiviteiten of cursussen en het ontmoeten van vrienden. Hoewel mensen met een lichamelijke beperking daarmee nog altijd ongeveer even vaak hun vrienden ontmoeten als de algemene bevolking, blijft het verschil op het gebied van betaald werk en verenigingsactiviteiten of cursussen onverminderd groot.

Figuur 3.1 Participatie van mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking op deelgebieden (gewogen percentages)

$N_{NPCG2016} = 1.766$; $N_{NPCG2018} = 1.358$; $N_{NPCG2019} = 1.334$; $N_{NPCG2020} = 1.026$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$; $N_{algbev2020} = 1.202$

*Betaald werk en opleiding/werkgerelateerde cursus betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar

**Er waren niet voldoende gegevens in 2016 en 2020 om een representatief beeld te geven van mensen met een lichamelijke beperking die een opleiding of cursus volgden

³ Ogenschijnlijke veranderingen zijn niet statistisch significant. De door ons gerapporteerde effecten komen voort uit de toetsing van de trend over 2016, 2018 en 2019 of het contrast tussen 2019 en 2020.

Tabel 3.1 Veranderingen in participatie van mensen met een lichamelijke beperking en mensen uit de algemene bevolking, 2016-2018-2019-2020

Deelgebied	2016-2018-2019		2019-2020	
	Mensen met een lichamelijke beperking	Algemene bevolking	Mensen met een lichamelijke beperking	Algemene bevolking
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	Afname	Toename	Geen verdere afname	Afname in 2020
Dagelijks buitenshuis	Afname	Stabiel	Geen verdere afname	Afname in 2020
Gebruik van openbaar vervoer	Stabiel	Toename	Afname in 2020	Afname in 2020
Betaald werk*	Stabiel	Stabiel	Blijft stabiel	Blijft stabiel
Vrijwilligerswerk	Stabiel	Toename	Blijft stabiel	Geen verdere toename
Een opleiding/werk gerelateerde cursus*	Nb	Stabiel	Nb	Blijft stabiel
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	Stabiel	Stabiel	Afname in 2020	Afname in 2020
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus	Stabiel	Stabiel	Blijft stabiel	Blijft stabiel
Maandelijks vrienden ontmoeten	Stabiel	Stabiel	Blijft stabiel	Blijft stabiel

Toe- of afnames zijn significant bij $p < .01$

Stabiel: Geen significante toe- of afname over de aangegeven jaren (2016-2018-2019)

Geen verdere toe- of afname of blijft stabiel: geen significant verschil tussen 2019 en 2020

Nb: Niet berekend vanwege onvoldoende gegevens voor een representatief beeld

*Betaald werk en opleiding/werk gerelateerde cursus betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar

3.2 Feitelijke participatie van mensen met een verstandelijke beperking

Figuur 3.2 geeft de feitelijke participatie weer van mensen met een verstandelijke beperking (PSL). Het gaat om het percentage mensen met een verstandelijke beperking dat volgens hun naaste (1) regelmatig gebruikmaakt van minimaal twee buurtvoorzieningen, (2) dagelijks buitenshuis komt, (3) af en toe of regelmatig gebruikmaakt van het openbaar vervoer, (4) (on)betaald werk doet, (5) minstens één keer per maand een uitgaansgelegenheid bezoekt, (6) minstens één keer per maand een verenigingsactiviteit onderneemt en/of gedurende het jaar minstens één cursus volgt, (7) minstens één keer per maand afspreekt met vrienden of goede kennissen, en (8) in een woonwijk woont. De percentages en betrouwbaarheidsintervallen zijn in Bijlage D weergegeven. Het aandeel mensen met een verstandelijke beperking dat een opleiding of werkgerelateerde cursus volgt, is zeer laag (0% tot 3%). Hier kunnen geen verdere analyses op worden uitgevoerd en daarom wordt dit deelgebied niet gerapporteerd.

Box 4: Vergelijkbaarheid indicatoren verstandelijke beperking en algemene bevolking

Vergelijkbaarheid met de algemene bevolking

Vanwege een verschil in vraagstelling zijn niet alle deelgebieden een-op-een te vergelijken tussen de groepen. (On)betaald werk betreft binnen de groep mensen met een verstandelijke beperking alle deelnemers onder de 65 jaar die betaald werk, onbetaald werk, vrijwilligerswerk of een leerwerkplek uitvoeren. Dit werk kan eventueel met ondersteuning van een begeleider of jobcoach gedaan worden bij een reguliere werkgever, of uitgevoerd worden binnen de sociale werkvoorziening. Er wordt hierbij niet gekeken naar het aantal werkzame uren in de week. Binnen de algemene bevolking (CoPa) betreft deze indicator alle deelnemers onder de 65 jaar die tenminste 12 uur per week betaald werk uitvoeren.

Ook het soort cursus waarnaar gevraagd is, is niet een-op-een te vergelijken met de algemene bevolking. Binnen de groep mensen met een verstandelijke beperking is gevraagd naar cursussen voor hobby of plezier. Binnen de algemene bevolking is gevraagd naar zowel cursussen voor plezier als voor persoonlijke ontwikkeling.

Participatie in de verschillende deelgebieden

Over het algemeen ligt de participatie van mensen met een verstandelijke beperking lager dan in de algemene bevolking. In 2020 geldt dit voor alle deelgebieden, terwijl mensen met een verstandelijke beperking tot en met 2019 meer verenigingsactiviteiten en/of cursussen doen dan mensen in de algemene bevolking. De grootste afstand tussen beide groepen is te zien bij de deelgebieden dagelijks buitenshuis komen en (on)betaald werk doen. Slechts een kwart van de mensen met een verstandelijke beperking komt in 2020 dagelijks buitenshuis, waar meer dan driekwart van de algemene bevolking dit doet. Waar ongeveer driekwart van de algemene bevolking betaald werk heeft, is dat in de groep mensen met een verstandelijke beperking slechts ongeveer een derde (zie figuur 3.2 en Bijlage D).

In de periode 2016 tot en met 2019 en tussen 2019 en 2020 is de participatie van mensen met een verstandelijke beperking en de algemene bevolking op verschillende deelgebieden veranderd. Tabel 3.2 geeft de significante veranderingen in beide perioden weer.

In beide groepen is in 2020 een afname zichtbaar in het aandeel mensen dat dagelijks buitenshuis komt en maandelijks uitgaansgelegenheden bezoekt; de participatiegraad ligt hierbij lager dan in 2019. In de periode 2016-2019 is de participatiegraad op deze deelgebieden nog stabiel voor zowel de groep mensen met een verstandelijke beperking als de algemene bevolking. Mogelijk hangt de afname in 2020 samen met de coronamaatregelen die in 2020 van kracht waren.

In 2020 zien we daarnaast een afname in het aandeel mensen met een verstandelijke beperking op het gebied van buurtvoorzieningen; zij bezoeken relatief minder buurtvoorzieningen dan het jaar ervoor. In de periode 2016-2019 is dit percentage nog stabiel⁴. Ook in de algemene bevolking is in 2020 een afname in het gebruik van buurtvoorzieningen zichtbaar ten opzichte van het jaar ervoor, terwijl de participatie in de periode 2016-2019 juist toeneemt. Eenzelfde patroon is in beide groepen zichtbaar bij het gebruik van openbaar vervoer.

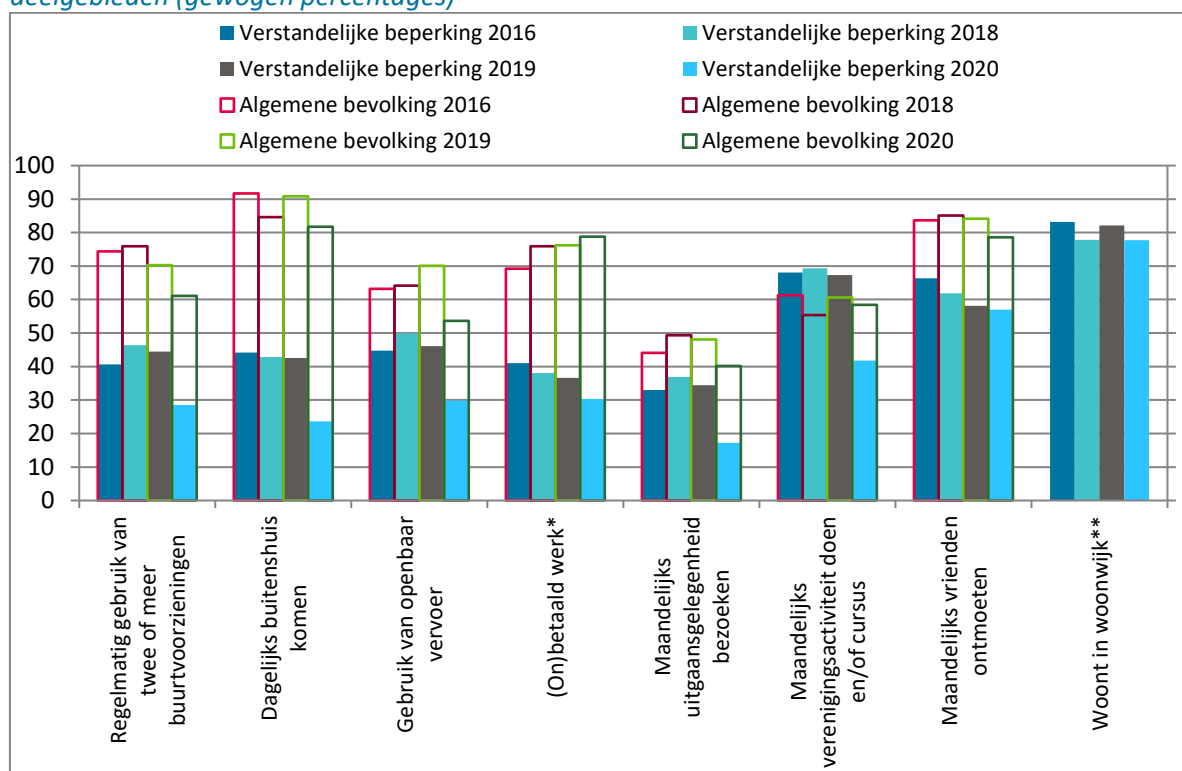
In de periode 2016-2019 zien we een afname in het aandeel mensen met een verstandelijke beperking dat (on)betaald werk doet, terwijl het hebben van betaald werk in de algemene bevolking stabiel blijft⁴. In beide groepen blijft de participatiegraad op dit deelgebied stabiel tussen 2019 en 2020.

Ook bij het deelgebied verenigingsactiviteiten of cursussen doen is in 2020 bij mensen met een verstandelijke beperking een afname zichtbaar ten opzichte van het jaar ervoor. In de periode 2016-2019 is de participatiegraad op dit deelgebied juist nog stabiel. Deze stabiele participatiegraad tussen 2016 en 2019 is ook zichtbaar in de algemene bevolking. In tegenstelling tot de groep mensen met een verstandelijke beperking blijft de participatie op dit deelgebied in de algemene bevolking ook in 2020 stabiel. Dit betekent een verschuiving in de participatiegraad tussen de twee groepen op dit deelgebied; waar tot en met 2019 nog relatief meer mensen met een verstandelijke beperking verenigingsactiviteiten of cursussen deden dan mensen in de algemene bevolking, zijn dit in 2020 juist relatief meer mensen uit de algemene bevolking.

Het aandeel mensen dat maandelijks vrienden ontmoet is voor beide groepen stabiel, zowel in de periode 2016-2019 als in 2020^{Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.}. Tot slot zien we dat de afnemende trend (2016-2019) van mensen met een verstandelijke beperking die in woonwijken woont^{Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.}, niet verder doorzet in 2020.

⁴ Ogenscheinlijke veranderingen zijn niet statistisch significant. De door ons gerapporteerde effecten komen voort uit de toetsing van de trend over 2016, 2018 en 2019 of het contrast tussen 2019 en 2020.

Figuur 3.2 Participatie van mensen met een verstandelijke beperking en de algemene bevolking op deelgebieden (gewogen percentages)

$N_{PSL2016} = 283$; $N_{PSL2018} = 255$; $N_{PSL2019} = 234$; $N_{PSL2020} = 208$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$; $N_{algbev2020} = 1.202$

* (On)betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

** Niet beschikbaar voor de algemene bevolking

Tabel 3.2 Veranderingen in participatie van mensen met een verstandelijke beperking en mensen uit de algemene bevolking, 2016-2018-2019-2020

Deelgebied	2016-2018-2019		2019-2020	
	Mensen met een verstandelijke beperking	Algemene bevolking	Mensen met een verstandelijke beperking	Algemene bevolking
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	Stabiel	Toename	Afname in 2020	Afname in 2020
Dagelijks buitenshuis	Stabiel	Stabiel	Afname in 2020	Afname in 2020
Gebruik van openbaar vervoer	Stabiel	Toename	Afname in 2020	Afname in 2020
(On)betaald werk*	Afname	Stabiel	Geen verdere afname	Blijft stabiel
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	Stabiel	Stabiel	Afname in 2020	Afname in 2020
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus	Stabiel	Stabiel	Afname in 2020	Blijft stabiel
Maandelijks vrienden ontmoeten	Stabiel	Stabiel	Blijft stabiel	Blijft stabiel
Woont in woonwijk	Afname	Nb	Geen verdere afname	Nb

Toe- of afnames zijn significant bij $p < .01$

Stabiel: Geen significante toe- of afname over de aangegeven jaren (2016-2018-2019)

Geen verdere toe- of afname of blijft stabiel: geen significant verschil tussen 2019 en 2020

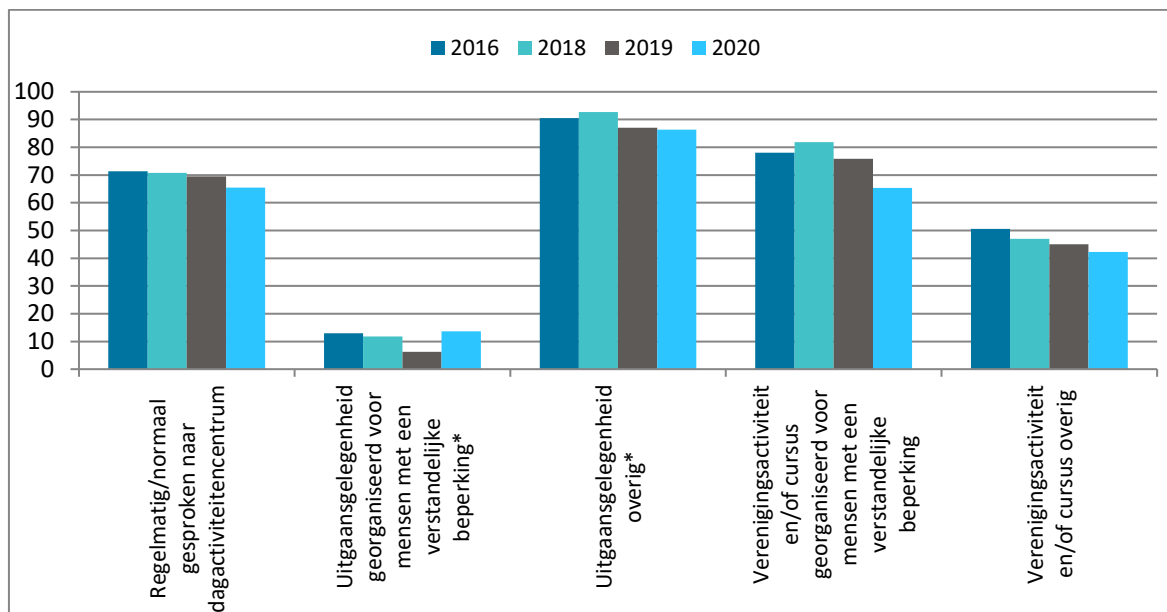
Nb: Niet beschikbaar

*(On)betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Georganiseerde activiteiten voor de doelgroep

Een deel van de activiteiten die mensen met een verstandelijke beperking ondernemen is voor de doelgroep georganiseerd, bijvoorbeeld bij het bezoek aan uitgaansgelegenheden of de deelname aan verenigingsactiviteiten. Tevens gaat een deel van deze groep naar een dagactiviteitencentrum. Figuur 3.3 geeft weer hoeveel procent van de mensen normaal gesproken of regelmatig naar een dagactiviteitencentrum gaat, welk deel tenminste één activiteit per maand doet die voor mensen met een verstandelijke beperking georganiseerd is, en welk deel tenminste één overige activiteit doet per maand. De percentages en bijbehorende betrouwbaarheidsintervallen zijn weergegeven in Bijlage D.

Figuur 3.3 Deelname van mensen met een verstandelijke beperking aan georganiseerde activiteiten (gewogen percentages)

*Uitgaansgelegenheden georganiseerd voor mensen met een verstandelijke beperking betreft respondenten in de leeftijd <65 jaar. Vanwege een beperkte hoeveelheid observaties ($N_{2016} = 75$; $N_{2018} = 70$; $N_{2019} = 57$; $N_{2020} = 31$) moeten deze percentages met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden

3.3 Feitelijke participatie van mensen met een psychische aandoening

Figuur 3.4 geeft de feitelijke participatie van mensen met een psychische aandoening (PPG) en de algemene bevolking (CoPa) weer. Het gaat om het percentage mensen dat aangeeft (1) regelmatig gebruik te maken van minimaal twee buurtvoorzieningen; (2) dagelijks buitenshuis te komen; (3) af en toe of regelmatig gebruik te maken van het openbaar vervoer; (4) tenminste 12 uur per week betaald werk te hebben; (5) aan vrijwilligerswerk te doen; (6) een opleiding of werkgerelateerde cursus te volgen; (7) minstens één keer per maand een uitgaansgelegenheid te bezoeken; (8) minstens één keer per maand een activiteit in verenigingsverband en/of een cursus te doen; en (9) minstens één keer per maand contact te hebben met vrienden of goede kennissen. De percentages en betrouwbaarheidsintervallen zijn in Bijlage D weergegeven. De gegevens voor het gebruik van buurtvoorzieningen, reizen met het openbaar vervoer, bezoeken van uitgaansgelegenheid en deelnemen aan activiteiten in verenigingsverband zijn voor mensen met een psychische aandoening niet beschikbaar voor het jaar 2018.

Participatie in de verschillende deelgebieden

De participatie van mensen met een psychische aandoening ligt over het algemeen in alle vier de jaren (iets) lager dan de participatie van de algemene bevolking. Uitzonderingen hierop zijn het gebruik van openbaar vervoer en het doen van vrijwilligerswerk. Op deze deelgebieden ligt de participatie van mensen met een psychische aandoening relatief hoger dan de participatie van de algemene bevolking. Het grootste verschil in participatie tussen beide groepen ligt op het deelgebied betaald werk. Ongeveer een op de vijf mensen met een psychische aandoening onder de 65 jaar heeft betaald werk voor tenminste 12 uur per week, terwijl dit voor mensen in de algemene bevolking hoger ligt dan driekwart (zie Figuur 3.4 en Bijlage D).

Tabel 3.3 geeft de significante verandering in participatie sinds 2016 weer per deelgebied voor mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking. Op verschillende deelgebieden hebben veranderingen plaatsgevonden.

In beide groepen is in 2020 een afname zichtbaar in het gebruik van buurtvoorzieningen ten opzichte van het jaar ervoor, terwijl de participatiegraad op dit deelgebied in de periode 2016-2019 nog toeneemt. Eenzelfde patroon is aanwezig op het gebied van het gebruik van openbaar vervoer. In alle jaren zien we dat relatief meer mensen met een psychische aandoening gebruikmaken van het openbaar vervoer dan mensen uit de algemene bevolking.

Ook bij de deelgebieden buitenshuis komen en uitgaansgelegenheden bezoeken is in 2020 een afname zichtbaar in de participatiegraad ten opzichte van het jaar ervoor; voor zowel mensen met een psychische aandoening als mensen uit de algemene bevolking. In beide groepen is de participatie op deze deelgebieden nog stabiel in eerdere jaren (2016-2019)⁵.

Tussen 2016 en 2019 neemt het aandeel mensen met een psychische aandoening dat betaald werk heeft of een opleiding/werkgerelateerde cursus volgt af. In 2020 zet deze afnemende trend niet verder door. In de algemene bevolking is de participatiegraad op deze twee deelgebieden in alle jaren stabiel⁵, en hoger dan de participatiegraad van mensen met een psychische aandoening.

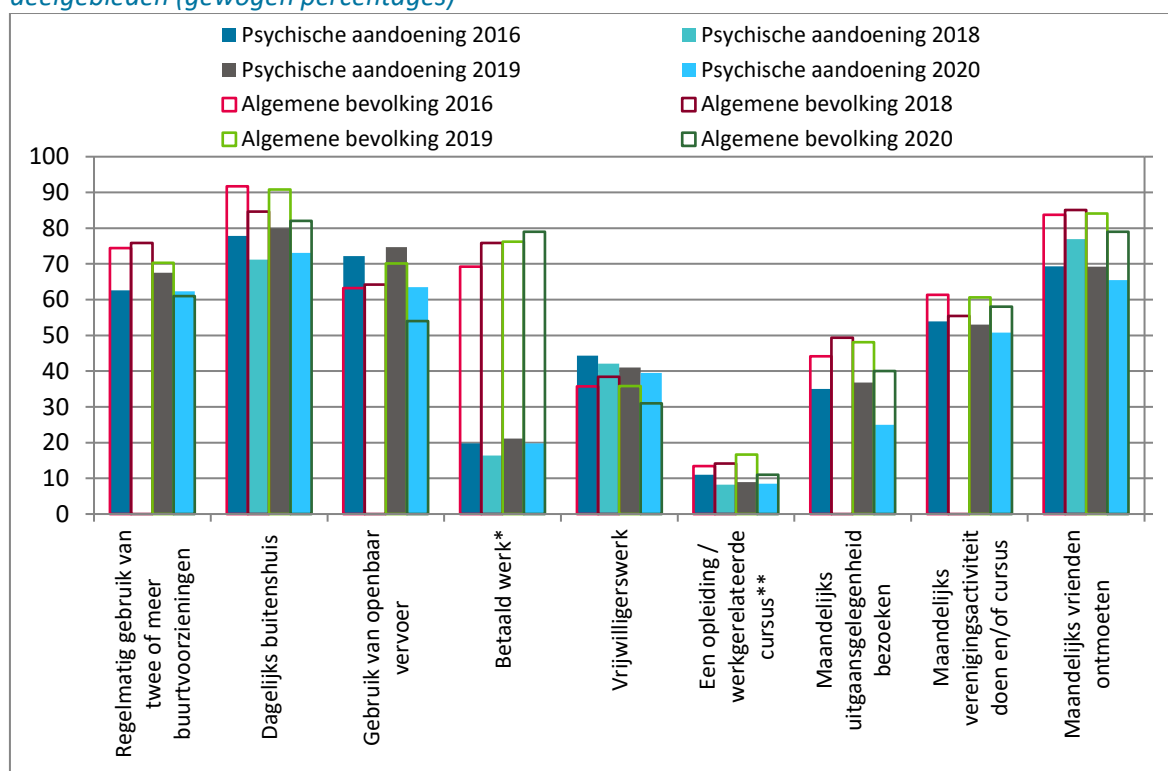
⁵ Ogenscheinlijke veranderingen zijn niet statistisch significant. De door ons gerapporteerde effecten komen voort uit de toetsing van de trend over 2016, 2018 en 2019 of het contrast tussen 2019 en 2020.

Op het deelgebied vrijwilligerswerk doen zien we dat de participatiegraad in alle jaren hoger ligt voor mensen met een psychische aandoening. In de periode 2016-2019 stijgt het aandeel mensen in de algemene bevolking dat vrijwilligerswerk doet weliswaar⁵, maar het blijft onder de participatiegraad van mensen met een psychische aandoening. In 2020 blijft het aandeel mensen dat vrijwilligerswerk doet in beide groepen stabiel.

Ook op het deelgebied maandelijks een verenigingsactiviteit of cursus doen zien we een stabiele participatiegraad in 2020 ten opzichte van het jaar ervoor. In de periode 2016-2019 neemt het aandeel mensen met een psychische aandoening dat een verenigingsactiviteit of cursus doet nog toe, maar deze toename zet in 2020 niet door.

Op het deelgebied ontmoeten van vrienden is een stabiele participatiegraad zichtbaar voor mensen met een psychische aandoening, zowel in 2016-2019 als in 2020⁵. Hetzelfde patroon is zichtbaar in de algemene bevolking.

Figuur 3.4 Participatie van mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking op deelgebieden (gewogen percentages)

$N_{PPG2016} = 925$; $N_{PPG2018} = 1.079$; $N_{PPG2019} = 804$; $N_{PPG2020} = 704$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$; $N_{algbev2020} = 1.202$

*Betaald werk en opleiding betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Note: De percentages van mensen met een psychische aandoening zijn steekproefpercentages

Tabel 3.3 Veranderingen in participatie van mensen met een psychische aandoening en mensen uit de algemene bevolking, 2016-2018-2019-2020

Deelgebied	2016-2018-2019		2019-2020	
	Mensen met een psychische aandoening	Algemene bevolking	Mensen met een psychische aandoening	Algemene bevolking
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	Toename*	Toename	Afname in 2020	Afname in 2020
Dagelijks buitenshuis	Stabiel	Stabiel	Afname in 2020	Afname in 2020
Gebruik van openbaar vervoer	Toename*	Toename	Afname in 2020	Afname in 2020
Betaald werk	Afname	Stabiel	Geen verdere afname	Blijft stabiel
Vrijwilligerswerk	Stabiel	Toename	Blijft stabiel	Geen verdere toename
Een opleiding/werk gerelateerde cursus	Afname	Stabiel	Geen verdere afname	Blijft stabiel
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	Stabiel*	Stabiel	Afname in 2020	Afname in 2020
Maandelijks verenigingsactiviteit en/of cursus doen	Toename*	Stabiel	Geen verdere toename	Blijft stabiel
Maandelijks vrienden ontmoeten	Stabiel	Stabiel	Blijft stabiel	Blijft stabiel

Toe- of afnames zijn significant bij $p < .01$

Stabiel: Geen significante toe- of afname over de aangegeven jaren (2016-2018-2019)

Geen verdere toe- of afname of blijft stabiel: geen significant verschil tussen 2019 en 2020

*Deze trend moet met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden omdat het om twee meetjaren gaat

Note: Voor mensen met een psychische aandoening geldt: regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen, gebruik van openbaar vervoer, maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken en maandelijks verenigingsactiviteit en/of cursus betreffen respondenten in de leeftijd van <75 jaar; betaald werk en opleiding/werk gerelateerde cursus betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar

4 Cluster 2 : Participatie naar wens en vermogen

Participeren naar wens en vermogen betekent dat mensen kunnen meedoen zoals ze dat graag willen, binnen de eigen mogelijkheden. In dit hoofdstuk wordt de zelfgerapporteerde participatie naar wens en vermogen weergegeven van mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking of van mensen met een psychische aandoening. Dit wordt gedaan voor de jaren 2016, 2018, 2019 en 2020. Voor mensen met een lichamelijke beperking (NPCG) en mensen met een psychische aandoening (PPG) wordt ter vergelijking ook de participatie naar wens en vermogen van de algemene bevolking weergegeven. Voor het panel MKvL is de participatie naar wens en vermogen voor mensen met een lichamelijke beperking, verstandelijke beperking en zintuiglijke beperking gemeten binnen vier deelgebieden. Deze deelgebieden zijn niet uitgevraagd in de algemene bevolking (CoPa), waardoor hierbij geen vergelijking met de algemene bevolking gemaakt kan worden.

Mensen met een lichamelijke beperking (NPCG) en naasten van mensen met een verstandelijke beperking (PSL) hebben in 2020 tevens gerapporteerd in hoeverre zij ervaren dat de algemene maatschappelijke bewustwording met betrekking tot drempels die men kan ervaren, zich heeft ontwikkeld in de afgelopen drie jaar. Daarnaast hebben zij gerapporteerd over de ontwikkeling die zij de afgelopen drie jaar hebben ervaren in de mogelijkheden om deel te nemen aan de samenleving. Bij deze twee indicatoren werd respondenten gevraagd hun antwoorden toe te lichten. De open antwoorden zijn geïnventariseerd en thematisch geclusterd. De voornaamste thema's zijn opgenomen in dit rapport. Niet alle respondenten hebben hun antwoorden toegelicht. Er kunnen daarom geen uitspraken gemaakt worden over aantallen van specifieke toelichtingen. Daarnaast worden citaten opgenomen om de open antwoorden te illustreren. De citaten zijn niet representatief voor de hele doelgroep.

Box 5: Overzicht kernbevindingen cluster 2

Participatie naar wens en vermogen

- Het aandeel mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening dat het gevoel heeft mee te tellen in de maatschappij ligt lager dan in de algemene bevolking. Bovendien hebben mensen met een lichamelijke beperking in 2020 minder het gevoel mee te tellen dan in 2019.
- Mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening geven tevens minder vaak aan dat zij goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen dan de algemene bevolking. Tussen 2016 en 2019 is er een afname in het aandeel mensen met een lichamelijke beperking dat goede mogelijkheden ervaart en tussen 2019 en 2020 een toename. Ook het aandeel mensen met een psychische aandoening dat goede mogelijkheden ervaart is in 2020 hoger dan in 2019.
- Een derde van de mensen met een lichamelijke beperking ervaart een toename van de algemene maatschappelijke bewustwording over de drempels die zij kunnen ervaren bij hun participatie. Dit komt onder andere door een toename in aandacht vanuit de politiek en media. Een op de tien ervaart daarentegen een afname in bewustwording. Zij ervaren bijvoorbeeld dat mensen minder rekening met elkaar houden.

- Van de naasten van mensen met een verstandelijke beperking ervaart een op de vijf een toename in maatschappelijke bewustwording over drempels die mensen met een verstandelijke beperking kunnen ervaren. Zij ervaren onder andere meer begrip, acceptatie en toegankelijkheid. Een op de vijf is echter ook van mening dat de bewustwording is verslechterd; bijvoorbeeld doordat zij ervaren dat mensen minder betrokkenheid tonen en meer gericht zijn op hun eigen belang.
- Een derde van de mensen met een lichamelijke beperking en een vijfde van de mensen met een verstandelijke beperking ervaart in de laatste drie jaar steeds minder mogelijkheden om deel te nemen aan de samenleving. Met name een verslechtering van de eigen gezondheid speelt hierbij een rol. Een op de tien mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking ervaart meer mogelijkheden. Dit komt onder andere door medische hulp(middelen), voorzieningen en het ontwikkelen van eigen vaardigheden.
- Aan mensen met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking is tevens gevraagd naar hun tevredenheid met participatie op vier deelgebieden. De meerderheid van de mensen in deze groepen kan naar tevredenheid gaan en staan in de eigen woning. Er is minder tevredenheid over het kunnen ontmoeten van burens, vrienden en kennissen, het maken van uitstapjes of een reis en naar werk of een andere locatie buitenshuis te gaan.

4.1 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een lichamelijke beperking

Meetellen in de maatschappij

Tabel 4.1 laat voor mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking het percentage zien dat aangeeft het gevoel te hebben mee te tellen in de maatschappij. Dit wordt weergegeven voor 2019 en 2020. Mensen met een lichamelijke beperking hebben in beide jaren minder het gevoel om mee te tellen in de maatschappij dan mensen in de algemene bevolking. Het aandeel mensen met een lichamelijke beperking dat het gevoel heeft mee te tellen ligt in 2020 bovendien lager dan in 2019, terwijl dit binnen de algemene bevolking nagenoeg gelijk blijft tussen de jaren.

Tabel 4.1 Het gevoel mee te tellen in de maatschappij van mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking (gewogen percentages en 95% betrouwbaarheidsintervallen), 2019 en 2020

	Mensen met een lichamelijke beperking		Algemene bevolking	
	2019	2020	2019	2020
Ik heb het gevoel dat ik meetel in de maatschappij (% eens)	67 (62-72)	58 (53-62)*	80 (76-84)	78 (75-82)

$N_{NPCG2019} = 855$; $N_{NPCG2020} = 981$; $N_{algbev2019} = 1.009$; $N_{algbev2020} = 1.187$

*Significant verschil tussen 2019 en 2020 ($p < .01$)

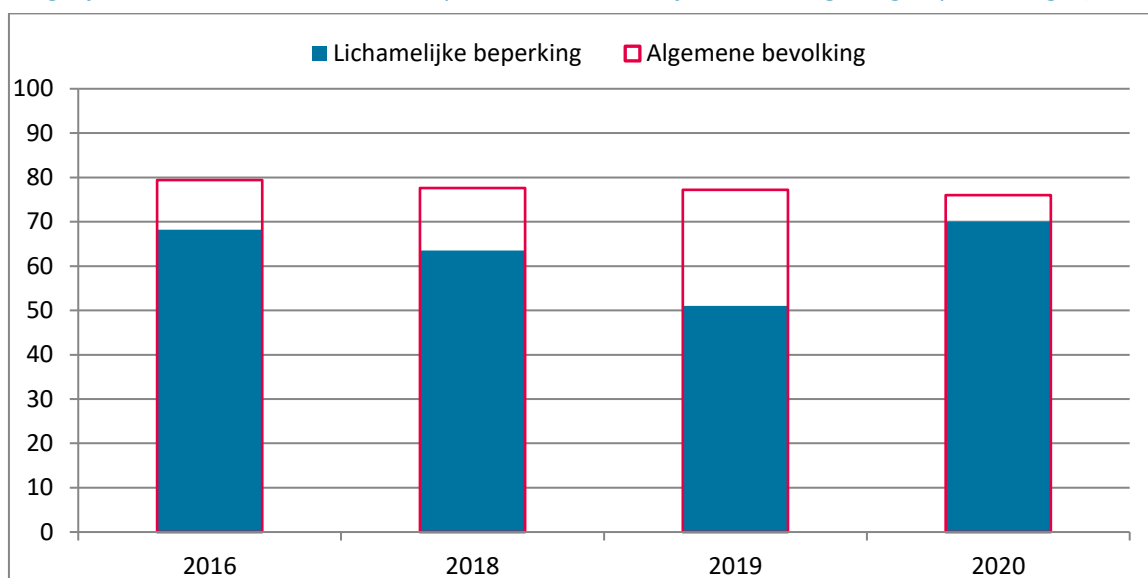
Note: Gegevens over deze indicator waren bij mensen met een lichamelijke beperking en mensen uit de algemene bevolking in 2019 alleen beschikbaar voor de papieren versie van de vragenlijsten, wat resulteert in een kleiner aantal deelnemers

Participeren naar wens en vermogen

Figuren 4.1 en Tabel 4.2 laten zien in welke mate mensen met een lichamelijke beperking de mogelijkheid hebben om te participeren zoals zij dat willen en zoals dat bij hen past. Hierin wordt voor de jaren 2016, 2018, 2019 en 2020 het percentage mensen met een lichamelijke beperking (NPCG) weergegeven dat aangeeft (zeer) goede mogelijkheden te hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen. Ter vergelijking wordt dezelfde maat weergegeven voor de algemene bevolking. Het betreft hier de mate waarin deelnemers ervaren dat hun gezondheid of beperking hun autonomie beïnvloedt op persoonlijk, sociaal en maatschappelijk gebied (Zie Bijlage A voor een volledige weergave van de vraag zoals deze aan deelnemers is gesteld).

In alle vier de jaren geven relatief minder mensen met een lichamelijke beperking aan de mogelijkheden te hebben om te leven zoals zij dat willen dan mensen uit de algemene bevolking. Tussen 2016 en 2019 neemt dit aandeel in de groep mensen met een lichamelijke beperking ook nog verder af. In 2020 zien we vervolgens weer een toename ten opzichte van het jaar ervoor. Soortgelijke veranderingen in de tijd zijn niet aanwezig binnen de algemene bevolking.

Figuur 4.1 Mensen met een lichamelijke beperking en uit de algemene bevolking die (zeer) goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen (gewogen percentages)

$N_{NPCG2016} = 1.677$; $N_{NPCG2018} = 1.312$; $N_{NPCG2019} = 1.291$; $N_{NPCG2020} = 979$; $N_{algbev2016} = 928$; $N_{algbev2018} = 929$; $N_{algbev2019} = 1.007$; $N_{algbev2020} = 1.188$

Tabel 4.2 Mensen met een lichamelijke beperking en uit de algemene bevolking die (zeer) goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen (gewogen percentages en 95% betrouwbaarheidsintervallen)

	Mensen met een lichamelijke beperking				Algemene bevolking			
	2016	2018	2019	2020	2016	2018	2019	2020
Mogelijkheid om te leven zoals ik het wil (% goed)	68 (65-72)	64 (59-68)	51* (47-55)	70** (66-74)	79 (76-82)	78 (74-81)	77 (73-81)	76 (72-80)

$N_{NPCG2016} = 1.677$; $N_{NPCG2018} = 1.312$; $N_{NPCG2019} = 1.291$; $N_{NPCG2020} = 979$; $N_{algbev2016} = 928$; $N_{algbev2018} = 929$; $N_{algbev2019} = 1.007$; $N_{algbev2020} = 1.188$

*Significante trend tussen 2016 en 2019

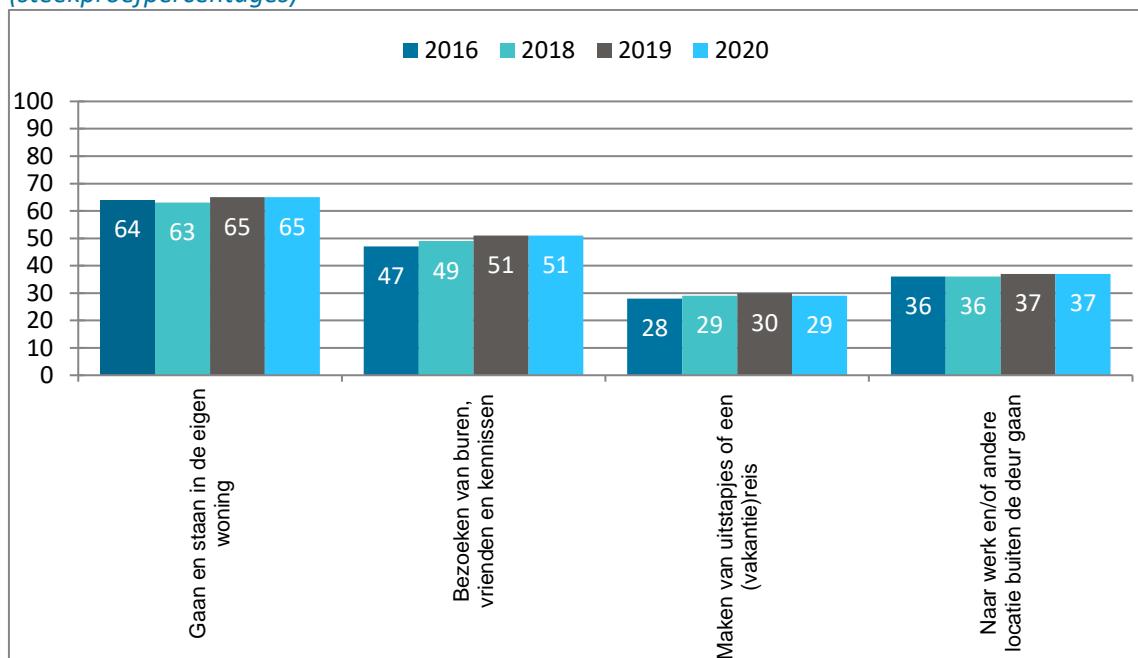
**Significant verschil tussen 2019 en 2020 ($p < .01$)

Participeren naar wens op deelgebieden

Figuur 4.2 geeft voor de jaren 2016, 2018, 2019 en 2020 het percentage weer van mensen met een lichamelijke beperking (MKvL) dat aangeeft (zeer) goed te kunnen participeren zoals zij dat willen op de volgende deelgebieden: (1) gaan en staan in de eigen woning, (2) het bezoeken van burens, vrienden en kennissen, (3) het maken van uitstapjes of een (vakantie)reis, en (4) naar werk en/of een andere locatie buiten de deur gaan.

Het percentage mensen met een lichamelijke beperking dat aangeeft te kunnen participeren zoals zij dat willen op de vier deelgebieden blijft nagenoeg gelijk over de jaren 2016, 2018, 2019 en 2020. Bijna twee derde geeft aan te kunnen gaan en staan in de eigen woning waar zij dat willen en ongeveer de helft geeft aan burens, vrienden en kennissen te kunnen bezoeken wanneer zij dat willen. Ongeveer een derde geeft aan (zeer) goed uitstapjes of een (vakantie)reis te kunnen maken en naar werk en/of een andere locatie buiten de deur gaan zoals zij dat willen.

Figuur 4.2 Participatie naar wens van mensen met een lichamelijke beperking op deelgebieden (steekproefpercentages)

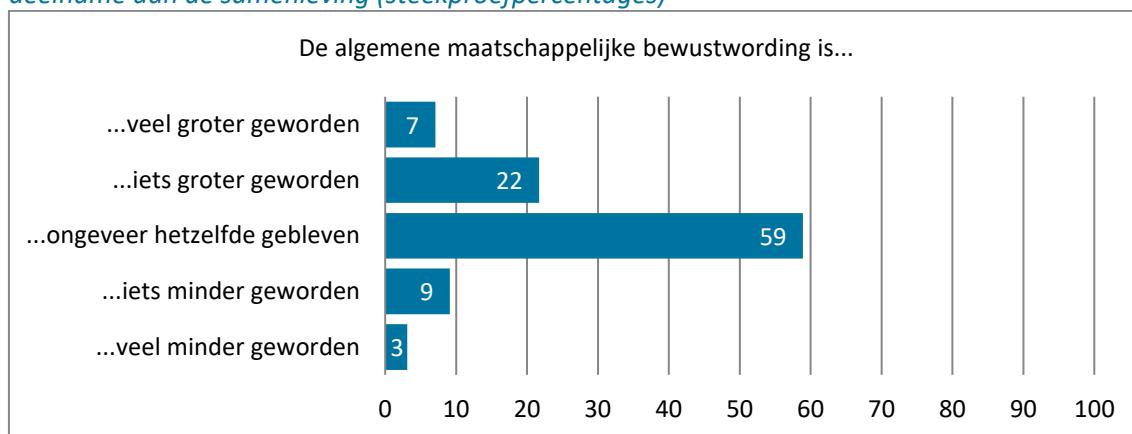
$N_{MKvL2016} = 1.025$; $N_{MKvL2018} = 1.467$; $N_{MKvL2019} = 1.525$; $N_{MKvL2020} = 1.248$

Ervaren ontwikkeling maatschappelijke bewustwording over mogelijke drempels

In 2020 is aan mensen met een lichamelijke beperking gevraagd of zij van mening zijn dat de algemene maatschappelijke bewustwording in de afgelopen drie jaar veranderd is over drempels die zij kunnen ervaren (vijf antwoordopties, zie Figuur 4.3). Mensen hadden vervolgens de mogelijkheid om hun antwoord toe te lichten in een open invulvak.

Meer dan de helft van de respondenten ervaart geen verandering in de maatschappelijke bewustwording (59%). Ruim een derde ervaart dat de maatschappelijke bewustwording (veel) groter is geworden (29%), terwijl ongeveer 1 op de 10 aangeeft dat de algemene maatschappelijke bewustwording juist (veel) kleiner is geworden (12%).

Figuur 4.3 Ervaren ontwikkeling in maatschappelijke bewustwording over mogelijke drempels bij deelname aan de samenleving (steekproefpercentages)

$N_{NPCG2020}=930$

De meest genoemde toelichting die respondenten geven voor het (veel) groter worden van de algemene maatschappelijke bewustwording, is de aanwezigheid van meer aandacht in de politiek en de media ('Je leest er meer over in de kranten. Ook op tv komt het aan bod, bijvoorbeeld door de inzet van dovertolken bij de persconferenties.'). Tevens wordt veelvuldig aangegeven dat er meer begrip en acceptatie is in de maatschappij ('Er is meer acceptatie gekomen voor mensen met klachten die je niet altijd aan de buitenkant kunt zien.'). Er zijn ook respondenten die de vergrote bewustwording terugzien in toegankelijkheid, bijvoorbeeld bij gebouwen en openbare instellingen. Daarnaast geven veel respondenten aan dat zijzelf, als gevolg van hun ziekte of beperking, zich meer bewust zijn van de drempels die zij en/of anderen kunnen ervaren ('Ik ben bewuster en alerter op wat wel en niet kan.'). Een deel van de mensen zegt het leven met hun ziekte of beperking over de jaren heen meer te zijn gaan accepteren, waardoor zij minder drempels ervaren ('Ik sta positiever in het leven. Dit doe ik door te kijken en te doen wat nog wel kan.').

'Er is meer positieve aandacht voor mensen met beperkingen in de media.'

Hoewel het merendeel geen of een positieve ontwikkeling ervaart, ervaart een deel van de mensen juist dat de algemene maatschappelijke bewustwording (veel) kleiner is geworden. Als toelichting wordt veelvuldig aangegeven dat mensen minder rekening met elkaar houden en dat men minder begrip heeft voor mensen met een lichamelijke beperking ('Ik vind dat mensen ongeïnteresseerder zijn en minder bereid zijn om zich voor anderen open te stellen.'). Ook de coronapandemie wordt door veel respondenten genoemd en zij voelen zich onevenredig hard geraakt ('Alles is gericht op corona, ik zie veel leed om mij heen bij kwetsbare doelgroepen vanwege de maatregelen.'). Hiernaast ervaren enkele respondenten minder bewustzijn in de maatschappij als gevolg van veranderingen in hun eigen leven, zoals het ouder worden en/of het wegvallen van werk. Zij hebben hierdoor het gevoel er niet (meer) bij te horen ('Als je afgekeurd bent tel je niet meer mee. Als je niet financieel met de rest mee kunt, ben je niks meer.').

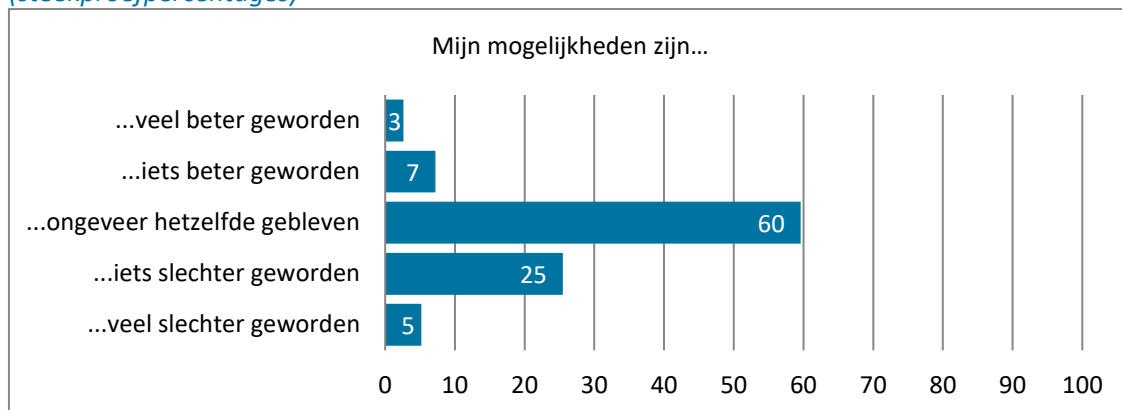
'Onze maatschappij wordt steeds meer een ik-maatschappij.'

Ervaren ontwikkeling van mogelijkheden om zelf deel te nemen aan samenleving

In 2020 is tevens aan mensen met een lichamelijke beperking gevraagd hoe zij de ontwikkeling in de afgelopen drie jaar hebben ervaren van hun eigen mogelijkheden om deel te nemen aan de samenleving (vijf antwoordopties, zie Figuur 4.4). Ook hier hadden mensen de mogelijkheid om hun antwoord toe te lichten in een open invulvak.

Het merendeel van de respondenten geeft aan geen verandering te hebben ervaren in hun mogelijkheden om deel te nemen aan de samenleving (60%). Een op de tien ervaart (veel) betere mogelijkheden (10%), terwijl een derde (veel) slechtere mogelijkheden ervaart (30%).

Figuur 4.4 Ervaren ontwikkeling in eigen mogelijkheden om deel te nemen aan de samenleving (steekproefpercentages)

*N*_{NPCG2020}=965

De meest genoemde reden die respondenten geven voor toegenomen mogelijkheden, is dat zij medische hulp(middelen) of ondersteuning hebben gekregen voor hun ziekte of beperking, zoals therapie, een operatie of een scootmobiel ('*Door de therapie kan ik iets meer. Daardoor is het weer mogelijk om bijvoorbeeld een dagje uit te gaan.*'). Ook het beter om kunnen gaan met de ziekte en/of de beperking wordt veelvuldig genoemd ('*Ik gebruik mijn eigen wil en kracht.*'). Tevens geven respondenten aan hun werk(tempo) en/of woonvorm te hebben aangepast, waardoor zij meer mogelijkheden hebben om deel te nemen aan de samenleving.

'Door flexibilisering van werktijden zijn er meer mogelijkheden. Het wordt normaler gevonden om af en toe rust te nemen.'

Respondenten die aangeven dat hun mogelijkheden (veel) slechter zijn geworden noemen als reden veelal veranderingen in hun klachten, ziekte of beperking ('*In verband met de achteruitgang van mijn ziekte, wordt het steeds moeilijker om iets te ondernemen.*'). Tevens geven respondenten aan dat aanpassingen in hun werksituatie ervoor hebben gezorgd dat zij minder mogelijkheden hebben om deel te nemen aan de samenleving ('*Omdat ik niet meer werkzaam ben voelt het toch een beetje alsof je buiten de samenleving staat.*'). Hiernaast wordt corona in combinatie met de lichamelijke aandoening genoemd als belemmerende factor in het deelnemen aan de samenleving ('*Door het vele hoesten durf ik niet overal meer naartoe.*').

'Mijn gezondheid is in de afgelopen drie jaar slechter geworden waardoor ik niet veel meer kan.'

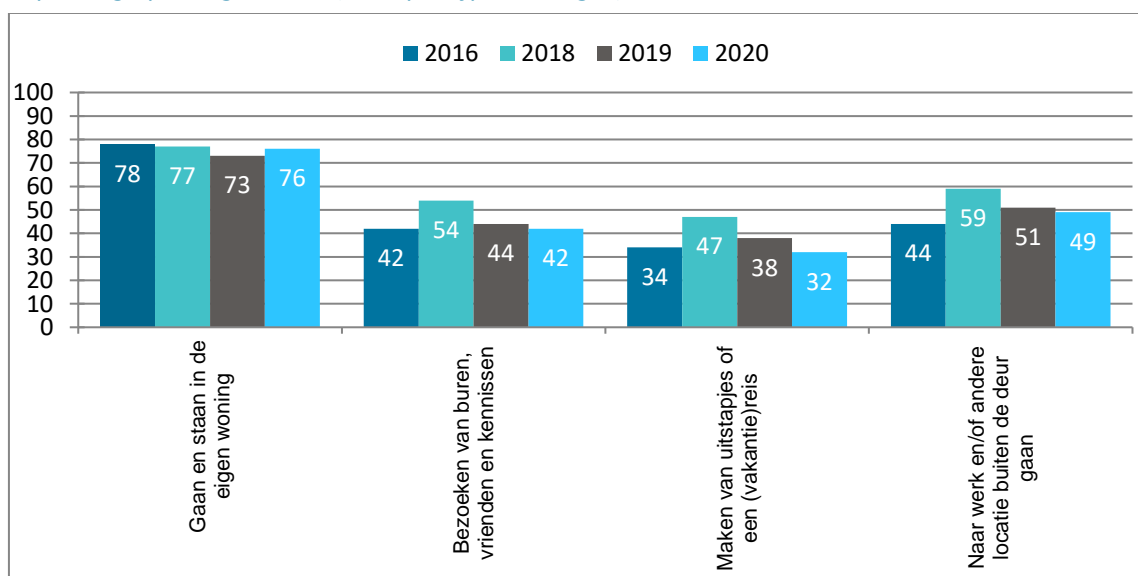
4.2 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een verstandelijke beperking

Participeren naar wens op deelgebieden

Figuur 4.5 geeft voor de jaren 2016, 2018, 2019 en 2020 het percentage weer van mensen met een verstandelijke beperking (MKvL) dat aangeeft (zeer) goed te kunnen participeren zoals zij dat willen op de volgende deelgebieden: (1) gaan en staan in de eigen woning, (2) het bezoeken van burens, vrienden en kennissen, (3) het maken van uitstapjes of een (vakantie)reis, en (4) naar werk en/of een andere locatie buiten de deur gaan.

Het percentage mensen dat aangeeft te kunnen participeren zoals zij dat willen lijkt over de jaren heen stabiel rond de 76% voor het gaan en staan in de eigen woning⁶. Voor de overige drie deelgebieden lijkt het kunnen participeren zoals dat wenselijk is te zijn toegenomen tussen 2016 en 2018 en sinds 2018 weer af te nemen⁶. Vanwege het kleine aantal respondenten en de totstandkoming van de cijfers van dit panel kunnen echter geen conclusies betreffende de significantie van deze veranderingen worden getrokken. Ongeveer de helft van de mensen met een verstandelijke beperking geeft aan burens, vrienden en kennissen te kunnen bezoeken en naar werk en/of een andere locatie buiten de deur te kunnen gaan zoals zij dat willen. Het deel van de mensen met een verstandelijke beperking dat aangeeft uitstapjes of een (vakantie)reis te kunnen maken zoals zij dat willen ligt rond de een derde.

Figuur 4.5 Het kunnen participeren zoals zij dat willen van mensen met een verstandelijke beperking op deelgebieden (steekproefpercentages)

$N_{MKvL2016} = 64$; $N_{MKvL2018} = 87$; $N_{MKvL2019} = 104$; $N_{MKvL2020} = 71$

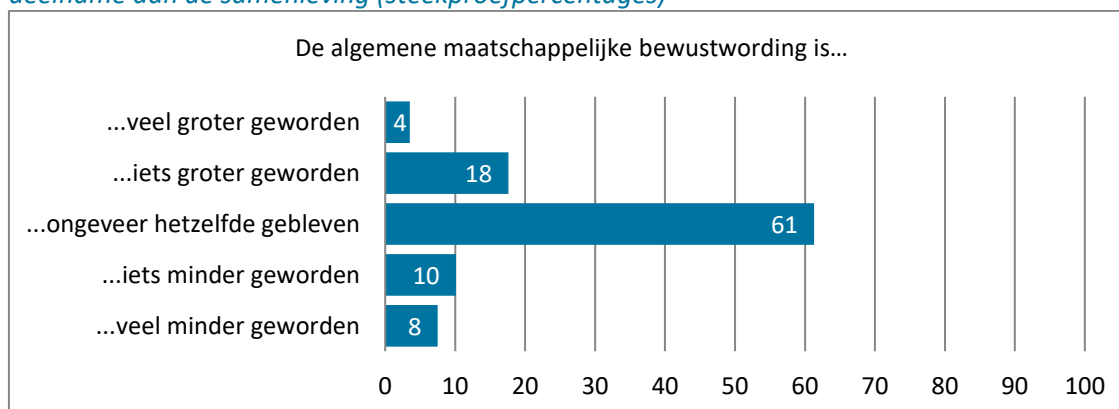
⁶ Deze verandering moet met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, omdat de respondenten van dit panel niet systematisch geworven zijn, de resultaten niet zijn gewogen met een standaardpopulatie en de verandering niet statistisch is getoetst.

Ervaren ontwikkeling maatschappelijke bewustwording over mogelijke drempels

Aan naasten van mensen met een verstandelijke beperking is in 2020 gevraagd hoe zij de ontwikkeling in de afgelopen drie jaar hebben ervaren van de maatschappelijke bewustwording over drempels die hun familielid kan hebben bij deelname aan de samenleving (vijf antwoordopties, zie Figuur 4.6). Respondenten hadden vervolgens de mogelijkheid om hun antwoord toe te lichten in een open invulvak.

Meer dan de helft ervaart geen verandering in de maatschappelijke bewustwording (61%). Ongeveer een op de vijf ervaart dat de algemene maatschappelijke bewustwording (veel) groter geworden is (22%) of juist (veel) minder geworden is (18%).

Figuur 4.6 Ervaren ontwikkeling in maatschappelijke bewustwording over mogelijke drempels bij deelname aan de samenleving (steekproefpercentages)

$N_{PSL2020}=199$

Note: Door afronding komt het totale percentage niet uit op 100%

De meest genoemde toelichting die naasten geven voor het (veel) groter worden van de maatschappelijke bewustwording is dat ze meer begrip en acceptatie in de maatschappij ervaren voor mensen met een verstandelijke beperking (*'Mensen tonen meer begrip en sympathie.'*). Ook geven enkele respondenten aan dat de toegankelijkheid is toegenomen (*'Mijn dochter is rolstoelgebruiker. De toegankelijkheid is zeker erg verbeterd, maar ook de manier van omgaan en het aanspreken van mensen met een verstandelijke beperking.'*). Daarnaast zeggen enkele respondenten meer aandacht vanuit de politiek en media te ervaren voor participatie van mensen met een verstandelijke beperking (*'Het lijkt alsof er meer aandacht voor is vanuit onder andere de politiek.'*). Sommige naasten beschrijven dat hun familielid door de jaren heen zelfstandigheid en vaardigheden heeft ontwikkeld om (meer) te participeren. Eén naaste geeft zelfs aan dat de coronapandemie positief hieraan heeft bijgedragen (*'Juist nu in deze coronapandemie is mijn dochter zelfstandiger geworden. Door minder contact voelt ze dat dit bij deze tijd hoort.'*).

'De manier van omgaan en het aanspreken van mensen met een verstandelijke beperking is verbeterd.'

Veel van de naasten die aangeven dat de maatschappelijke bewustwording (veel) minder is geworden, beschrijven dat dit komt door de huidige maatschappij die ze ervaren als individualistisch, snel en digitaal. Mensen zijn volgens hen weinig betrokken en gericht op hun eigen belangen, waardoor mensen met een verstandelijke beperking moeilijk contact kunnen maken (*'Door individualisering van de maatschappij neemt de maatschappelijke betrokkenheid af.'*).

Een aantal naasten geeft daarnaast aan dat hun familielid de afgelopen jaren te maken kreeg met een veranderde woon- of werksituatie, waardoor ondersteuning wegvalt. Veel naasten beschrijven dat de coronapandemie een negatieve invloed heeft op hun familielid (*‘Door de coronapandemie heeft hij angst ontwikkeld waardoor hij zichzelf meer terugtrekt.’*). Sommige respondenten geven daarnaast aan dat het participatiebeleid volgens hen nog niet voldoende werkt, waarbij in het bijzonder tijdens de coronapandemie niet voldoende aandacht is voor mensen met een verstandelijke beperking.

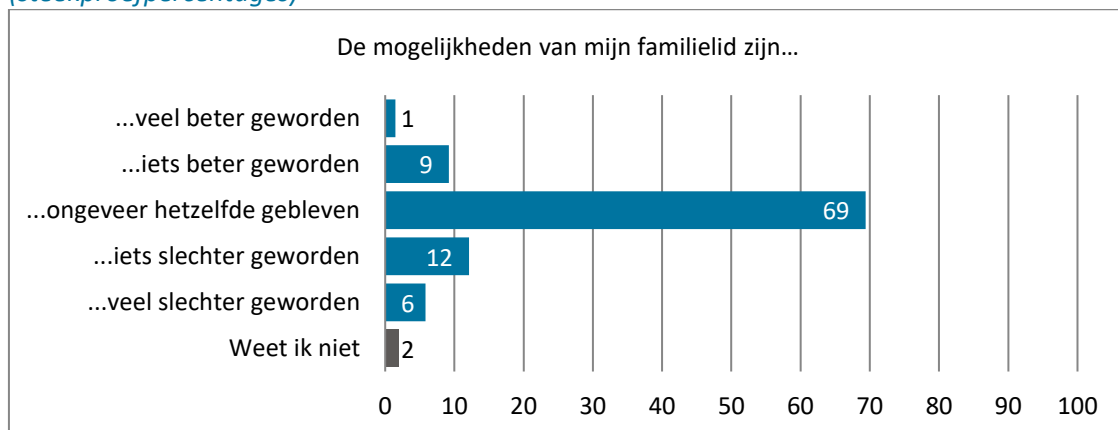
‘Gedurende de coronapandemie waren de gehandicapten vaak niet in beeld en/of werden zij pas laat meegenomen in de beleidsvoornemens van de overheid.’

Ervaren ontwikkeling van mogelijkheden om deel te nemen aan samenleving

In 2020 is tevens aan naasten van mensen met een verstandelijke beperking gevraagd hoe zij de ontwikkeling beoordelen in mogelijkheden die hun familielid heeft om deel te nemen aan de samenleving (vijf antwoordopties, zie Figuur 4.7). Ook hier hadden respondenten de mogelijkheid om hun antwoorden toe te lichten in een open invulvak.

Ruim twee derde van de respondenten geeft aan dat de mogelijkheden van hun familielid ongeveer gelijk gebleven zijn (69%). Circa 1 op de 10 ervaart dat de mogelijkheden van hun familielid (veel) beter zijn geworden (10%) en bijna 1 op de 5 ervaart juist dat de mogelijkheden (veel) slechter geworden zijn (18%). Een klein deel (2%) geeft aan niet te weten hoe de mogelijkheden van hun familielid met een verstandelijke beperking zich hebben ontwikkeld in de afgelopen drie jaar.

Figuur 4.7 Ervaren ontwikkeling in eigen mogelijkheden om deel te nemen aan de samenleving (steekproefpercentages)

N_{PSL2020}=206

Note: Door afronding komt het totale percentage niet uit op 100%

De meest genoemde reden voor (veel) betere mogelijkheden zijn volgens naasten betere voorzieningen en toegankelijkheid (*‘We kunnen het openbaar vervoer handiger gebruiken. De maatschappij is “vriendelijker” geworden.’*). Velen geven daarnaast aan dat hun familielid met een verstandelijke beperking door de jaren heen meer vaardigheden heeft ontwikkeld, waardoor hij of zij meer mogelijkheden heeft om deel te nemen aan de samenleving (*‘Hij heeft meer vaardigheden zoals zelfstandig reizen met de bus en reizen met de Taxbus. Daardoor is hij zelfstandiger en onafhankelijker geworden.’*).

'De voorzieningen vanuit de overheid zijn iets beter geworden.'

De meeste naasten die aangeven dat de mogelijkheden van hun familielid om deel te nemen aan de samenleving (veel) slechter zijn geworden, geven als reden een verslechtering in gezondheid bij hun familielid of de coronapandemie. Naasten beschrijven zowel fysieke als cognitieve verslechtering in de gezondheid van hun naaste, waardoor participeren moeilijker is geworden (*'De gezondheid van mijn naaste verslechtert. Vandaar zijn de mogelijkheden om te participeren minder geworden.'*). Door de coronapandemie is veel vrijetijdbesteding of (vrijwilligers)werk verminderd of stopgezet, of is ondersteuning voor mensen met een verstandelijke beperking veranderd. Hierdoor kunnen familieleden volgens naasten minder participeren (*'Tot de coronauitbraak ging mijn broer nog wel eens naar een aangepaste kerkdienst. Dit is nu volledig over en niet meer van toepassing.'* Of *'Vanwege de lockdown kan mijn broer niet buiten de verpleegafdeling komen.'*). Enkele naasten beschrijven daarnaast dat mensen met een verstandelijke beperking het steeds moeilijker hebben in de huidige samenleving (*'Door de steeds meer geautomatiseerde samenleving wordt het voor mensen met een verstandelijke beperking steeds moeilijker.'*).

'Mijn familielid begint steeds minder mobiel te worden. Zelfs met de rollator kan zij maar kleine stukjes lopen. Alles wordt steeds minder bereikbaar en haalbaar.'

4.3 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een zintuiglijke beperking

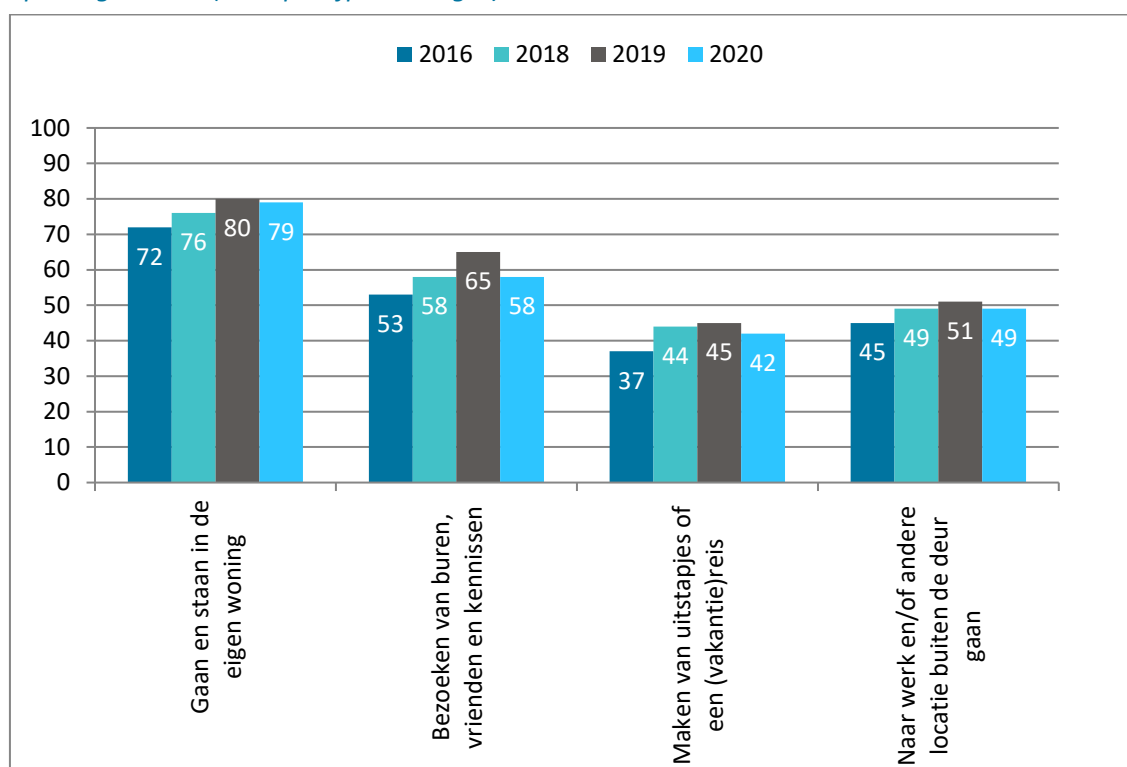
Participeren naar wens op deelgebieden

Figuur 4.8 geeft voor de jaren 2016, 2018, 2019 en 2020 het percentage weer van mensen met een zintuiglijke beperking (MKvL) dat aangeeft (zeer) goed te kunnen participeren zoals zij dat willen op de volgende deelgebieden: (1) gaan en staan in de eigen woning, (2) het bezoeken van burens, vrienden en kennissen, (3) het maken van uitstapjes of een (vakantie)reis, en (4) naar werk en/of een andere locatie buiten de deur gaan.

Het percentage mensen met een zintuiglijke beperking dat aangeeft te kunnen participeren zoals zij dat willen lijkt op de verschillende deelgebieden iets toe te nemen tussen 2016 en 2019 en af te nemen tussen 2019 en 2020. In 2020 blijft dit echter hoger dan in 2016⁷. Vanwege de totstandkoming van de cijfers van dit panel kunnen echter geen conclusies over de significantie van deze toename worden getrokken. Ongeveer driekwart van de mensen met een zintuiglijke beperking geeft aan te kunnen gaan en staan in de eigen woning waar zij dat willen. Ruim de helft geeft aan burens, vrienden en kennissen naar wens te kunnen bezoeken. Daarnaast geeft een derde tot ongeveer de helft aan uitstapjes of een (vakantie)reis te kunnen maken en naar werk en/of een andere locatie buiten de deur te kunnen gaan zoals zij dat willen.

⁷ Deze veranderingen moeten met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, omdat de respondenten van dit panel niet systematisch geworven zijn, de resultaten niet zijn gewogen met een standaardpopulatie en de toename niet statistisch is getoetst.

Figuur 4.8 Het kunnen participeren zoals zij dat willen van mensen met een zintuiglijke beperking op deelgebieden (steekproefpercentages)

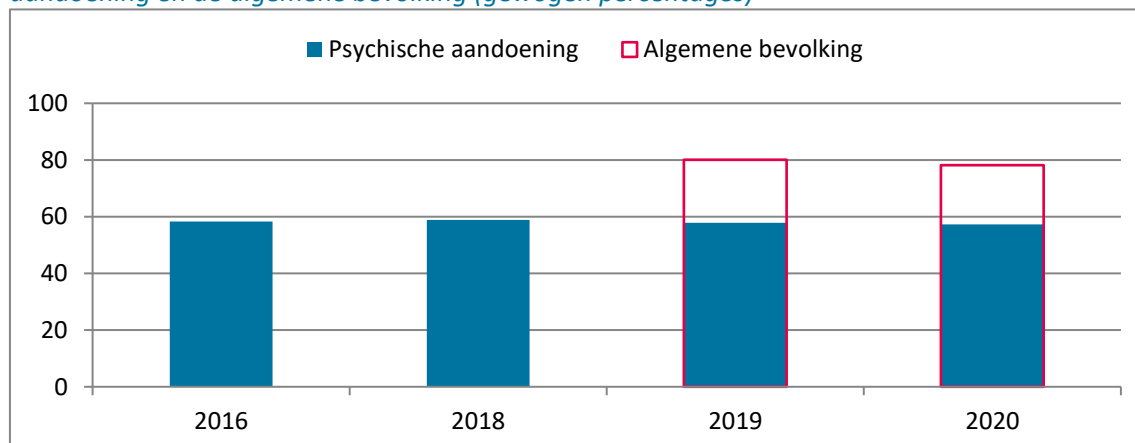
$N_{MKVL2016} = 196$; $N_{MKVL2018} = 299$; $N_{MKVL2019} = 285$; $N_{MKVL2020} = 241$

4.4 Participatie naar wens en vermogen van mensen met een psychische aandoening

Meetellen in de maatschappij

In Figuur 4.9 en Tabel 4.3 wordt voor de jaren 2016, 2018, 2019 en 2020 het percentage mensen met een psychische aandoening (PPG) en de algemene bevolking (CoPa) weergegeven dat aangeeft (een beetje) het gevoel te hebben mee te tellen in de maatschappij.

Figuur 4.9 Het gevoel mee te tellen in de maatschappij van mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking (gewogen percentages)

$N_{PPG2016} = 1.366$; $N_{PPG2018} = 1.062$; $N_{PPG2019} = 803$; $N_{PPG2020} = 700$; $N_{algbev2019} = 1.009$; $N_{algbev2020} = 1.187$

Note: Percentages van mensen met een psychische aandoening zijn steekproefpercentages.

Mensen met een psychische aandoening hebben zowel in 2019 als in 2020 minder vaak het gevoel mee te tellen in de maatschappij dan de algemene bevolking. Over de jaren 2016 tot en met 2019 is dit gevoel stabiel gebleven. Ook in 2020 zien we geen toe- of afname in het gevoel om mee te tellen ten opzichte van het jaar ervoor.

Tabel 4.3 Het gevoel mee te tellen in de maatschappij van mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking (gewogen percentages en 95% betrouwbaarheidsintervallen)

	Mensen met een psychische aandoening				Algemene bevolking			
	2016	2018	2019	2020	2016	2018	2019	2020
Ik heb het gevoel dat ik meetel in de maatschappij (% eens)	58 (55-60)	59 (55-61)	58 (55-61)	57 (54-61)	Nb	Nb	80 (76-84)	78 (75-82)

$N_{PPG2016} = 1.366$; $N_{PPG2018} = 1.062$; $N_{PPG2019} = 803$; $N_{PPG2020} = 700$; $N_{algbev2019} = 1.009^{**}$; $N_{algbev2020} = 1.187$

Nb: Niet beschikbaar. Deze indicator is bij de algemene bevolking voor het eerst gemeten in 2019

Note: Percentages van mensen met een psychische aandoening zijn steekproefpercentages. Gegevens over deze indicator waren bij de algemene bevolking in 2019 alleen beschikbaar voor de papieren versie van de vragenlijsten, wat resulteert in een kleiner aantal deelnemers

Participeren naar wens en vermogen

In 2019 en 2020 is aan mensen met een psychische aandoening (PPG) gevraagd in hoeverre zij de mogelijkheid hebben om te leven zoals zij dat willen. In Tabel 4.4 wordt voor deze jaren het percentage mensen met een psychische aandoening en mensen uit de algemene bevolking weergegeven dat aangeeft (zeer) goede mogelijkheden te hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen.

In beide jaren geven minder mensen met een psychische aandoening aan dat zij (zeer) goede mogelijkheden hebben om te leven zoals zij dat willen dan mensen in de algemene bevolking. Dit verschil is in 2020 kleiner dan in 2019. Het aandeel mensen met een psychische aandoening dat (zeer) goede mogelijkheden heeft, is namelijk in 2020 hoger dan in 2019. In de algemene bevolking is daarentegen geen verschil tussen 2019 en 2020.

Tabel 4.4 Mensen met een psychische aandoening en uit de algemene bevolking die (zeer) goede mogelijkheden hebben om te leven op de manier zoals zij dat willen (gewogen percentages en 95% betrouwbaarheidsintervallen), 2019 en 2020

	Mensen met een psychische aandoening		Algemene bevolking	
	2019	2020	2019	2020
Mogelijkheid om te leven zoals ik het wil (% eens)	39 (36-43)	47 (44-51)*	77 (73-81)	76 (72-80)

$N_{PPG2019} = 803$; $N_{PPG2020} = 701$; $N_{algbev2019} = 1.007$; $N_{algbev2020} = 1.188$

*Significant verschil tussen 2019 en 2020 ($p < .01$)

Note: Percentages van mensen met een psychische aandoening zijn steekproefpercentages

5 Cluster 3: Participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt

In cluster 1 is de feitelijke participatie van verschillende doelgroepen weergegeven. In dit hoofdstuk wordt participatie beschreven op deelgebieden waarvan de deelnemers zelf hebben aangegeven dat zij die belangrijk vinden. Dit laat zien hoe mensen participeren op terreinen die er voor hen echt toe doen. Voor de doelgroep mensen met een lichamelijke beperking (NPCG) zijn cijfers voor de jaren 2016, 2018, 2019 en 2020 beschikbaar. Voor de doelgroep mensen met een psychische aandoening (PPG) worden cijfers voor de jaren 2019 en 2020 weergegeven. Ter vergelijking worden daarnaast cijfers voor de algemene bevolking beschreven voor de vier jaren. Dit is niet mogelijk voor het deelgebied openbaar vervoer en betaald werk in 2018.

Voor de deelgebieden gebruik openbaar vervoer en betaald werk zijn dezelfde vragen gebruikt als in cluster 1; de cijfers uit cluster 1 en cluster 3 op deze deelgebieden kunnen dan ook worden vergeleken. De twee andere indicatoren uit cluster 3 (maandelijks sporten in georganiseerd verband en maandelijks gebruik maken van een attractie, museum, bioscoop of theater) kunnen niet vergeleken worden met cijfers uit cluster 1, omdat dit een andere vraagstelling betreft.

Box 6: Overzicht kernbevindingen cluster 3

Participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt

- Mensen uit de algemene bevolking geven relatief vaker aan dat zij meedoen belangrijk vinden dan mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening. Een uitzondering hierop is het gebruik kunnen maken van openbaar vervoer:
 - In 2020 wordt het openbaar vervoer nagenoeg even belangrijk gevonden door mensen met een lichamelijke beperking als door mensen in de algemene bevolking.
 - Door mensen met een psychische aandoening wordt het openbaar vervoer in 2019 en 2020 belangrijker gevonden dan door mensen in de algemene bevolking.
- Het belangrijkste vinden mensen met een lichamelijke beperking om betaald werk te hebben en een attractie, museum, bioscoop of theater te kunnen bezoeken. Het kunnen sporten in georganiseerd verband vindt men relatief iets minder belangrijk.
- Mensen met een psychische aandoening hechten het meeste belang aan het openbaar vervoer en het kunnen bezoeken van een attractie, museum, bioscoop of theater. Sporten in georganiseerd verband en het hebben van betaald werk wordt relatief iets minder belangrijk gevonden.
- Voor zowel mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening als de algemene bevolking geldt dat participatie op deelgebieden hoger ligt wanneer zij belang hechten aan participatie op deze deelgebieden.
- De participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt, ligt (iets) lager voor mensen met een lichamelijke beperking dan voor de algemene bevolking. Het grootste verschil tussen beide groepen is te zien in het hebben van betaald werk.
- Het gebruik van openbaar vervoer door mensen met een lichamelijke beperking die dit belangrijk vinden, is in 2020 lager dan in 2019. Het verschil met de algemene bevolking is daarmee toegenomen.

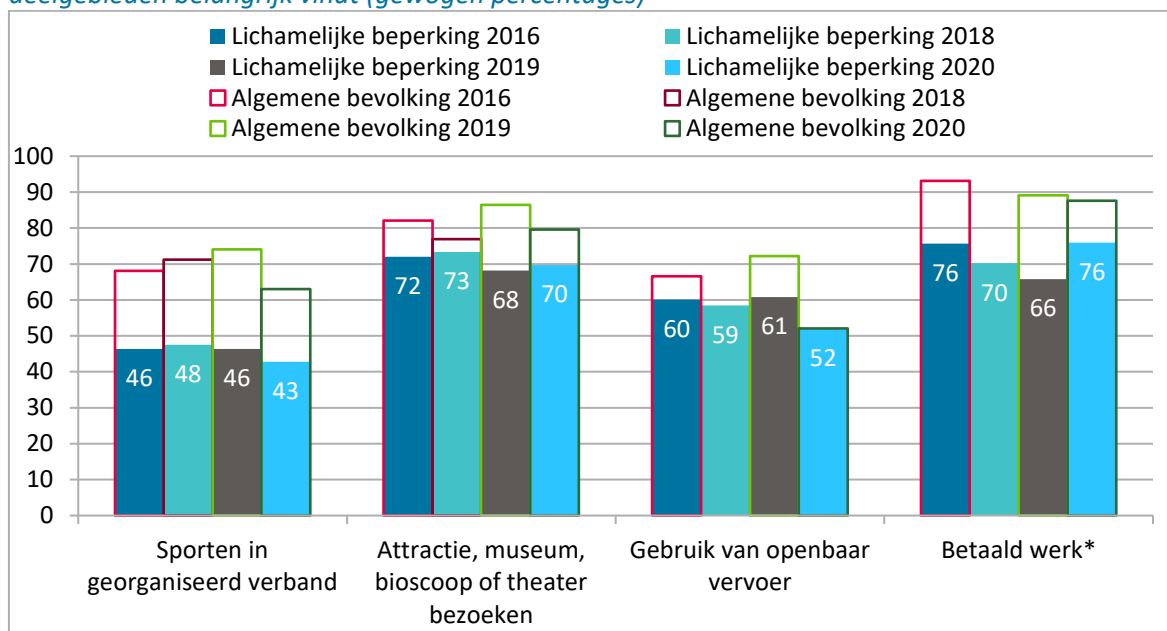
- Voor mensen met een psychische aandoening ligt de participatie op de meeste deelgebieden die men belangrijk vindt (iets) lager dan voor de algemene bevolking. De grootste afstand tussen beide groepen is te zien bij het deelgebied betaald werk. Op het gebied van openbaar vervoer is de participatie door mensen met een psychische aandoening die dit deelgebied belangrijk vinden daarentegen (iets) hoger dan bij mensen in de algemene bevolking.
- Het aandeel mensen met een psychische aandoening dat maandelijks een attractie, museum, bioscoop of theater bezoekt, is in 2020 lager dan in 2019. Hiermee is het verschil met de algemene bevolking toegenomen.

5.1 Participatie op belangrijke deelgebieden van mensen met een lichamelijke beperking

Figuur 5.1 laat voor alle jaren zien hoeveel procent van de mensen met een lichamelijke beperking en mensen uit de algemene bevolking belang hecht aan volgende deelgebieden: (1) sporten in georganiseerd verband of een vereniging; (2) gebruikmaken van tenminste één van de volgende voorzieningen: attractie, museum, bioscoop, of theater; (3) gebruikmaken van het openbaar vervoer; en (4) betaald werk verrichten.

Over het algemeen geven mensen met een lichamelijke beperking minder vaak aan belang te hechten aan het meedoen in de vier deelgebieden dan mensen uit de algemene bevolking. Een uitzondering hierop is het gebruik van openbaar vervoer in 2020, wat door beide groepen in dat jaar ongeveer even belangrijk wordt gevonden. In eerdere jaren was het percentage mensen uit de algemene bevolking dat belang hechtte aan dit deelgebied nog hoger dan in de groep mensen met een lichamelijke beperking. Het meeste belang hechten mensen met een lichamelijke beperking aan het hebben van betaald werk (subgroep van mensen onder de 65 jaar) en aan het kunnen bezoeken van een attractie, museum, bioscoop of theater. Een minder groot deel van de mensen vindt het belangrijk om naar een sportvereniging te kunnen gaan en gebruik te kunnen maken van het openbaar vervoer.

Figuur 5.1 Percentage mensen met een lichamelijke beperking en algemene bevolking dat de deelgebieden belangrijk vindt (gewogen percentages)

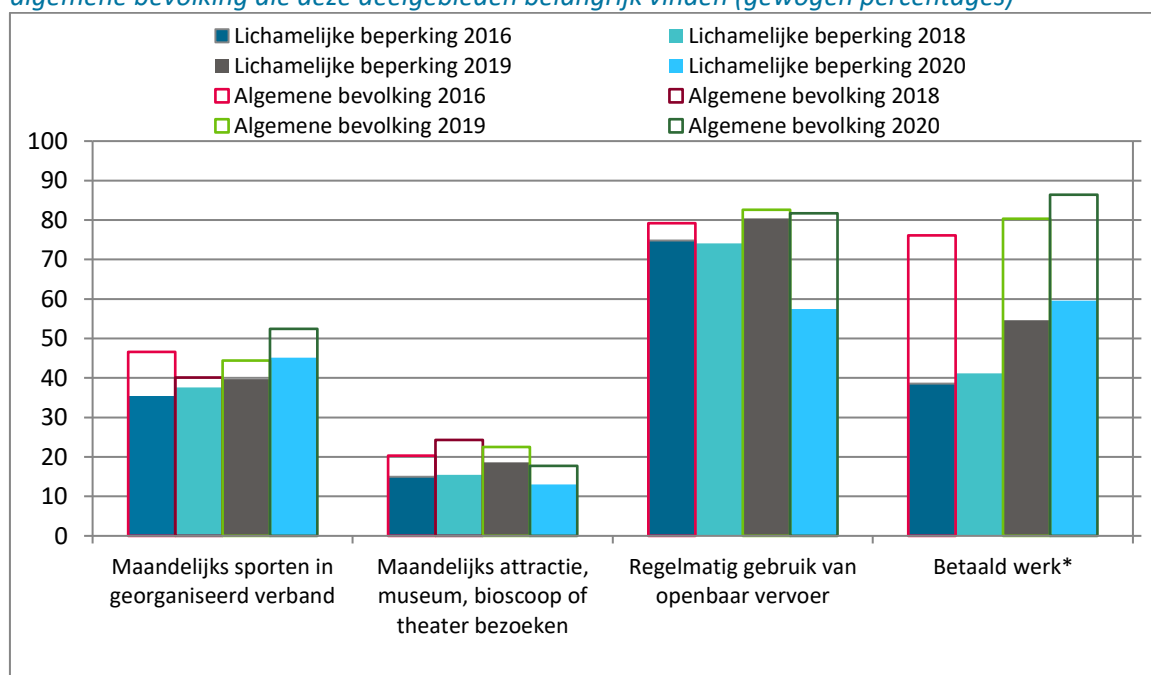
$N_{NPCG2016} = 1.766$; $N_{NPCG2018} = 1.358$; $N_{NPCG2019} = 1.334$; $N_{NPCG2020} = 1.026$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$; $N_{algbev2020} = 1.202$

*Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar en is in 2019 en 2020 niet gewogen met een standaardpopulatie voor de algemene bevolking

Note: Gegevens over openbaar vervoer en betaald werk zijn voor de algemene bevolking niet beschikbaar in 2018

In Figuur 5.2 wordt voor mensen die het betreffende deelgebied belangrijk vinden, de participatiegraad weergegeven. De percentages en bijbehorende betrouwbaarheidsintervallen zijn weergegeven in Bijlage D. Over het algemeen ligt de participatie op deelgebieden waar belang aan wordt gehecht in alle vier de jaren (iets) lager bij mensen met een lichamelijke beperking dan in de algemene bevolking. De grootste afstand tussen beide groepen is te zien bij het deelgebied betaald werk. In het afgelopen jaar is deze afstand niet groter of kleiner geworden (zie Tabel 5.1). Voor mensen met een lichamelijke beperking die het belangrijk vinden om met het openbaar vervoer te reizen, is in 2020 een afname zichtbaar in participatie ten opzichte van het jaar ervoor. Terwijl in 2019 nog vier op de vijf mensen die belang hechtten aan het openbaar vervoer er gebruik van maakten, waren dit er in 2020 nog maar drie op de vijf mensen. Hierdoor groeit in 2020 het verschil tussen mensen met een lichamelijke beperking en mensen uit de algemene bevolking weer.

Figuur 5.2 Participatie op deelgebieden door mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking die deze deelgebieden belangrijk vinden (gewogen percentages)

$N_{NPCG2016} = 1.766$; $N_{NPCG2018} = 1.358$; $N_{NPCG2019} = 1.334$; $N_{NPCG2020} = 1.026$; $N_{algbev2016} = 985$; $N_{algbev2018} = 959$; $N_{algbev2019} = 1.049$; $N_{algbev2020} = 1.202$

*Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Note: Gegevens over openbaar vervoer en betaald werk zijn voor de algemene bevolking niet beschikbaar in 2018

Tabel 5.1 Veranderingen in participatie op deelgebieden die men belangrijk vindt van mensen met een lichamelijke beperking en mensen uit de algemene bevolking, 2016-2018-2019-2020

Deelgebied	2016-2018-2019		2019-2020	
	Mensen met een lichamelijke beperking	Algemene bevolking	Mensen met een lichamelijke beperking	Algemene bevolking
Maandelijks kunnen sporten in georganiseerd verband	Stabiel	Stabiel	Blijft stabiel	Blijft stabiel
Maandelijks attractie, museum, bioscoop of theater kunnen bezoeken	Stabiel	Toename	Blijft stabiel	Geen verdere toename
Gebruik van openbaar vervoer	Stabiel	Toename**	Afname in 2020	Geen verdere toename
Betaald werk*	Stabiel	Toename**	Blijft stabiel	Geen verdere toename

Toe- of afnames zijn significant bij $p < .01$

Stabiel: Geen significante toe- of afname over de aangegeven jaren (2016-2018-2019)

Geen verdere toe- of afname of blijft stabiel: geen significant verschil tussen 2019 en 2020

*Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

**Deze trend moet met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden omdat het om twee meetjaren gaat

Vergelijking feitelijke participatie en participatie op belangrijke deelgebieden

Als cluster 1 en cluster 3 op de deelgebieden gebruik openbaar vervoer en betaald werk vergeleken worden, is te zien dat de participatie hoger is wanneer mensen met een lichamelijke beperking aangeven dat deze onderdelen van belang voor ze zijn.

Waar 40 tot 60 procent van de mensen aangeeft te participeren op het gebied van openbaar vervoer (cluster 1), is dit voor degenen die aangeven dit belangrijk te vinden 58 tot 80 procent (cluster 3). Ook voor het deelgebied betaald werk is een hoger participatiegraad te zien wanneer mensen met een lichamelijke beperking dit belangrijk vinden. Waar ongeveer een derde van de mensen onder de 65 jaar aangeeft betaald werk te hebben (28%-40%, cluster 1), ligt dit percentage voor degenen die aangeven dit belangrijk te vinden hoger (39%-60%, cluster 3).

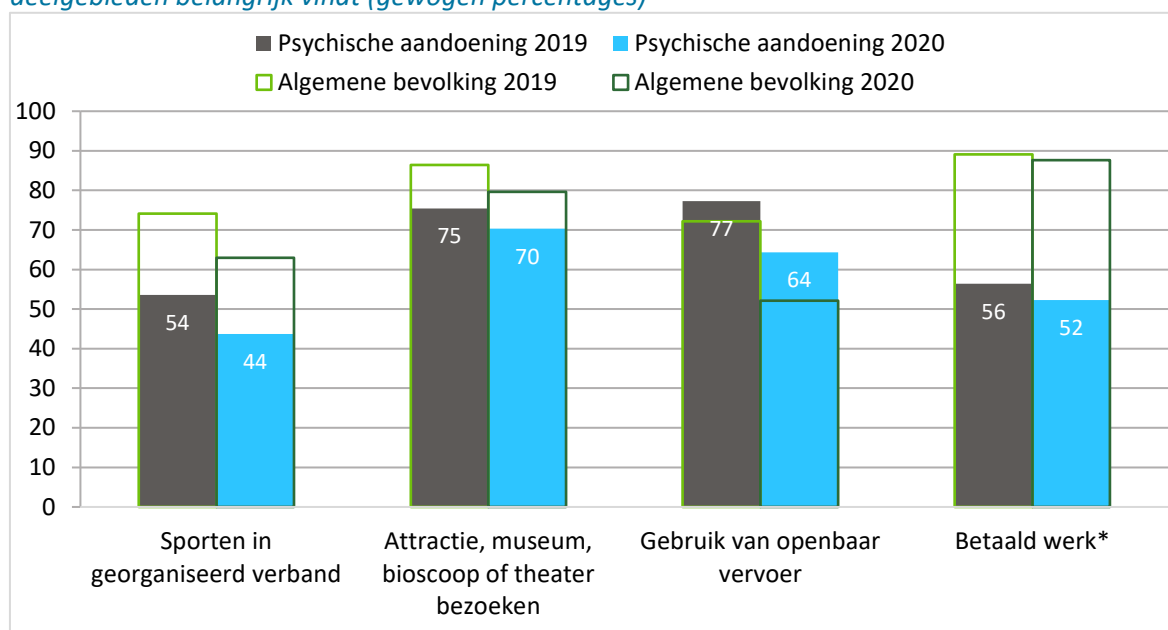
Ditzelfde patroon in participatie op deze deelgebieden is zichtbaar wanneer cluster 1 met cluster 3 vergeleken wordt in de algemene bevolking. Participatie op deze deelgebieden is hoger voor mensen die deze deelgebieden belangrijk vinden.

5.2 Participatie op belangrijke deelgebieden van mensen met een psychische aandoening

In 2019 en 2020 is aan mensen met een psychische aandoening (PPG) gevraagd in hoeverre zij het belangrijk vinden om (1) te sporten in georganiseerd verband of een vereniging; (2) gebruik te maken van tenminste één van de volgende voorzieningen: attractie, museum, bioscoop, of theater; (3) gebruik te maken van het openbaar vervoer; en (4) betaald werk te verrichten (zie Figuur 5.3).

Mensen met een psychische aandoening vinden het gebruik kunnen maken van openbaar vervoer belangrijker dan de algemene bevolking. Het belang dat gehecht wordt aan participatie op de overige deelgebieden is in beide jaren lager voor mensen met een psychische aandoening dan voor mensen uit de algemene bevolking. Met name op het gebied van betaald werk is het verschil met de algemene bevolking groot. Mensen met een psychische aandoening hechten het meeste belang aan het gebruik kunnen maken van het openbaar vervoer en maandelijks een attractie, museum, bioscoop of theater te bezoeken. Dit wordt in beide jaren door twee derde tot driekwart van de mensen belangrijk gevonden. Het doen van betaald werk en maandelijks kunnen sporten wordt door ongeveer de helft van de mensen belangrijk gevonden.

Figuur 5.3 Percentage mensen met een psychische aandoening en algemene bevolking dat de deelgebieden belangrijk vindt (gewogen percentages)

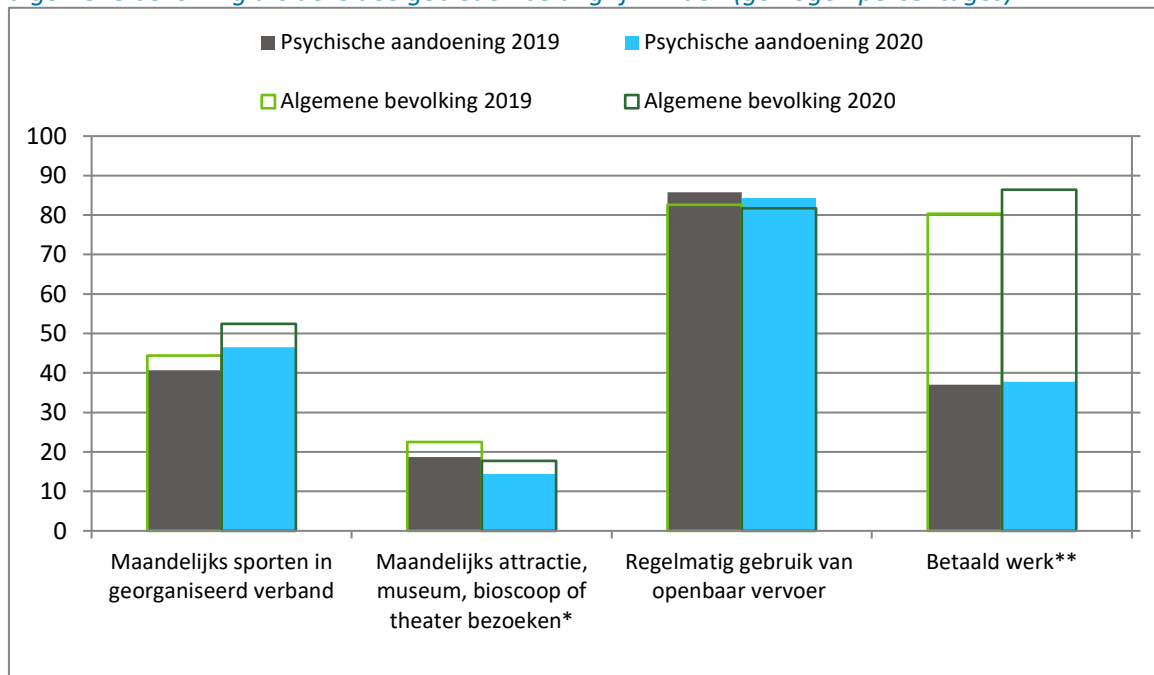
$N_{PPG2019} = 804$; $N_{PPG2020} = 704$; $N_{algbev2019} = 1.049$; $N_{algbev2020} = 1.202$

*Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar en is voor de algemene bevolking niet gewogen met een standaardpopulatie.

Note: De percentages van mensen met een psychische aandoening zijn steekproefpercentages

In Figuur 5.4 wordt voor mensen die het betreffende deelgebied belangrijk vinden, de participatie beschreven. De grootste afstand tussen beide groepen is te zien bij het deelgebied betaald werk. Op de overige deelgebieden zijn de verschillen tussen de groepen klein. Mensen met een psychische aandoening die belang hechten aan sporten in georganiseerd verband, doen dit in beide jaren (iets) minder vaak dan mensen in de algemene bevolking. Ook wordt door mensen met een psychische aandoening die belang hechten aan het bezoeken van een attractie, museum, bioscoop of theater, dit (iets) minder gedaan dan door mensen in de algemene bevolking. Het aandeel mensen met een psychische aandoening dat deze uitgaansgelegenheden bezoekt is in 2020 bovendien afgenomen ten opzichte van het jaar ervoor. Terwijl in 2019 nog ongeveer één op de vijf mensen met een psychische aandoening die dit belangrijk vindt maandelijks een attractie, museum, bioscoop of theater bezoekt, was dit in 2020 nog maar één op de zes. Op het gebied van openbaar vervoer is de participatie door mensen met een psychische aandoening die hier belang aan hechten daarentegen in beide jaren (iets) hoger dan bij mensen in de algemene bevolking.

Figuur 5.4 Participatie op deelgebieden door mensen met een psychische aandoening en de algemene bevolking die deze deelgebieden belangrijk vinden (gewogen percentages)

$N_{PPG2019} = 804$; $N_{PPG2020} = 704$; $N_{algbev2019} = 1.049$; $N_{algbev2020} = 1.202$

Verschillen tussen 2019 en 2020 zijn voor sporten en het gebruik van openbaar vervoer geanalyseerd voor respondenten met een psychische aandoening in de leeftijd van <75 jaar

*Significant verschil tussen 2019 en 2020 ($p < .01$)

**Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Note: De percentages van mensen met een psychische aandoening zijn steekproefpercentages

Vergelijking feitelijke participatie en participatie op belangrijke deelgebieden

Als cluster 1 en cluster 3 op de deelgebieden gebruik openbaar vervoer en betaald werk worden vergeleken, is te zien dat de participatie hoger is wanneer mensen met een psychische aandoening aangeven dat deze deelgebieden van belang voor ze zijn. Waar 63 tot 75 procent van de mensen aangeeft te participeren op het gebied van openbaar vervoer (cluster 1), is dit voor degenen die aangeven dit belangrijk te vinden 84 tot 86 procent (cluster 3). En waar ongeveer een vijfde van de mensen met een psychische aandoening onder de 65 jaar aangeeft betaald werk te hebben (20-21%, cluster 1), is dit voor degenen die aangeven dit belangrijk te vinden meer dan een derde (37-38%, cluster 3). Net als bij mensen met een lichamelijke beperking en in de algemene bevolking, is de participatie op deze deelgebieden dus hoger voor mensen met een psychische aandoening die deze deelgebieden belangrijk vinden.

6 Conclusie en discussie

In 2016 heeft Nederland het VN-Verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap geratificeerd. Het verdrag streeft naar gelijkwaardigheid van mensen met een beperking, uitgaande van de grondbeginselen toegankelijkheid en participatie. Op basis van dit verdrag heeft de Nederlandse overheid het programma 'Onbeperkt meedoen!' gelanceerd. De overkoepelende ambitie van het programma is dat mensen met een beperking naar eigen wens en vermogen kunnen deelnemen aan de samenleving, net als ieder ander. Het Nivel werkt samen met het Trimbos-instituut en Patiëntenfederatie Nederland aan de monitoring van de overkoepelende ambitie van Onbeperkt meedoen!. In het huidige rapport worden de uitkomsten gepresenteerd van de voorlopig laatste meting voor Onbeperkt meedoen! uit 2020.

Coronajaar 2020 heeft invloed op deelname aan de samenleving

In 2020 is een afname op verschillende deelgebieden van participatie zichtbaar ten opzichte van het jaar ervoor. Onder andere het percentage mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking en mensen met een psychische aandoening dat het openbaar vervoer gebruikt of maandelijks uitganggelegenheden bezoekt is lager in 2020 dan in 2019. Vooral bij mensen met een verstandelijke beperking zijn er (veel) grote verschillen in participatie tussen de twee jaren. De afname in participatie zien we ook terug in de algemene bevolking. Tevens lijken toenames in participatie die tussen 2016 en 2019 plaatsvinden niet verder door te zetten in 2020. Zo stijgt tot 2019 nog het aantal mensen met een psychische aandoening dat regelmatig gebruikmaakt van buurtvoorzieningen en neemt ook het aantal mensen uit de algemene bevolking toe dat gebruikmaakt van het openbaar vervoer. In 2020 zien we echter weer een lagere participatiegraad op deze deelgebieden. De metingen in 2020 hebben plaatsgevonden ten tijde van de tweede coronagolf, eind oktober tot eind november 2020. Hoogstwaarschijnlijk is de afname in participatie toe te schrijven aan de coronapandemie en de genomen maatregelen om (verdere) verspreiding van het virus te voorkomen.

Verskil tussen groepen blijft aanwezig, grootste ongelijkheid in werkparticipatie

Over het algemeen participeren mensen met een beperking of aandoening minder dan mensen uit de algemene bevolking, en dat is in 2020 niet anders dan in eerdere jaren. Dit beeld is al sinds vele jaren zichtbaar (Grosscurt et al., 2021; Van Hees et al., 2018; nivel.nl/npcg). Voor mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening is het grootste verschil met de algemene bevolking zichtbaar op het gebied van betaald werk. Uit eerder onderzoek blijkt dat mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening verschillende belemmeringen in werkparticipatie ervaren, vergeleken met mensen in de algemene bevolking; zij hebben minder vaak een vast dienstverband, maken minder werkuren en hebben minder kansen om een baan te krijgen (Knapen et al., 2020; CBS, 2016; SCP, 2016; Michon et al., 2015). Kijkend naar de cijfers uit de huidige rapportage, lijkt het erop dat de afstand op het gebied van betaald werk tussen mensen met een lichamelijke beperking en de algemene bevolking met de jaren iets kleiner wordt. Of deze verandering doorzet naar een significante trend en het verschil tussen deze groepen in de toekomst kleiner wordt, moet worden gemonitord.

Voor enkele deelgebieden is er daarentegen geen lager participatiegraad bij mensen met een beperking dan in de algemene bevolking. Zo blijkt uit ons onderzoek dat mensen met een lichamelijke beperking nagenoeg even vaak vrienden ontmoeten als mensen in de algemene bevolking en dat mensen met een psychische aandoening in 2020 evenveel gebruikmaken van buurtvoorzieningen als mensen in de algemene bevolking. Mensen met een psychische aandoening hebben daarnaast vaker vrijwilligerswerk dan mensen uit de algemene bevolking, een patroon dat al langer gesignaleerd wordt. Veel mensen die werkloos worden door een psychisch probleem blijven vaak werkloos, zetten een stap terug naar een lager werkniveau of gaan aan de slag als vrijwilliger (Boumans et al., 2018). Daarnaast blijkt uit ons onderzoek dat mensen met een psychische aandoening vaker gebruikmaken van het openbaar vervoer dan mensen uit de algemene bevolking. Dit hangt mogelijk samen met eisen die gesteld worden aan de rijgeschiktheid bij psychische aandoeningen. Het lijkt daarom belangrijk om de participatiegraad op betreffende deelgebieden in de context te bekijken.

Het verschil in participatie tussen mensen met een psychische aandoening en mensen in de algemene bevolking is in 2020 hetzelfde als in eerdere jaren. Dat is niet het geval voor mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking. Het verschil in participatie tussen deze twee groepen en de algemene bevolking is in 2020 voor sommige deelgebieden groter geworden en voor andere deelgebieden kleiner geworden. Mensen met een verstandelijke beperking ondernemen in 2020 voor het eerst sinds 2016 minder verenigingsactiviteiten en/of cursussen dan de algemene bevolking. Dit lijkt vooral een afname in activiteiten te betreffen die specifiek voor mensen met een verstandelijke beperking georganiseerd worden. Deze afname zou verklaard kunnen worden door verminderde, anders vormgegeven of stopgezette dagbesteding voor deze doelgroep tijdens de coronapandemie (Verkaik et al., 2020). Mensen uit de algemene bevolking daarentegen, rapporteren weinig veranderingen in het doen van verenigingsactiviteiten en/of cursussen.

Op andere deelgebieden is het verschil in participatie tussen mensen met een beperking en de algemene bevolking juist kleiner geworden. Bij mensen met een lichamelijke beperking blijft de participatiegraad in 2020 stabiel op de deelgebieden gebruik van buurtvoorzieningen en buitenshuis komen, terwijl de participatie in de algemene bevolking op deze gebieden afneemt. Hierdoor is het verschil tussen de twee groepen in 2020 kleiner dan in eerdere jaren.

Divers beeld als het gaat om meedoen naar wens en vermogen

Het gevoel mee te tellen in de maatschappij is een belangrijke indicator voor een gelijkwaardige participatie tussen mensen. Uit de bevindingen blijkt dat groepen van elkaar verschillen in de mate waarin zij zichzelf mee voelen tellen. Terwijl in 2020 circa vier op de vijf mensen uit de algemene bevolking het gevoel heeft om mee te tellen in de maatschappij, is dit in de groep met een lichamelijke beperking of een psychische aandoening slechts drie op de vijf. Opvallend is dat het gevoel mee te tellen voor mensen met een lichamelijke beperking in 2020 afneemt ten opzichte van het voorgaande jaar. De afname valt samen met de coronapandemie. De coronapandemie en de genomen maatregelen treffen iedereen, maar niet in gelijke mate. In 2020 ontving het College voor de Rechten van de Mens de meeste meldingen over discriminatie op grond van een handicap of een chronische ziekte (het College, 2020). Opvallend veel meldingen hiervan hielden (in)direct verband met de coronapandemie of de maatregelen, blijkt uit de Monitor Discriminatiezaken (het College, 2020). Mensen met een beperking rapporteerden bijvoorbeeld hun zorg dat zij in een maatschappelijk isolement terecht zouden komen of zij meldden hindernissen bij de toegankelijkheid van voorzieningen en extra obstakels door coronamaatregelen (het College, 2020).

In alle vier de jaren geeft de meerderheid van mensen uit de algemene bevolking aan de mogelijkheid te hebben om te leven zoals zij dat willen (76-79%). Het verschil met mensen met een psychische aandoening is groot; in 2020 zegt circa de helft van deze mensen de mogelijkheid te hebben om hun leven vorm te geven zoals zij dat willen. Wel ligt dit percentage in 2020 hoger dan in 2019. Voor mensen met een lichamelijke beperking is ook een stijging te zien in 2020. Dit is opvallend, omdat in voorgaande jaren nog een afname zichtbaar is. Waar circa de helft van de mensen met een lichamelijke beperking in 2019 aangeeft hun leven te kunnen vormgeven zoals zij dat willen, wordt dit in 2020 door bijna drie op de vier mensen gerapporteerd. Hierdoor wordt het verschil met de algemene bevolking kleiner. De coronapandemie kan ook hier een mogelijke verklaring bieden voor deze uitkomsten. Participatie op verschillende deelgebieden is door de coronamaatregelen afgenomen, ook voor de algemene bevolking. Het zou kunnen dat mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening vinden dat er een gelijk spelveld is nu ook anderen beperkingen zijn opgelegd door de coronamaatregelen. Vervolgonderzoek zou kunnen uitwijzen welke factoren, ook anders dan de coronapandemie, een verklaring vormen voor deze uitkomsten en of de stijging ook na de coronapandemie continueert.

Wisselende ervaringen met maatschappelijke bewustwording

In 2018 is het programma Onbeperkt meedoen! gestart. In 2020 is gevraagd naar de ontwikkelingen die mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking zien in maatschappelijke bewustwording over drempels die zij kunnen ervaren sinds de start van Onbeperkt meedoen!. Ongeveer 60% van beide groepen geeft aan geen verandering te hebben gemerkt in de afgelopen drie jaar. Een derde van mensen met een lichamelijke beperking en circa een op de vijf naasten van mensen met een verstandelijke beperking rapporteert een verbetering in bewustwording. Deze verbetering wordt door velen gekoppeld aan meer begrip en acceptatie in de maatschappij, een toename in aandacht vanuit politiek en media, betere toegankelijkheid en meer eigen bewustwording en regie over het leven met een beperking. Een op de tien mensen met een lichamelijke beperking en een op de vijf naasten van mensen met een verstandelijke beperking zegt daarentegen een verslechtering in de maatschappelijke bewustwording te hebben ervaren. Als reden wordt vooral genoemd dat de samenleving minder oog heeft en minder betrokkenheid toont voor mensen met een beperking. De toelichtingen die respondenten geven over de ontwikkelingen zijn divers. Tevens overlappen redenen die gekoppeld worden aan een verbetering en aan een verslechtering, zoals het (on)begrip bij de medemens voor iemand met een beperking. Deze verschillen in ervaringen kunnen samenhangen met diverse factoren. Recent onderzoek laat zien dat verschillende (omgevings)factoren een belangrijke rol spelen bij participatie, zoals iemands financiële middelen, het sociale netwerk, het geslacht of de migratieachtergrond (Vermeij, 2021). Deze factoren lijken onder andere invloed te hebben op iemands (mogelijkheden tot) participatie en kunnen daarnaast deel uitmaken van de ervaringen die mensen hebben in hun participatie naar wens en vermogen.

Aan bovenstaande groepen is daarnaast gevraagd om te omschrijven welke ontwikkeling zij ervaren in hun mogelijkheden om deel te nemen aan de samenleving. Ook hier geeft meer dan de helft van de mensen aan geen verandering in de afgelopen drie jaar te hebben ervaren. In beide groepen rapporteert circa een op de tien mensen een toename van eigen mogelijkheden. Veelgenoemde redenen zijn een verbetering in medische hulp(middelen) of ondersteuning, en een verbetering in de eigen vaardigheden of fysieke of cognitieve gesteldheid. Een nog grotere groep geeft aan een verslechtering in eigen mogelijkheden te hebben ervaren in de afgelopen jaren, namelijk een derde bij de mensen met een lichamelijke beperking en een op de vijf mensen met een verstandelijke beperking. De voornaamste reden voor verminderde mogelijkheden is een verslechtering in eigen gezondheid. Mensen met een slechte gezondheid zijn extra kwetsbaar in

hun participatie in de maatschappij. Voor deze groep is het belangrijk dat hulp(middelen) toegankelijk zijn zodat ook zij naar vermogen kunnen meedoen. Het grote belang van (de juiste) hulpmiddelen om volwaardig deel te kunnen nemen wordt geschetst in het recent verschenen onderzoek van het SCP 'Lang niet toegankelijk' (Vermeij, 2021). Hulpmiddelen zijn voor veel mensen met een beperking nodig om zich te kunnen verplaatsen, waardoor onder andere openbare plekken toegankelijk voor hen worden.

Meer participatie bij meer belang

Net zoals in eerdere jaren is participatie ook gemeten voor mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening die aangeven meedoen belangrijk te vinden op vier deelgebieden: (1) openbaar vervoer; (2) betaald werk; (3) sporten in georganiseerd verband of een vereniging; en (4) bezoeken van attractie, museum, bioscoop, of theater. De participatiegraad is hoger als men het belangrijker vindt om mee te doen; een beeld dat ook in eerdere jaren zichtbaar is (Grosscurt et al., 2019; Knapen et al., 2020). Mensen uit de algemene bevolking hechten over het algemeen meer belang aan participatie op de vier deelgebieden dan mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening. Het gebruik van openbaar vervoer wordt daarentegen door mensen met een psychische aandoening belangrijker gevonden dan door mensen in de algemene bevolking en wordt in 2020 door mensen met een lichamelijke beperking nagenoeg even belangrijk gevonden.

Ondanks de hogere participatie op deelgebieden die belangrijk worden gevonden, wordt hierbij minder geparticipeerd door mensen met een lichamelijke beperking of psychische aandoening dan door mensen uit de algemene bevolking, vooral op het gebied van betaald werk. Een uitzondering hierop is het openbaar vervoer, dat vaker wordt gebruikt door mensen met een psychische aandoening die hier belang aan hechten dan door de algemene bevolking. Voor mensen met een lichamelijke beperking is dit niet het geval. Mensen met een lichamelijke beperking die het openbaar vervoer belangrijk vinden, maken hier in 2020 bovendien minder gebruik van dan in 2019. Ditzelfde geldt voor het bezoeken van een attractie, museum, bioscoop of theater door mensen met een psychische aandoening. In de algemene bevolking waren dergelijke verschillen niet aanwezig, waardoor de participatieafstand op deze deelgebieden groter is geworden.

Reflecties op het onderzoek

In het huidige onderzoek worden gegevens uit verschillende panels gebruikt waardoor uitspraken gedaan kunnen worden over diverse doelgroepen die in het VN-verdrag en het programma Onbeperkt meedoen! centraal staan. Het perspectief van mensen zelf staat in panelonderzoek voorop. Hierdoor kunnen we de ervaringen en meningen van mensen met een beperking en aandoening in kaart brengen. Er is wel enige voorzichtigheid geboden bij de vergelijking tussen de diverse doelgroepen. Voor dit onderzoek zijn verschillende panels gebruikt die zich onderscheiden in de manier hoe mensen geworven worden. Ook maken niet alle panels gebruik van een standaardpopulatie. Hierdoor kunnen we niet alle cijfers als gewogen percentages weergeven en bestaat de kans dat de steekproeven van de betreffende jaren niet helemaal overeenkomen met de werkelijke populatie van deze doelgroep.

Panelonderzoek richt zich vooral op kwantitatieve gegevens. Jaarlijks terugkerende vragenlijsten die aan panelleden worden voorgelegd zijn zeer waardevol om ontwikkelingen in participatie te volgen en te monitoren. In 2020 hebben we voor het eerst gebruikgemaakt van kwalitatieve gegevens vanuit open antwoordvelden om meer duiding te kunnen geven aan de cijfers. De bevindingen geven veel inzicht in mogelijke belemmerende en bevorderende factoren voor

participatie. Kwalitatief onderzoek zou ook ingezet kunnen worden voor doelgroepen die (nog) niet of onvoldoende vertegenwoordigd zijn in ons onderzoek, waaronder mensen met een zintuiglijke beperking of doelgroepen die minder goed bereikbaar zijn met panelonderzoek, zoals mensen met een migratieachtergrond of lage gezondheidsvaardigheden. Juist deze mensen zijn vaak extra kwetsbaar in hun gezondheid en daarmee hun mogelijkheden om mee te doen aan de samenleving.

Het vierde – en voorlopig laatste – meetmoment voor de overkoepelende indicatoren van Onbeperkt meedoen! vond plaats ten tijde van de coronapandemie, in het najaar 2020. Het coronavirus en de genomen maatregelen hadden een negatieve invloed op participatie en dit zagen we terug in de participatiecijfers. Veel uitschieters op één meetmoment maken trendanalyses minder betrouwbaar. Daarom is ervoor gekozen om trends alleen voor de meetjaren 2016, 2018 en 2019 te analyseren, en contrasttoetsen voor 2019 en 2020 toe te voegen die het verschil tussen deze jaren weergeven. Wat het effect van de coronapandemie op de lange termijn is en wat de gevolgen hiervan zijn op de afstand in participatie tussen mensen met een beperking of een aandoening en de algemene bevolking, zullen de komende jaren moeten uitwijzen. Het blijft zaak om ontwikkelingen in participatie en de doelstellingen van het VN-verdrag te blijven monitoren en bewaken zodat de positie van mensen met een beperking of aandoening verbetert en ze kunnen meedoen op alle terreinen die voor hen belangrijk zijn, net als iedereen.

Literatuur

- Brabers, A.E.M., Reitsma-van Rooijen, M., & De Jong, J.D. (2015). Consumentenpanel Gezondheidszorg: basisrapport met informatie over het panel. Utrecht: Nivel.
- Boumans, J., Michon, H., Hulsbosch, L., Knispel, A., & De Lange, A. (2018). Achterblijvende arbeidsparticipatie onder mensen met psychische problemen. Perspectieven van panelleden en re-integratieprofessionals. Deelonderzoek 5 – Landelijke Monitor Ambulantisering en Hervorming Langdurige GGZ 2018. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2015, 10 juli). Gezondheid, aandoeningen, beperkingen; persoonskenmerken, 2010-2013 [Dataset]. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/81173NED/table?fromstatweb>
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2016). Met arbeidshandicap vaak niet actief op arbeidsmarkt. Geraadpleegd op 10-08-2021. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2016/29/met-arbeidshandicap-vaak-niet-actief-op-arbeidsmarkt>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2019, 17 mei). Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio [Dataset]. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/03759ned/table?ts=1570517567001>
- College voor de Rechten van de Mens (CRvdm). VN-verdrag handicap. Geraadpleegd op 10-08-2021. [VN-verdrag handicap | College voor de Rechten van de Mens \(mensenrechten.nl\)](https://www.mensenrechten.nl/vn-verdrag-handicap)
- College voor de Rechten van de Mens. (2020). Monitor Discriminatiezaken. Utrecht: College voor de Rechten van de Mens.
- De Klerk, M., Fernee, H., Woittiez, I., & Ras, M. (2012). Factsheet mensen met lichamelijke of verstandelijke beperkingen. Den Haag: SCP.
- Grosscurt, R., Knapen, J., Menting, J., Hulsbosch, L., & Boeije, H. (2019). Meting overkoepelende indicatoren Programma Onbeperkt Meedoen! 2016-2018. Utrecht: Nivel, Patiëntenfederatie Nederland, Trimbos-instituut.
- Grosscurt, R., Knapen, J., & Boeije, H. (2021). Meedoen in de samenleving 2009 - 2019: update kerncijfers Participatiemonitor. Utrecht: Nivel.
- Knapen, J., Grosscurt, R., & Boeije, H. (2020). Werken met een beperking: verdiepingsstudie participatiemonitor. Arbeidsomstandigheden van mensen met een lichamelijke beperking. Utrecht: Nivel.
- Knapen, J., Zonneveld, E., Menting, J., Hulsbosch, L. & Boeije, H. (2020). Monitoring Onbeperkt meedoen! Tweede meting overkoepelende indicatoren: 2016-2019. Utrecht: Nivel.
- Maas, J.M.A.G., Serail, S., & Janssen, A.J.M. (1988). Frequentie-onderzoek geestelijk gehandicapten 1986. Tilburg: IVA.

Michon, H., Schaafsma, F., & Anema J.R. (2015). Arbeid en ernstige psychische aandoeningen. Bericht van een kennissynthese. Utrecht: Trimbos-instituut & Amsterdam: VUmc.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2018). Programma VN-verdrag Onbeperkt meedoen! Implementatie VN-verdrag inzake de rechten van mensen met een handicap. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Onderzoek Zorg Gebruik. SCP/CBS (OZG '14-OZG '16), SCP bewerking.

Place, C., Hulsbosch, L., & Michon, H. (2014). Representativiteit panel Psychisch Gezien (notitie panel Psychisch Gezien). Utrecht: Trimbos-instituut.

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). (2019). Cijferoverzicht. Programma Onbeperkt meedoen! Indicatoren voor de actielijnen. Geraadpleegd op 22-09-2021. <https://www.rivm.nl/documenten/cijferoverzicht-onbeperkt-meedoen>

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). (2020). Cijferoverzicht 2020. Programma Onbeperkt meedoen! Indicatoren voor de actielijnen en overkoepelende doelen van het programma. Geraadpleegd op 22-09-2021. <https://www.rivm.nl/documenten/cijferoverzicht-onbeperkt-meedoen>

Sociaal en Cultureel Planbureau (2016). Beperkt in functie. Trendrapportage ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid en arbeidsdeelname van mensen met gezondheidsbeperkingen. Den Haag: SCP.

Van den Hoogen, P., Cardol, M., Spreeuwenberg, P., & Rijken, M. (2010). Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking in 2006-2008. Participatiemonitor 2008. Utrecht: Nivel.

Van Hees, S., Oldenkamp, M., De Putter, I., Van der Hoek, L., & Boeije, H. (2018). Participatiemonitor 2008-2016: deelname aan de samenleving van mensen met een beperking en ouderen. Utrecht: Nivel.

Van Schrojenstein Lantman-de Valk, H.M.J., Van Heurn-Nijsten, E.W.A., & Wullink, M. (2002). Prevalentie-onderzoek mensen met een verstandelijke beperking in Nederland. Maastricht: Universiteit Maastricht.

Verkaik, R., Van Schelven, F. & Boeije, H. (2020). Zorgen en zwaaien: over de ervaringen van naasten van mensen met een verstandelijke beperking met wonen, bezoek en zorg tijdens corona. Utrecht: Nivel.

Vermeij, L., & Hamelink, W. (2021). Lang niet toegankelijk. Ervaringen van Nederlanders met een lichamelijke beperking als spiegel van de samenleving. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Woittiez, I., Eggink, E., & Ras, M. (2019). Het aantal mensen met een lichte verstandelijke beperking – een schatting. Den Haag: SCP.

Bijlage A Operationalisering van alle indicatoren

Hieronder beschrijven we de uitwerking en invulling van de drie clusters van indicatoren voor de verschillende doelgroepen.

A.1 Cluster 1 Feitelijke participatie op domeinen

Mensen met een lichamelijke beperking

Hiervoor gebruiken we gegevens uit het NPCG voor mensen met een lichamelijke beperking. Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor de nulmeting (2016), de eerste meting (2018), de tweede meting (2019) en de eindmeting (2020). Daarnaast vergelijken we de uitkomsten uit de doelgroep met de algemene bevolking (CoPa). Voor cluster 1 zijn de volgende vragen geselecteerd:

1. Gebruik buurtvoorzieningen

Hoe vaak maakt u gebruik van de onderstaande voorzieningen in uw buurt?

	Regelmatig	Soms	Vrijwel nooit	Is/zijn niet in mijn buurt aanwezig
Supermarkt	☐	☐	☐	☐
Andere winkels	☐	☐	☐	☐
Bibliotheek	☐	☐	☐	☐
Bank, postkantoor	☐	☐	☐	☐
Buurthuis	☐	☐	☐	☐
Parken en groenvoorzieningen	☐	☐	☐	☐
Pinautomaat	☐	☐	☐	☐

2. Dagelijks buitenshuis

Over het algemeen, hoe vaak komt u buitenshuis of gaat u ergens naar toe?

- Dagelijks
- Wekelijks
- Maandelijks
- Minder dan 1x per maand

3. Gebruik openbaar vervoer

Maakt u weleens gebruik van het openbaar vervoer zoals de bus, trein, metro, tram of Regiotaxi?

- Nee
- Ja, af en toe
- Ja, regelmatig

4. Betaald werk

Verricht u momenteel betaald werk (als werknemer of zelfstandig ondernemer)?
(meerdere antwoorden mogelijk)

- Nee
- Ja, ... uur per week als werknemer
- Ja, ... uur per week als zelfstandig ondernemer

5. Vrijwilligerswerk

Doet u vrijwilligerswerk? Hieronder wordt verstaan: werk dat in georganiseerd verband onbetaald wordt uitgevoerd (bijvoorbeeld voor een sportvereniging, kerk/moskee, school, politieke partij)

- Nee
- Ja, ... uur per week

6. Opleiding/werkgerelateerde cursus

Volgt u op dit moment een (vervolg)opleiding of een werkgerelateerde cursus?
(meerdere antwoorden mogelijk)

- Ja, een werkgerelateerde cursus
- Ja, een voltijd (vervolg)opleiding
- Ja, een deeltijd (vervolg)opleiding
- Nee

7. Maandelijks minimaal één van onderstaande uitgaansgelegenheden bezoeken

Kunt u van de volgende activiteiten zeggen hoe vaak u ze doet?

	Minstens 1x per week	Minstens 1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit
Uitgaan naar restaurant, café	☐	☐	☐	☐
Bezoeken van een attractie of museum	☐	☐	☐	☐
Uitgaan naar bioscoop of theater	☐	☐	☐	☐

8. Maandelijks minimaal één van onderstaande verenigingsactiviteiten doen of een cursus volgen

1. Kunt u van de volgende activiteiten zeggen hoe vaak u ze doet?

	Minstens 1x per week	Minstens 1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit
Sporten (in georganiseerd verband of een vereniging)	☐	☐	☐	☐
Deelname aan verenigingen, zoals zang-, muziek-, toneel- of hobbyvereniging	☐	☐	☐	☐
Deelname aan religieuze bijeenkomst	☐	☐	☐	☐

2. Volgt u of heeft u in [jaartal] één of meerdere cursussen gevolgd voor uw plezier of uw persoonlijke ontwikkeling? Bijvoorbeeld een kookcursus of computercursus.

- Nee
- Ja, namelijk de cursus(sen):

9. Maandelijks vrienden ontmoeten

Hoe vaak ontmoet u de volgende mensen? Het gaat uitsluitend om ontmoetingen met mensen die niet bij u in huis wonen en met wie u minimaal een (kort) gesprek voert (niet alleen een begroeting).

	Minstens 1x per week	2x per maand	1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit	Heb ik niet
Uw vrienden of echt goede kennissen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Mensen met een verstandelijke beperking

In het PSL worden vragen voorgelegd aan naasten van mensen met een verstandelijke beperking. Deze vragen zijn iets anders dan de vragen die gesteld worden aan mensen met een lichamelijke beperking. Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor de nulmeting (2016), de eerste meting (2018), de tweede meting (2019) en de eindmeting (2020). Daarnaast vergelijken we de uitkomsten met de algemene bevolking (met uitzondering van de woonsituatie).

1. Gebruik buurtvoorzieningen

Hoe vaak maakt uw naaste gebruik van de onderstaande voorzieningen in zijn/haar buurt?

	Regelmatig	Soms	(Vrijwel) nooit		
			Niet in zijn/haar buurt aanwezig	Geen interesse/niet nodig	Kan hij/zij niet (alleen) vanwege zijn/haar beperking(en)
Supermarkt	☐	☐	☐	☐	☐
Andere winkels	☐	☐	☐	☐	☐
Bibliotheek	☐	☐	☐	☐	☐
Bank, postkantoor	☐	☐	☐	☐	☐
Buurthuis	☐	☐	☐	☐	☐
Parken en groenvoorzieningen	☐	☐	☐	☐	☐
Pinautomaat	☐	☐	☐	☐	☐

In 2020 is in verband met de coronapandemie gevraagd naar de situatie in de afgelopen twee maanden en was tevens een antwoordoptie 'kan niet vanwege corona' aanwezig.

2. Dagelijks buitenshuis in buurt of regio

Over het algemeen, hoe vaak gaat uw naaste ergens naar toe in zijn/haar buurt of regio?

- Dagelijks
- Wekelijks
- Maandelijks
- Minder dan 1 x per maand
- Weet ik niet

In 2020 is in verband met de coronapandemie gevraagd naar de situatie in de afgelopen twee maanden.

3. Gebruik openbaar vervoer

Als uw naaste wat verder weg ergens naar toe gaat, hoe gaat hij/zij dan?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Met de auto, als bestuurder van de auto
- Met brommer, fiets, scootmobiel of rolstoel
- Met het openbaar vervoer, zoals de bus, trein, metro, tram
- Met de Regiotaxi (openbaar vervoer, van deur tot deur op afroep) zonder gebruik van een speciale pas (bijvoorbeeld een Wmo-pas)
- Met speciaal vervoer van de instelling of wooncentrum, bijvoorbeeld busje of taxi
- Met andere vormen van speciaal vervoer, zoals Valys-vervoer, de Wmo-deeltaxi of gebruik van de Regiotaxi met een speciale pas (bijvoorbeeld een Wmo-pas)
- Gebracht en gehaald door partner, familie of vrienden
- Anders, namelijk:
- Weet ik niet

4. Doet (on)betaald werk

Welke dagactiviteit doet uw naaste met een verstandelijke beperking normaal gesproken?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- Betaald werk bij een gewone werkgever
- Betaald werk bij een apart bedrijf van de sociale werkvoorziening/werkplaats (gesubsidieerd via de Wet sociale werkvoorziening [Wsw])
- Betaald werk bij een gewone werkgever met ondersteuning van een begeleider of jobcoach of met aanpassing van de werkplek (bijvoorbeeld gesubsidieerd via de Participatiewet of via de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) als onderdeel van een re-integratietraject)
- Onbetaald werk of vrijwilligerswerk buitenshuis of stage
- Leerwerkplek, losgekoppeld van de zorginstelling (bijvoorbeeld op een zorgboerderij of in een winkeltje)
- Mijn naaste gaat niet naar school of naar een dagactiviteitscentrum en heeft geen werk buitenshuis

- Anders, namelijk:
- Weet ik niet

In 2020 is in verband met de coronapandemie niet gevraagd naar wat normaal gesproken gedaan wordt, maar naar wat momenteel gedaan wordt.

5. Maandelijks minimaal één van onderstaande uitgaansgelegenheden bezoeken

1. Kunt u van de volgende activiteiten zeggen hoe vaak uw naaste met een verstandelijke beperking ze doet?

	Minstens 1x per week	Minstens 1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit	Weet ik niet
Uitgaan naar een restaurant, café enzovoorts	☐	☐	☐	☐	☐
Bezoeken van een attractie of museum	☐	☐	☐	☐	☐
Uitgaan naar een bioscoop of theater	☐	☐	☐	☐	☐

In 2020 is er in verband met de coronapandemie nadrukkelijk gevraagd naar de huidige situatie.

Voor mensen met een verstandelijke beperking wordt tevens gerapporteerd of bovenstaande activiteiten voor de doelgroep georganiseerd zijn.

2. Kunt u bij de activiteiten waaraan uw naaste deelneemt aangeven of deze speciaal georganiseerd worden voor mensen met een verstandelijke beperking?

	Speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking	Niet speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking	Weet ik niet of niet van toepassing
Uitgaan naar een restaurant, café enzovoorts	☐	☐	☐
Bezoeken van een attractie of museum	☐	☐	☐
Uitgaan naar een bioscoop of theater	☐	☐	☐

6. Maandelijks minimaal één van onderstaande verenigingsactiviteiten doen of een cursus volgen

1. Kunt u van de volgende activiteiten zeggen hoe vaak uw naaste met een verstandelijke beperking ze doet?

	Minstens 1x per week	Minstens 1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit	Weet ik niet
Sporten in georganiseerd verband of een vereniging	☐	☐	☐	☐	☐
Deelname aan een soos of vereniging, zoals zang-, muziek-, toneel- of hobbyvereniging	☐	☐	☐	☐	☐
Deelname aan een religieuze bijeenkomst, bijvoorbeeld in een kerk of moskee	☐	☐	☐	☐	☐

In 2020 is er in verband met de coronapandemie nadrukkelijk gevraagd naar de huidige situatie.

2. Volgt uw naaste of heeft uw naaste in [jaartal] één of meerdere cursussen gevolgd voor hobby of plezier (bijvoorbeeld een zangcursus)? We bedoelen hier niet een werkgerelateerde cursus of opleiding, een cursus voor persoonlijke ontwikkeling (sociale vaardigheden, opkomen voor jezelf) of een cursus om zelfstandig te wonen.

- Ja, namelijk de cursus(sen):
- Nee
- Weet ik niet

Voor mensen met een verstandelijke beperking wordt tevens gerapporteerd of bovenstaande activiteiten voor de doelgroep georganiseerd zijn.

3. Kunt u bij de activiteiten waaraan uw naaste deelneemt aangeven of deze speciaal georganiseerd worden voor mensen met een verstandelijke beperking?

	Speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking	Niet speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking	Weet ik niet of niet van toepassing
Sporten, in georganiseerd verband of een vereniging	☐	☐	☐
Deelname aan een soos of vereniging, zoals een zang-, muziek-, toneel- of hobbyvereniging	☐	☐	☐

	Speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking	Niet speciaal voor mensen met een verstandelijke beperking	Weet ik niet of niet van toepassing
Deelname aan een religieuze bijeenkomst	☐	☐	☐
Het volgen van een cursus voor hobby of plezier	☐	☐	☐

Voor mensen met een verstandelijke beperking wordt tevens gerapporteerd of zij naar een dagactiviteitencentrum gaan

4. Welke dagactiviteit doet uw naaste met een verstandelijke beperking normaal gesproken? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Dagactiviteitencentrum voor verstandelijk gehandicapten (dagbesteding, dagactiviteitencentrum voor volwassenen, dagcentrum voor ouderen [DVO], activiteitencentrum [AC])

In 2020 is in verband met de coronapandemie niet gevraagd naar wat normaal gesproken gedaan wordt, maar naar wat momenteel gedaan wordt.

5. Hoe vaak maakt uw naaste gebruik van de onderstaande voorzieningen in zijn/haar buurt?

	Regelmatig	Soms	(Vrijwel) nooit		
			Niet in zijn/haar buurt aanwezig	Geen interesse/niet nodig	Kan hij/zij niet (alleen) vanwege zijn/haar beperking(en)
Dagactiviteitencentrum	☐	☐	☐	☐	☐

In 2020 is in verband met de coronapandemie gevraagd naar de situatie in de afgelopen twee maanden en was tevens een antwoordoptie 'kan niet vanwege corona' aanwezig.

7. Maandelijks vrienden ontmoeten

Met wie spreekt uw naaste met een verstandelijke beperking regelmatig af of onderneemt hij/zij wel eens activiteiten? En hoe vaak ongeveer? Graag op elke regel aankruisen wat van toepassing is. Het gaat uitsluitend om ontmoetingen met mensen met wie uw naaste een (kort) gesprek voert (niet alleen een begroeting). Het gaat hierbij niet om mensen die bij uw naaste in huis of in de instelling wonen.

	Elke dag	Minstens 1x per week	2x per maand	1x per maand	Minder dan 1x per maand	Zelden of nooit	Heeft hij/zij niet	Weet ik niet
Zijn/haar vrienden of goede kennissen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

In 2020 is in verband met de coronapandemie gevraagd naar de situatie in de afgelopen twee maanden.

8. Wonen in een woonwijk

Voor de groep mensen met een verstandelijke beperking wordt ook de woonsituatie gerapporteerd. In 2020 is in verband met de coronapandemie nadrukkelijk gevraagd naar de huidige situatie.

Waar woont uw naaste met een verstandelijke beperking?

- In een gewone woonwijk, niet aan de rand van instellingsterrein
- Dichtbij of aan de rand van een terrein waar mensen met een verstandelijke beperking wonen
- Op een instellingsterrein
- Anders, namelijk:
- Weet ik niet

Mensen met een psychische aandoening

Cluster 1 betreft vragen die structureel worden gesteld in het Panel Psychisch Gezien van het Trimbos-instituut. Voor mensen met een ernstige psychische aandoening betreft het dezelfde vragen als bij mensen met een lichamelijke beperking (zie kopje 'Mensen met een lichamelijke beperking' voor de vraagstelling):

1. Gebruik buurtvoorzieningen
2. Dagelijks buitenshuis
3. Gebruik openbaar vervoer
4. Betaald werk
5. Vrijwilligerswerk
6. Opleiding/werkgerelateerde cursus
7. Maandelijks bezoeken uitgaansgelegenheid
8. Maandelijks verenigingsactiviteit doen of het doen van een cursus
9. Maandelijks vrienden ontmoeten

Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor 2016, gedeeltelijk voor 2018, en voor 2019 en 2020. Voor 2018 is een deel van de indicatoren niet beschikbaar: 1, 3, 7 en 8 (respectievelijk gebruik voorzieningen, gebruik OV, maandelijks uitgaan en maandelijks deelname vereniging). Daarnaast vergelijken we de uitkomsten uit de doelgroep met de algemene bevolking uit het Consumentenpanel.

A.2 Cluster 2 Participatie naar wens en vermogen

Mensen met een lichamelijke beperking

1. Meetellen in de maatschappij

Voor cluster 2 is de volgende vraag beschikbaar in 2019 en 2020 voor mensen met een *lichamelijke beperking* in het NPCG van het Nivel:

Ik heb het gevoel dat ik meetel in de maatschappij

- Eens
- Beetje eens
- Beetje oneens
- Oneens
- Geen mening

Ter vergelijking is deze vraag tevens gesteld binnen het CoPa in 2019 en 2020.

2. Leven zoals men wil

De volgende vraag gaat over de invloed van uw gezondheid of beperking op de mogelijkheid om zelf te bepalen hoe uw leven eruit ziet op persoonlijk, sociaal en maatschappelijk gebied. Hierbij kunt u bijvoorbeeld denken aan de mogelijkheid om zelf te bepalen hoe u woont en waar en wanneer u gaat en staat (binnenshuis en buitenshuis). Ook kunt u denken aan de mogelijkheid om zelf de kwaliteit van uw sociale contacten te bepalen en hoe vaak u contact wilt, en om zelf te bepalen wat u wanneer wilt doen in uw vrije tijd en het (vrijwilligers)werk van uw keuze te vinden of te behouden.

Mijn mogelijkheid om te leven op de manier zoals ik het wil is:

- Zeer goed
- Goed
- Redelijk
- Matig
- Slecht

Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor de nulmeting, de eerste meting, de tweede en de eindmeting in respectievelijk 2016, 2018, 2019 en 2020. Daarnaast vergelijken we de uitkomsten uit de doelgroep met de algemene bevolking uit het Consumentenpanel aan wie dezelfde vraag is gesteld. Om beter aan te sluiten bij dit panel, is in de instructie voor de algemene bevolking niet specifiek de invloed van de gezondheid of beperking benoemd. Voor 2019 en 2020 is de vraag tevens beschikbaar voor het PPG.

3. Ontwikkelingen in bewustwording en mogelijkheden

Hiernaast zijn in 2020 twee vragen gesteld over de ervaren ontwikkeling in de bewustwording binnen de samenleving en de ervaren eigen mogelijkheden om deel te nemen. Deze vragen staan hieronder beschreven.

1. Mensen met een chronische ziekte of beperking kunnen drempels ervaren bij hun deelname aan de samenleving. Hoe heeft de bewustwording van deze drempels zich volgens u in de afgelopen drie jaar ontwikkeld?
 - De algemene maatschappelijke bewustwording is veel groter geworden
 - De algemene maatschappelijke bewustwording is iets groter geworden

- De algemene maatschappelijke bewustwording is ongeveer hetzelfde gebleven
- De algemene bewustwording is iets minder geworden
- De algemene bewustwording is veel minder geworden

Kunt u uw antwoord toelichten?

2. Wilt u aangeven hoe uw eigen mogelijkheden om mee te doen aan de samenleving in de afgelopen drie jaar zijn ontwikkeld?

- Mijn mogelijkheden zijn veel beter geworden
- Mijn mogelijkheden zijn iets beter geworden
- Mijn mogelijkheden zijn ongeveer hetzelfde gebleven
- Mijn mogelijkheden zijn iets slechter geworden
- Mijn mogelijkheden zijn veel slechter geworden

Kunt u uw antwoord toelichten?

Mensen met een verstandelijke beperking

Ontwikkelingen in bewustwording en mogelijkheden

Voor mensen met een *verstandelijke beperking* is, net als aan mensen met een lichamelijke beperking, in 2020 middels twee vragen aan *naasten* gevraagd naar ervaren ontwikkelingen in de bewustwording binnen de samenleving en de ervaren mogelijkheden van hun naasten om deel te nemen. Deze vragen luiden:

1. Mensen met een verstandelijke beperking kunnen drempels in de maatschappij ervaren bij hun deelname aan de samenleving. Hoe heeft de bewustwording van deze drempels zich volgens u de afgelopen drie jaar ontwikkeld?

- De algemene maatschappelijke bewustwording is veel groter geworden
- De algemene maatschappelijke bewustwording is iets groter geworden
- De algemene maatschappelijke bewustwording is ongeveer hetzelfde gebleven
- De algemene bewustwording is iets minder geworden
- De algemene bewustwording is veel minder geworden

Kunt u uw antwoord toelichten?

2. Hoe hebben de mogelijkheden van uw naaste om mee te doen aan de samenleving zich de afgelopen drie jaar ontwikkeld volgens u?

- De mogelijkheden van mijn naaste zijn veel beter geworden
- De mogelijkheden van mijn naaste zijn iets beter geworden
- De mogelijkheden van mijn naaste zijn ongeveer hetzelfde gebleven
- De mogelijkheden van mijn naaste zijn iets slechter geworden
- De mogelijkheden van mijn naaste zijn veel slechter geworden
- Weet ik niet

Kunt u uw antwoord toelichten?

Mensen met een psychische aandoening

1. Meetellen in de maatschappij

Voor mensen met een *psychische aandoening* is de volgende vraag gesteld in het PPG:

Ik heb het gevoel dat ik meetel in de maatschappij

- Eens
- Beetje eens
- Beetje oneens
- Oneens
- Geen mening

Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor 2016, 2018, 2019 en 2020. Voor 2019 en 2020 is de vraag tevens beschikbaar voor NPCG en het Consumentenpanel.

2. Leven zoals men wil

De volgende vraag gaat over de invloed van uw gezondheid of beperking op de mogelijkheid om zelf te bepalen hoe uw leven eruit ziet op persoonlijk, sociaal en maatschappelijk gebied. Hierbij kunt u bijvoorbeeld denken aan de mogelijkheid om zelf te bepalen hoe u woont en waar en wanneer u gaat en staat (binnenshuis en buitenshuis). Ook kunt u denken aan de mogelijkheid om zelf de kwaliteit van uw sociale contacten te bepalen en hoe vaak u contact wilt, en om zelf te bepalen wat u wanneer wilt doen in uw vrije tijd en het (vrijwilligers)werk van uw keuze te vinden of te behouden.

Mijn mogelijkheid om te leven op de manier zoals ik het wil is:

- Zeer goed
- Goed
- Redelijk
- Matig
- Slecht

Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor 2019 en 2020. Daarnaast vergelijken we de uitkomsten uit de doelgroep met de algemene bevolking uit het Consumentenpanel aan wie dezelfde vraag is gesteld in 2019 en 2020.

Lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking

Naast bovenstaande vragen, zijn uitkomsten van Mijnkwaliteitvanleven.nl gebruikt. Het betreft de uitkomsten van vier vragen uit de vragenlijst IPA (Impact op Participatie en Autonomie; vijfpuntsschalen: zeer goed, goed, redelijk, matig, slecht):

1. Gaan en staan in mijn eigen woning waar ik dat wil

- Zeer goed
- Goed
- Redelijk
- Matig
- Slecht

2. Het bezoeken van buren, vrienden en kennissen wanneer ik dat wil
 - Zeer goed
 - Goed
 - Redelijk
 - Matig
 - Slecht

3. Het maken van uitstapjes of een (vakantie)reis zoals ik dat wil
 - Zeer goed
 - Goed
 - Redelijk
 - Matig
 - Slecht

4. Naar werk en/of andere locatie buiten de deur gaan zoals ik dat wil
 - Zeer goed
 - Goed
 - Redelijk
 - Matig
 - Slecht

De deelnemers aan dit panel kunnen in drie groepen worden onderscheiden die van belang zijn voor de monitoring van de overkoepelende indicatoren: mensen die aangeven dat ze een lichamelijke beperking, een verstandelijke beperking, of een visuele of auditieve beperking hebben. Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor de nulmeting, de eerste meting, de tweede meting en de eindmeting in respectievelijk 2016, 2018, 2019 en 2020. Deze vragen zijn niet beschikbaar voor de algemene bevolking.

A.3 Cluster 3 Participatie op gebieden die men belangrijk vindt

Mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een psychische aandoening

In dit cluster zijn vier vragen geselecteerd voor de groep mensen met een *lichamelijke beperking* uit het NPCG. Deze uitkomsten worden gepresenteerd voor de nulmeting, de eerste meting, de tweede meting en de eindmeting in respectievelijk 2016, 2018, 2019 en 2020. In 2019 en 2020 zijn deze vragen ook gesteld aan mensen met een *psychische aandoening* uit het PPG. Daarnaast vergelijken we de uitkomsten uit de doelgroep met de algemene bevolking uit het CoPa die dezelfde vragen beantwoordden.

Om te bepalen of een terrein belangrijk voor iemand, is de volgende vraag gebruikt:

Deze vraag gaat er over wat voor u belangrijk is als het gaat om vervoer, sociale contacten, vrije tijd, werk en opleiding. Dit kan voor iedereen anders zijn. Het gaat in deze vraag niet om uw mogelijkheden of beperkingen en over wat u daadwerkelijk doet op dit moment. Het gaat erom wat u belangrijk vindt in uw leven. Bijvoorbeeld als u geen betaald werk heeft, terwijl dat wel heel erg belangrijk is voor u, dan vult u in "van het allergrootste belang". Wilt u bij elk van onderstaande zinnen aankruisen hoe belangrijk u het vindt om de activiteit te kunnen doen? Goede of foute antwoorden zijn er niet. Het gaat om *úw* mening.

Hoe belangrijk is het voor u om...	Niet belangrijk	Eigenlijk wel belangrijk	Belangrijk	Van het allergrootste belang
a. Gebruik te kunnen maken van het openbaar vervoer	☐	☐	☐	☐
b. Gebruik te kunnen maken van de volgende (buurt)voorzieningen:				
- Attractie of museum	☐	☐	☐	☐
- Bioscoop of theater	☐	☐	☐	☐
c. Betaald werk te kunnen verrichten	☐	☐	☐	☐
d. Naar een sportvereniging te kunnen gaan	☐	☐	☐	☐

Voor de algemene bevolking hebben we geen meting in 2018 voor openbaar vervoer en betaald werk. De overige vragen zijn gemeten in alle vier de jaren binnen het CoPa. Voor het berekenen van de participatie door mensen die deze voorzieningen belangrijk vinden, zijn vragen gebruikt die bij cluster 1 beschreven zijn.

Bijlage B Overzicht van gebruikte panels

Voor de Participatiemonitor maakt het Nivel gebruik van drie panels: het Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG), het Panel Samen Leven (PSL) en het Consumentenpanel Gezondheidszorg. Het Trimbos-instituut beheert het Panel Psychisch Gezien. De database van de Patiëntenfederatie is Mijinkwaliteitvanleven.nl. Hieronder staan beschrijvingen van deze panels.

B.1 Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (NPCG)

Het NPCG is een landelijk representatief panel van circa 3.500 zelfstandig wonende mensen uit de Nederlandse bevolking die medisch gediagnosticeerd zijn met een somatische ziekte en/of een langdurige lichamelijke beperking hebben. Panelleden worden geworven via huisartsen en bevolkingsonderzoeken van het CBS, en krijgen twee keer per jaar een vragenlijst waarvan er één gaat over zorg en ondersteuning en één over maatschappelijke participatie. De respons schommelt tussen de 75% en 80%, in 2016 was de respons bijvoorbeeld 80%. Panelleden doen maximaal vier jaar mee. Er worden continu nieuwe leden geworven om leereffecten en selectieve uitval van panelleden na enkele jaren te voorkomen. Voor de Participatiemonitor en de Monitoring Onbeperkt meedoen! doen alleen panelleden mee die een lichamelijke beperking hebben, al dan niet veroorzaakt door een chronische ziekte. De omvang van deze groep in het panel is ongeveer 1.500 mensen. Mensen met alleen een chronische aandoening worden niet meegenomen. De ernst van de lichamelijke beperking is vastgesteld aan de hand van activiteiten die men zelfstandig kan doen. Informatie over de achtergrondgegevens van de respondenten uit het panel die geanalyseerd zijn voor dit rapport, is weergegeven in Tabel B1.

Tabel B1 Achtergrondgegevens deelnemers Nationaal Panel Chronisch zieken en Gehandicapten (Nivel, in percentages)

Kenmerk	Niveau	2016	2018	2019	2020
		(N = 1.766)	(N = 1.358)	(N = 1.334)	(N = 1.026)
Geslacht (vrouw)		61	63	60	60
Leeftijd	15-39 jaar	3	3	4	3
	40-64 jaar	34	31	32	32
	65+ jaar	62	66	64	65
Opleidingsniveau	Laag	35	32	31	29
	Middel	44	45	46	47
	Hoog	21	23	24	24
Huishouden	Eénpersoons	33	35	32	31
	Meerpersoons	67	65	68	69

Note: Door afronding telt het totaal niet overal exact op tot 100%

B.2 Panel Samen Leven (PSL)

Aan het Panel Samen Leven nemen 550 mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking deel en 350 naasten van mensen met een verstandelijke beperking, dit zijn vaak familieleden of goede bekenden. De deelnemers aan het PSL zijn geworven via instellingen die ondersteuning bieden aan mensen met een verstandelijke beperking in hun woonsituatie (verspreid over Nederland) en via huisartsenpraktijken (landelijke steekproeven). Werving via huisartsenpraktijken zorgt ervoor dat ook mensen met een verstandelijke beperking die geen gebruikmaken van gehandicaptenzorg in het panel zijn vertegenwoordigd.

In het panel verstaan we onder een verstandelijke beperking dat mensen: a. een beneden gemiddeld intellectueel functioneren hebben (een IQ onder de 70-75); b. dat voor het achttiende levensjaar is ontstaan, en c. waardoor ze beperkingen hebben in twee of meer vaardigheidsgebieden, bijvoorbeeld in sociale vaardigheden en ontspanning. De achtergrondkenmerken van de mensen met een beperking in PSL komen naar leeftijd, geslacht en ernst van de beperking redelijk overeen met schattingen die gedaan worden over de populatie van mensen met een verstandelijke beperking in Nederland.

Naast krijgen jaarlijks een vragenlijst over hun familielid met een verstandelijke beperking. Mensen met een verstandelijke beperking worden een keer in de twee jaar geënquêteerd door middel van een gestructureerd interview. De respons ligt tussen de 80 en 85 procent voor mensen met een verstandelijke beperking zelf (bijvoorbeeld 84% in 2016). De respons ligt tussen de 70 en 75% voor naasten van mensen met een verstandelijke beperking (bijvoorbeeld 74% in 2016). Er is geen maximum aantal jaar verbonden aan de deelname aan dit panel. Informatie over de achtergrondgegevens van de respondenten uit het panel die geanalyseerd zijn voor dit rapport, is weergegeven in Tabel B2.

Tabel B2 Achtergrondgegevens deelnemers Panel Samen Leven - naasten (Nivel, in percentages)

Kenmerk	Niveau	2016 (N = 283)	2018 (N = 255)	2019 (N = 234)	2020 (N = 208)
Geslacht (vrouw)		46	45	45	48
Leeftijd	15-39 jaar	37	31	27	29
	40-64 jaar	47	53	53	50
	65+ jaar	16	16	19	21

Note: Door afronding telt het totaal niet overall exact op tot 100%

B.3 Panel Psychisch Gezien (PPG)

Het Trimbos-instituut beheert het Panel Psychisch Gezien waaraan zo'n 1.400 mensen deelnemen met relatief ernstige psychische aandoeningen van 18 jaar en ouder. In dit landelijk panel gaat het om mensen die 1) een psychische aandoening hebben, 2) die van langere duur is, en 3) waarvan ze gedurende langere tijd beperkingen ondervinden in het dagelijks leven. Op het moment wordt deze groep over het algemeen beschreven als de groep mensen met 'ernstige psychische aandoeningen' (EPA).

Onder de deelnemers van het panel zijn mensen die cliënt zijn van een ggz-instelling maar ook mensen die geen gebruik (meer) maken van zorg. Er is onderzoek uitgevoerd naar de

representativiteit van het panel in Nederland (Place et al., 2014). Alles overziend lijken de gegevens van het PPG zelf nog het meest representatief voor de groep mensen met een ernstige psychische aandoening.

De basis van de informatieverzameling van het panel bestaat uit enquêtes onder de leden. Minimaal twee keer per jaar wordt een enquête uitgezet, die panelleden online of schriftelijk kunnen invullen. Van 2015 tot en met 2019 is het PPG verbonden aan de Landelijke Monitor Ambulantisering en Hervorming Langdurige GGZ. Informatie over de respons en achtergrondgegevens van het panel is weergegeven in Tabel B3.

Tabel B3 Respons en achtergrondgegevens deelnemers Panel Psychisch Gezien (Trimbos-instituut, in percentages)

Kenmerk	Niveau	2016		2018	2019	2020
		Cluster 1 (N = 925)	Cluster 2 (N = 1.395)	(N = 1.079)	(N = 804)	(N = 704)
Respons		61	67	62	63	49
Geslacht (vrouw)		67	63	64	63	63
Leeftijd	15-39 jaar	26	22	16	13	12
	40-64 jaar	66	69	74	72	71
	65-74 jaar	7	8	9	13	15
	75+ jaar	1	1	1	2	2
Opleidingsniveau	Laag	14	19	18	16	17
	Middel	50	49	50	50	50
	Hoog	36	32	32	34	33
Huishouden*	Eénpersoons	-	58	59	-	59
	Meerpersoons	-	42	41	-	41

*Huishouden is niet uitgevraagd in de peiling van 2019

B.4 Consumentenpanel Nivel (CoPa)

Het Consumentenpanel bestaat uit 12.000 mensen van 18 jaar en ouder uit de algemene bevolking in Nederland. Het panel inventariseert de ervaringen, meningen, verwachtingen en kennis van mensen over de gezondheidszorg. Het Nivel gebruikt dit panel om de uitkomsten van mensen met een beperking te kunnen vergelijken met de uitkomsten van de algemene bevolking. Panelleden zijn over het algemeen niet langer lid dan vijf jaar. Panelleden kunnen kiezen of zij schriftelijk of online de vragenlijst willen invullen. Dit is een waarborg om ook mensen te bereiken die minder digitaal vaardig zijn. De respons schommelt tussen de 49 en 57 procent (bijvoorbeeld 52% in 2016). Voor de Participatiemonitor en Monitoring Onbeperkt meedoen! vullen ongeveer 1.000 mensen uit dit panel de vragenlijst in. Informatie over de achtergrondgegevens van de respondenten uit het panel die geanalyseerd zijn voor dit rapport, is weergegeven in Tabel B4.

Tabel B4 Achtergrondgegevens deelnemers ConsumentenPanel (Nivel, in percentages)

Kenmerk	Niveau	2016 (N = 985)	2018 (N = 959)	2019 (N = 1.049)	2020 (N = 1.202)
Geslacht (vrouw)		47	51	50	48
Leeftijd	15-39 jaar	19	12	11	9
	40-64 jaar	44	57	63	60
	65+ jaar	37	31	26	31
Opleidingsniveau	Laag	17	15	12	10
	Middel	56	52	48	48
	Hoog	27	33	40	42
Huishouden	Eénpersoons	33	26	29	20
	Meerpersoons	67	74	71	80

Note: Door afronding telt het totaal niet overal exact op tot 100%

B.5 Mij kwaliteit van leven (MKvL)

Mij kwaliteit van leven.nl is een landelijk initiatief van Patiëntenfederatie Nederland in samenwerking met MantelzorgNL, Per Saldo, Zorgbelang Nederland, KBO-PCOB, NOOM en ieder(in) dat laat zien waar goede zorg om draait. Deelnemers ontvangen twee keer per jaar een uitnodiging om de vragenlijst in te vullen. Met de vragenlijst brengen deelnemers in beeld wat voor hen belangrijk is. De vragenlijst van Mij kwaliteit van leven.nl maakt kwaliteit van leven bespreekbaar en meetbaar en is een hulpmiddel om op een gestructureerde manier de persoonlijke situatie in beeld te brengen. De vragen gaan over het dagelijks leven, gezondheid, de woonsituatie en leefomgeving, hulpmiddelen, informele en professionele zorg.

Deelnemers ontvangen twee keer per jaar een uitnodiging om een vragenlijst in te vullen. Met de vragenlijst brengen deelnemers in beeld wat voor hen belangrijk is. De vragenlijst maakt kwaliteit van leven bespreekbaar en meetbaar. Het is een hulpmiddel om op een gestructureerde manier de persoonlijke situatie in beeld te brengen. De vragen gaan over het dagelijks leven, gezondheid, de woonsituatie en leefomgeving, hulpmiddelen, en informele en professionele zorg. Er is een volledige versie van de vragenlijst en een verkorte versie.

Onder de deelnemers bevinden zich mensen met een lichamelijke, een verstandelijke of zintuiglijke beperking. Voor MKvL kunnen mensen uit de algemene bevolking zich aanmelden. Ze zijn geworven via nieuwsbrieven, sociale media, bannering en huis-aan-huis uitnodigingen. MKvL wordt beschouwd als een panelonderzoek, omdat mensen die hebben meegedaan, halfjaarlijks een vragenlijst krijgen aangeboden. Generaliseerbaarheid van de uitkomsten is beperkt; het voordeel is dat er grote aantallen deelnemers zijn waarvan een snelle, algemene indruk ontstaat.

Tabel B5 biedt een overzicht van het aantal deelnemers die de gerapporteerde vragen beantwoord hebben in 2016, 2018, 2019 en 2020.

Tabel B5 Achtergrondgegevens deelnemers MKvL (Patiëntenfederatie Nederland, in percentages)

Kenmerk	Niveau	2016	2018	2019	2020
Lichamelijke beperking		(N = 1.025)	(N = 1.467)	(N = 1.525)	(N = 1.248)
Geslacht (vrouw)		61	57	57	56
Leeftijd	18 t/m 29 jaar	2	1	1	1
	30 t/m 44 jaar	6	7	4	4
	45 t/m 54 jaar	13	14	12	11
	55 t/m 64 jaar	29	27	26	26
	65 t/m 74 jaar	32	33	34	33
	75+ jaar	19	19	22	26
Verstandelijke beperking		(N = 64)	(N = 87)	(N = 104)	(N = 71)
Geslacht (% vrouw)		52	55	56	42
Leeftijd	18 t/m 29 jaar	20	17	13	10
	30 t/m 44 jaar	20	23	19	21
	45 t/m 54 jaar	14	30	34	23
	55 t/m 64 jaar	27	18	18	21
	65 t/m 74 jaar	9	8	8	11
	75+ jaar	9	3	8	14
Zintuiglijke beperking		(N = 196)	(N = 299)	(N = 285)	(N = 241)
Geslacht (% vrouw)		59	53	52	47
Leeftijd	18 t/m 29 jaar	3	2	3	2
	30 t/m 44 jaar	5	8	5	6
	45 t/m 54 jaar	13	15	8	6
	55 t/m 64 jaar	27	19	22	16
	65 t/m 74 jaar	24	31	35	31
	75+ jaar	29	25	26	24

Bijlage C Standaardpopulatie

C.1 Mensen met een lichamelijke beperking (NPCG)

Voor het definiëren van de standaardpopulatie van mensen met een lichamelijke beperking baseren we ons voor geslacht en ernst van de beperking vooral op cijfers van het SCP (2012). Prevalentie van de verschillende leeftijdscategorieën en opleidingsniveaus en verdeling naar de mate van stedelijkheid zijn gebaseerd op cijfers over mensen met minimaal één lichamelijke beperking van het CBS (2013). De NPCG-cijfers wijken wat betreft de verdeling naar leeftijd en ernst van de beperking betreft af, omdat voor het NPCG – behalve chronisch zieken – met name mensen met een matige of ernstige beperking zijn geselecteerd (uit AVO en WBO). Voor de verdeling naar geslacht, leeftijd, ernst van de beperking en opleidingsniveau gaan we daarom voornamelijk uit van de SCP en CBS cijfers.

De verdeling naar aard van de beperking is afkomstig uit het Onderzoek Zorggebruik van het CBS over de jaren 2014 t/m 2016. Voor de verdeling naar huishouden en regio van de standaardpopulatie zijn gegevens gebruikt van de Nederlandse bevolking (CBS, 2019). Van de populatie mensen met een beperking zijn deze gegevens niet bekend. Een overzicht van de verantwoording voor de gekozen standaardpopulatie van het NPCG wordt weergegeven in Tabel C1.

Tabel C1 Verantwoording van de gekozen standaardpopulatie en kenmerken van respondenten in 2016 van mensen met een lichamelijke beperking (≥ 15 jaar, zelfstandig wonend)

	SCP, 2012, 2016; CBS, 2013; 2019	Respondenten in 2016*	Standaard- populatie
	%	%	%
<i>Mensen met een lichamelijke beperking</i>			
Geslacht	<i>Leeftijd 20+</i>		
- Mannen	42	39	40
- Vrouwen	58	61	60
Leeftijd			
- 15 t/m 39 jaar	16-39: 11	3	10
- 40 t/m 64 jaar	40	34	40
- 65 t/m 74 jaar (65+)	16	32	17
- 75 jaar en ouder (65+)	33	31	33
Ernst beperking			
- Licht	53	30	50
- Matig	33	47	35
- Ernstig	14	23	15
Aard van de beperking	<i>18+, lichte of ernstige lichamelijke beperking</i>		
- Alleen motorisch	83	50	80
- Motorisch en zintuiglijk	17	50	20
Opleidingsniveau	<i>Leeftijd 25</i>		
- Laag	69	35	50
- Midden	16	44	30
- Hoog	15	21	20
Mate van stedelijkheid	<i>Leeftijd 16+</i>		
- Zeer sterk stedelijk	24	16	23
- Sterk stedelijk	22	32	23
- Matig stedelijk	17	23	20
- Weinig stedelijk	19	22	20
- Niet stedelijk	18	7	14
<i>Algemene bevolking</i>			
Huishouden			
- Eenpersoonshuishouden	38	33	35
- Meerpersoonshuishouden	62	67	65
Regio			
- Noord	10	8	9
- Oost	21	26	24
- West	48	46	47
- Zuid	21	20	20

*Cijfers uit het Nationaal Panel Chronisch ziekten en Gehandicapten (Nivel)

C.2 Mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking (PSL)

Er zijn geen registraties van het aantal mensen met een (licht) verstandelijke beperking, daarom moet er voor de prevalentie van deze groep gebruik worden gemaakt van schattingen (SCP, 2019). Voor het definiëren van de standaardpopulatie van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking heeft het Nivel tot nu gebruik gemaakt van gegevens uit 2006 van het Panel Samen Leven (PSL) en uit twee oudere prevalentiestudies (Maas et al., 1988; Van Schroyensteen Lantman-de Valk et al., 2002).

Alleen mensen met een lichte of een matige verstandelijke beperking zijn vertegenwoordigd in het PSL, maar dit is ook de populatie waarover we hier uitspraken willen doen. In het PSL gebruiken we de volgende definities voor de ernst van de beperking: ernstige verstandelijke beperking: IQ onder de 30 (niet in panel); matige verstandelijke beperking: IQ 30-50; en licht verstandelijke beperking: IQ 50 -70. In Nederland wordt daarmee het aantal personen met een lichte verstandelijke beperking op 110.000 geschat en het aantal personen met een matige of ernstige verstandelijke beperking op 60.000 (SCP, 2012). Nieuwe schattingen geven echter een hogere prevalentie van mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB), omdat hierbij de gemeten IQ-verdeling in de bevolking gebruikt is. Eerdere schattingen werden alleen gebaseerd op het aantal personen die zorg vroegen, waarbij personen die geen zorg vroegen niet werden meegeteld (SCP, 2019). Gebruikt men de 2.1% van de bevolking die wordt geschat een IQ tussen de 50 en 70 te hebben, dan stijgt het aantal personen in Nederland met een LVB naar meer dan 360.000 (SCP, 2019). Waarschijnlijk is het aandeel mensen met een LVB dus lange tijd onderschat. Voor de groep met een matige of ernstige verstandelijke beperking is deze onderschatting niet waarschijnlijk, omdat zij vrijwel altijd zorg nodig hebben en daarom beter geregistreerd worden (SCP, 2019). In tegenstelling tot de eerder gebruikte oudere prevalentiestudies en PSL gegevens uit 2006, houden we daarom sinds 2020 de meer recente verdeling van het PSL uit 2016 aan. Daarin zijn in verhouding meer mensen met een lichte verstandelijke beperking (60%) ten opzichte van de vorige standaardpopulatie (55%).

Mede door onderdiagnostiek, generatieverschillen en door onzichtbaarheid in de volwassenheid (na afloop van regulier onderwijs), is de prevalentie van lichte verstandelijke beperkingen onder jongeren groter dan onder volwassenen en ouderen. Er komen dus niet meer mensen met een verstandelijke beperking bij onder jongeren, maar de beperkingen worden tegenwoordig beter gediagnosticeerd en zijn vaker bekend. Op basis van de IQ verdeling onder de bevolking kan echter worden aangenomen dat de prevalentie van mensen met een LVB onder jongeren en volwassenen even hoog is (SCP, 2019). Dit komt niet overeen met leeftijdsverdelingen uit de twee oudere prevalentiestudies. Deze lopen sterk uiteen, waarbij de studie van Van Schroyensteen Lantman-de Valk et al. (2002) op een veel grotere groep ouderen en veel minder jongeren komt dan de studie van Maas et al. (bewerkt door het SCP voor 2001). De verklaring hiervoor moet volgens de auteurs worden gezocht in het gegeven dat (jonge) mensen nu minder snel als gehandicapt worden beschouwd. In het Nationaal Kompas Volksgezondheid (www.rivm.nl) wordt getwijfeld aan deze verklaring, omdat het gebruik van speciale onderwijsvoorzieningen juist toeneemt.

Volgens de nieuwste schattingen wordt verwacht dat voor de groep mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking de prevalentie licht afneemt met de stijging van de leeftijd (SCP, 2012). Tot nu toe is gekozen om zoveel mogelijk bij de cijfers van het PSL van 2006 aan te sluiten, die voor de groepen 15-39 en 40-64 jaar tussen de oudere prevalentiestudies in zaten. In 2006 waren de verhoudingen: 15 t/m 39 jaar: 42%, 40 t/m 64 jaar: 49% en 65 jaar en ouder 9%. Waarschijnlijk zijn de ouderen daarin iets ondervetegenwoordigd. We houden daarom sinds 2020 grotendeels de verdeling van het PSL uit 2016 aan, waardoor de verdeling beter aansluit op de nieuwste inzichten.

Ook de geslachtsverdeling zoals gevonden in het PSL in 2006 (mannen 56%, vrouwen 44%) zit

precies tussen de schattingen op basis van de twee oudere prevalentiestudies in (zie Van den Hoogen et al., 2010). De man/vrouw verdeling van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking is over verschillende bronnen en jaren heen constant gebleven. Daarom hebben we hier geen veranderingen in aangebracht voor de nieuwe standaardpopulatie. Voor mensen met een verstandelijke beperking standaardiseren we niet naar huishoudsamenstelling omdat deze variabele een sterke samenhang vertoont met de ernst van de verstandelijke beperking. Voor deze groep is het vanwege het geringe aantal respondenten in sommige subgroepen niet mogelijk om de standaardpopulatie ook te definiëren naar regio en stedelijkheid. Een overzicht van de verantwoording voor de gekozen standaardpopulatie van het PSL wordt weergegeven in Tabel C2.

Tabel C2 Verantwoording van de gekozen standaardpopulatie van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking en kenmerken van respondenten in 2016 (≥ 15 jaar)

	Respondenten in 2016, mensen zelf*	Respondenten in 2016, naasten*	Standaard- populatie
	%	%	%
Geslacht			
- Mannen	57	54	55
- Vrouwen	43	46	45
Leeftijd			
- 15 t/m 39 jaar	29	37	40
- 40 t/m 64 jaar	55	47	45
- 65 jaar en ouder	16	16	15
Ernst beperking			
- Licht	60	46	60
- Matig	40	54	40
- Ernstig	-	-	-

*Cijfers uit het Panel Samen Leven (Nivel)

C.3 Mensen uit de algemene bevolking (CoPa)

Voor het definiëren van de standaardpopulatie van de algemene bevolking zijn gegevens gebruikt van het CBS (peildatum 2019). Zie voor de samenstelling van het Consumentenpanel Brabers et al. (2015). Voor het opleidingsniveau zijn cijfers van het CBS gebruikt voor de beroepsbevolking van 15-65 jaar. Aangezien daarin ook jongeren zitten die hun opleiding nog niet hebben afgerond, is ervoor gekozen het opleidingsniveau van de standaardpopulatie iets omhoog te halen. Een overzicht van de verantwoording voor de gekozen standaardpopulatie van het CoPa wordt weergegeven in Tabel C3.

Tabel C3 Verantwoording van de gekozen standaardpopulatie van de algemene bevolking en kenmerken van respondenten in 2016

	CBS (peildatum: 2019) %	Respondenten in 2016* %	Standaardpopulatie %
Geslacht			
- Mannen	49	49	50
- Vrouwen	51	51	50
Leeftijd			
- 15 t/m 39 jaar	37	18	35
- 40 t/m 64 jaar	40	46	40
- 65 jaar en ouder	23	36	25
Opleidingsniveau	15-65 jaar		
- Laag	26	18	23
- Midden	40	54	42
- Hoog	34	29	35
Huishouden			
- Eenpersoonshuishouden	38	28	34
- Meerpersoonshuishouden	62	72	66

*Cijfers uit het Consumentenpanel (Nivel)

Bijlage D Tabellen cluster 1 en cluster 3

D.1 Mensen met een lichamelijke beperking (NPCG)

Tabel D.1.1 Participatie van mensen met een lichamelijke beperking op deelgebieden in 2016, 2018, 2019 en 2020 (gewogen percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen)

Deelgebied	2016	2018	2019	2020
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	66 (63-70)	69 (66-73)	60 (56-64)	56 (52-61)
Dagelijks buitenshuis	82 (79-85)	82 (79-85)	79 (76-83)	77 (73-81)
Gebruik van openbaar vervoer	56 (52-59)	53 (49-58)	60 (56-65)	40 (35-44)
Betaald werk*	28 (22-33)	29 (22-36)	33 (26-40)	40 (32-49)
Vrijwilligerswerk	28 (24-31)	27 (24-31)	27 (23-31)	25 (21-29)
Een opleiding/werk gerelateerde cursus*	Nb	4 (1-7)	6 (2-10)	Nb
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	36 (33-40)	36 (32-40)	38 (34-42)	29 (24-33)
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus	47 (43-51)	44 (39-48)	45 (40-49)	46 (42-51)
Maandelijks vrienden ontmoeten	86 (84-89)	80 (77-84)	81 (78-85)	80 (76-84)

$N_{2016} = 1.766$; $N_{2018} = 1.358$; $N_{2019} = 1.334$; $N_{2020} = 1.026$

*Betaald werk en opleiding/werk gerelateerde cursus betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Nb: Er waren niet voldoende gegevens om een representatief beeld te geven van mensen met een lichamelijke beperking die in 2016 of 2020 een opleiding of cursus volgden

Tabel D.1.2 Participatie van mensen met een lichamelijke beperking op voor hen belangrijke deelgebieden (gewogen percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen), 2016, 2018, 2019 en 2020

Deelgebied	2016	2018	2019	2020
Maandelijks sporten in georganiseerd verband	35 (30-41)	38 (32-44)	40 (33-46)	45 (38-53)
Maandelijks attractie, museum, bioscoop of theater bezoeken	15 (12-19)	15 (12-19)	19 (14-23)	13 (9-17)
Gebruik van openbaar vervoer	75 (71-79)	74 (69-79)	80 (76-85)	58 (51-64)
Betaald werk*	39 (31-46)	41 (32-50)	55 (45-64)	60 (50-69)

$N_{2016} = 1.766$; $N_{2018} = 1.358$; $N_{2019} = 1.334$; $N_{2020} = 1.026$

*Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

D.2 Mensen met een verstandelijke beperking (PSL)

Tabel D.2.1 Participatie van mensen met een verstandelijke beperking op deelgebieden in 2016, 2018, 2019 en 2020 (gewogen percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen)

Deelgebied	2016	2018	2019	2020
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	41 (35-47)	46 (40-53)	45 (37-52)	29 (22-35)
Dagelijks buitenshuis	44 (38-51)	43 (36-50)	43 (35-50)	24 (17-30)
Gebruik van openbaar vervoer	45 (39-51)	50 (43-57)	46 (39-53)	30 (23-37)
(On)betaald werk*	41 (34-48)	38 (31-45)	37 (29-44)	30 (22-38)
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	33 (27-39)	37 (30-43)	34 (28-41)	17 (11-23)
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus	68 (62-74)	69 (63-76)	67 (61-74)	42 (35-49)
Maandelijks vrienden ontmoeten	66 (60-73)	62 (55-69)	58 (50-66)	57 (49-65)
Woont in woonwijk	83 (78-88)	78 (72-84)	82 (77-88)	78 (71-84)

$N_{2016} = 283$; $N_{2018} = 255$; $N_{2019} = 234$; $N_{2020} = 208$

*(On)betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Tabel D.2.2 Deelname van mensen met een verstandelijke beperking aan georganiseerde activiteiten (gewogen percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen), 2016, 2018, 2019 en 2020

Deelgebied	2016	2018	2019	2020
Regelmatig/normaal gesproken naar dagactiviteitscentrum	71 (66-77)	71 (65-77)	70 (63-76)	65 (58-73)
Uitgaansgelegenheid georganiseerd voor mensen met een verstandelijke beperking*	13 (4-22)	12 (4-20)	6 (-1-13)	14 (0-27)
Uitgaansgelegenheid overig*	91 (82-99)	93 (85-100)	87 (77-97)	86 (73-100)
Verenigingsactiviteit en/of cursus georganiseerd voor mensen met een verstandelijke beperking	78 (72-84)	82 (74-90)	76 (68-83)	65 (54-77)
Verenigingsactiviteit en/of cursus overig	51 (43-58)	47 (39-55)	45 (36-54)	42 (31-54)

*Uitgaansgelegenheid betreft respondenten in de leeftijd <65 jaar. Vanwege een beperkte hoeveelheid observaties ($N_{2016} = 75$; $N_{2018} = 70$; $N_{2019} = 57$; $N_{2020} = 31$) moeten deze percentages met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden

D.3 Mensen met een psychische aandoening (PPG)

Tabel D.3.1 Participatie van mensen met een psychische aandoening op deelgebieden in 2016, 2018, 2019 en 2020 (steekproefpercentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen)

Deelgebied	2016	2018	2019	2020
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	63 (59-66)	-	68 (64-71)	62 (59-66)
Dagelijks buitenshuis	78 (75-81)	71 (68-74)	80 (77-83)	73 (70-76)
Gebruik van openbaar vervoer	72 (69-75)	-	75 (72-78)	63 (60-67)
Betaald werk*	20 (17-22)	16 (13-18)	21 (18-24)	20 (17-23)
Vrijwilligerswerk	44 (41-47)	42 (39-45)	41 (38-44)	39 (36-43)
Een opleiding/werk gerelateerde cursus*	11 (9-13)	8 (6-10)	9 (7-11)	9 (6-11)
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	35 (32-38)	-	37 (34-40)	25 (22-28)
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus	54 (51-57)	-	53 (50-56)	51 (47-55)
Maandelijks vrienden ontmoeten	69 (66-72)	77 (74-79)	69 (66-72)	65 (62-69)

$N_{2016} = 925$; $N_{2018} = 1.079$; $N_{2019} = 804$; $N_{2020} = 704$

*Betaald werk en opleiding/werk gerelateerde cursus betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Tabel D.3.2 Participatie van mensen met een psychische aandoening op voor hen belangrijke deelgebieden (steekproefpercentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen), 2019 en 2020

Deelgebied	2019	2020
Maandelijks sporten in georganiseerd verband	41 (36-45)	47 (41-52)
Maandelijks attractie, museum, bioscoop of theater bezoeken	19 (16-22)	14 (11-17)
Gebruik van openbaar vervoer	86 (83-89)	84 (81-88)
Betaald werk*	37 (32-42)	38 (32-43)

$N_{2019} = 804$; $N_{2020} = 704$

*Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

D.4 Algemene bevolking (CoPa)

Tabel D.4.1 Participatie van de algemene bevolking op deelgebieden in 2016, 2018, 2019 en 2020 (gewogen percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen)

Deelgebied	2016	2018	2019	2020
Regelmatig gebruik van twee of meer buurtvoorzieningen	74 (71-78)	76 (72-80)	70 (67-74)	61 (57-65)
Dagelijks buitenshuis	92 (90-94)	85 (82-88)	91 (88-94)	82 (78-85)
Gebruik van openbaar vervoer	63 (60-67)	64 (60-68)	70 (66-74)	54 (49-58)
Betaald werk*	69 (65-74)	76 (71-81)	76 (71-81)	79 (74-84)
Vrijwilligerswerk	36 (32-39)	38 (34-43)	36 (32-40)	31 (27-35)
Een opleiding/werk gerelateerde cursus*	13 (10-17)	14 (10-18)	17 (12-21)	11 (7-15)
Maandelijks uitgaansgelegenheid bezoeken	44 (40-48)	49 (45-54)	48 (44-52)	40 (36-45)
Maandelijks verenigingsactiviteit doen en/of cursus	61 (58-65)	55 (51-60)	61 (56-65)	58 (54-63)
Maandelijks vrienden ontmoeten	84 (81-86)	85 (82-88)	84 (81-87)	79 (75-83)

$N_{2016} = 985$; $N_{2018} = 959$; $N_{2019} = 1.049$; $N_{2020} = 1.202$

*Betaald werk en opleiding/werk gerelateerde cursus betreffen respondenten in de leeftijd van <65 jaar.

Tabel D.4.2 Participatie van mensen in de algemene bevolking op voor hen belangrijke deelgebieden (gewogen percentages en 95%-betrouwbaarheidsintervallen), 2016, 2018, 2019 en 2020

Deelgebied	2016	2018	2019	2020
Maandelijks sporten in georganiseerd verband	47 (42-51)	40 (35-45)	44 (40-49)	52 (47-58)
Maandelijks attractie, museum, bioscoop of theater bezoeken	20 (17-24)	24 (20-29)	22 (18-27)	18 (14-22)
Gebruik van openbaar vervoer	79 (75-83)	-	83 (79-86)	82 (77-86)
Betaald werk*	76 (72-81)	-	80 (76-85)	86 (82-90)

$N_{2016} = 985$; $N_{2018} = 959$; $N_{2019} = 1.049$; $N_{2020} = 1.202$

*Betaald werk betreft respondenten in de leeftijd van <65 jaar

Gegevens over openbaar vervoer en betaald werk zijn niet beschikbaar in 2018